

planinski

V E S T N I K

REVIIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

111. LETO / NOVEMBER 2006 / 750 SIT / 3,13 EUR

Revija
Planinske zveze
Slovenije

11

**Reševanje v gorah
s helikopterjem**

Med trentskimi osamelci

91770350434008

GORETEX POHODNE JAKNE

PRODAJA:

POHODNIK

ŠMARTINSKA 152,
BTC-HALA A
LJUBLJANA

tel: 01 585 26 30

e-mail: pohodnik@univet.si

www.pohodnik-si.com

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

www.logos-trend.si

PRODAJNA MESTA BRIDGEDALE

Ljubljana	FABIANI [Vič, Ribji trg, Slovenska cesta, City Park] POHODNIK [BTC - hala A] PROMONTANA HERVIS [Vič, City Park] SPORT 2000 [BTC, Rudnik] ANNAPURNA WAY
Domžale Kamnik	PROMONTANA FABIANI [Mercator] 3S SPORT FABIANI [Supernova, Glavni trg]
Kranj	PROMONTANA HERVIS [Intersport] PROMONTANA HERVIS KEJŽAR PROMONTANA [žičnica Vogel] SPORTLAND FABIANI SUVEL SPORT FABIANI [Mercator] HERVIS
Bled Jesenice Idrija Kranjska Gora Bohinj	PROMONTANA HERVIS TRULA KEJŽAR PROMONTANA [žičnica Vogel] SPORTLAND FABIANI SUVEL SPORT FABIANI [Mercator] HERVIS
Kobarid Nova Gorica	FABIANI SUVEL SPORT FABIANI [Mercator] HERVIS
Koper	FABIANI [Mercator] HERVIS
Novo mesto	FABIANI HERVIS

ALL MOUNTAIN

MOŠKI IN ŽENSKI MODEL

Tehnične nogavice za turne smučarje iz volne merino. Vlakna isofil® poskrbijo za dodatno termično izolacijo.

Zaradi elastične lycra® in tehnologije Forward Flex na pregibih se nogavice dobro oprimejo stopala in se ne gubajo.

TEHNIŠKE NAGAVICE PARI
NADZORNIKI TNP SO PRI SVOJEM DELU
OBUTI V NOGAVICE BRIDGEDALE.

SNOWBOARD

Tehnične nogavice za bordarje iz kombinacije volne merino, vlaken isofil® in lycra®. Dodatno blazinjene izpostavljenih mest – na goleni in stegnu ter tehnologija Forward Flex, da se nogavice prilagodijo gibanju stopala in se ne gubajo v pregibu.

ROUTE GV

Vrhunski univerzalni gorniški čevlji z membrano goretex. Možnost pritrditve polavtomatskih derez.

POWER MATIC 400 GV

Tehnično dovršeni gorniški čevlji namenjeni kopnim turam v visokogorju, hoji po zavarovanih plezalnih poteh, trekingu.

VOYAGER XCR

Vrhunski pohodniški čevlji, primerni za kopne ture tudi v slabem vremenu in trekingu. Značilnost modela je zaščita zgornjega dela s troslojno membrano gore-tex® XCR.

PRODAJNA MESTA ASOLO

Ljubljana	ANNAPURNA WAY HERVIS [Vič, City Park] INTERSPORT [Šiška, Subičeva]
Kamnik Kranj	3S SPORT HERVIS INTERSPORT [Kranj 1 in 2]
Jesenice Kranjska Gora Kobarid Idrija	HERVIS INTERSPORT SPORTLAND TRULA
Ajdovščina Nova Gorica Koper Novo mesto Krško Celje	INTERSPORT in SUVEL HERVIS HERVIS HERVIS
Velenje Ravne na Kor. Maribor	HERVIS in MAXI ROSSI KO-MO HERVIS in INTERSPORT
Murska Sobota	HERVIS

Bridgedale®

ASOLO®

www.asolo.si

Izdajatelj in založnik:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat mesečno.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

106. letnik

Naslov uredništva:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Uredništvo Planinskega vestnika

Dvoržakova ulica 9, p.p. 214

SI-1001 Ljubljana

telefon: 01 434 56 87, faks: 01 434 56 91

e-pošta: pv@pzs.si

http://www.planinskivestnik.com

Odgovorni urednik: Vladimir Habjan

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič-Svetel,

Andrej Mašera, Mateja Pate,

Emil Pevec (tehnični urednik),

Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Tone Škarja, Slavica Tovšak

Lektoriranje: Mojca Volkar

Oblikovanje: Zvone Kosovelj, Aljoša

Markač

Grafična priprava:

Repro studio SCHWARZ, d.o.o.

Tisk: SCHWARZ, d.o.o.

Naklada: 5040 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 7.500 SIT (31,3 EUR), 55 EUR za tujino, posamezna številka 750 SIT (3,13 EUR). Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fotografija na naslovnici:

Špik

 Andrej Trošt

Konec sezone? Le zakaj?

November je, mraz je pritisnil in v gorah je zavladal mir. Velika večina tistih, ki so poleti redno zahajali v hribe, pravi, da je sezone konec. Do prihodnje pomladi naj bi s planinstvom počakali na toplem. Koče so zaprli, prvi sneg bo res otežil gibanje po visokogorju.

Pri nas vlada prepričanje, da se planinska sezona neha nekako do srede septembra. Takrat enkrat obisk temeljito usahne in najvztrajnejši oskrbniki od ponedeljka do petka samevajo po kočah; čez konec tedna se vendarle nabere še nekaj obiskovalcev. V začetku oktobra pa še zadnji zaprejo svoje postojanke.

Zadnja leta so meseci po »glavni sezoni« veliko prijetnejši za obiskovanje gora kot pa julij in avgust. Morda se klima spreminja in nekoč ni bilo tako. Letos sta bila tako september kot oktober čudovita, slabega vremena je bilo malo. Vsak konec tedna so gore vabile z bogastvom barv, mirnim vremenom, s čistim ozračjem, z daljnimi razgledi in brez groženj z nevihtami. Snega je padlo le za vzorec, pa še tega je hitro pobralo, temperature so bile visoke in šele november je prinesel pravo spremembo: -15 stopinj na Kredarici.

Zakaj torej menimo, da se v hribe hodi le do septembra? Zakaj si tega ne izbijemo iz glave in ne podaljšamo sezone? Zakaj ne bi sploh odpravili sezone? V hribe se da iti vedno, v petek in svetek, poleti in pozimi, le cilj si moramo ustrezno prilagoditi. Saj nekateri že nestrpnost čakate še več snega, da se boste lahko zapodili po njem na »dilcah«.

Tisti drugi, ki ne marate snega, pa nikar ne obupajte! Saj gore niso le Julijci in Kamniške, v nižjih predelih Slovenije še dolgo ne bo bele preproge. Ste kdaj poskusili planinske poti nad dolino Kolpe, pa na Kočevskem? Ste se kdaj potepali med dolenskimimi vinogradi ali pa po haloških goricah? Ste že prehodili zasavske hribe od Ljubljane pa tja do Bizeljskega? Zagotovo najdlje pa bo ostala brez snega Primorska. Ste že oblezli vse koticke Kraškega roba in Slovenske Istre?

Če pa za vas v Sloveniji ni nič zanimivega več (to si težko predstavljamo!), ni problema – saj je svet postal smešno majhen. Kar se je nekoč zdelo neskončno daleč, je danes dosegljivo v nekaj urah. Ste se že povzpeli na vse zanimive vrhove na hrvaški obali? Ali pa na vrhove hrvaških otokov? Vonjave Mediterana so v teh hladnih mesecih še bolj sproščujoče kot v poletni vročini. Prav tako vabljive so podobne nižje gore pri naših zahodnih sosedih. Letošnji november sem pričakal v gorah nad Lago di Gardo – pravi eldorado za hribovce vseh vrst: od prijetnih sprehodov prek napornih večurnih vzponov do drznih ferat. Ali pa pojdite še malo dlje, na Korziko ali Sardinijo!

Če pa imate teden dni časa in nekaj deset tisočakov v žepu, je skoraj ves svet lahko vaš! Odletite čez morja v toplejše kraje in hribovskih užitkov ne bo konca. Poskusite nove planinske poti okoli Antalije v Turčiji ali pa po gorah Krete, odletite v Jordanijo in se pojdite potepat po puščavi Wadi Rum ali pa oblezite vulkane na Kanarskih otokih ...

Le zakaj bi bilo sezone sploh kdaj konec, ko pa je toliko lepih koticov, ki nas vabijo!

Andrej Stritar

NA TURO 4–20

Sveti duh

Janez Medvešek

Ratitovec

Andrej Mašera

Med trentskimi osamelci

Brane Pahor

Veliki Pelc, 2388 m

Vladimir Habjan

PLANINSTVO 21–62

Reševanje v gorah s helikopterjem

Iztok Tomazin, Miha Avbelj

Razvoj in napredek gorske

urgentne medicine

Iztok Tomazin

Domoljubno planinstvo

Cirila Kosmača

Marija Mercina

Gorska pravljica malo drugače

Olga Zgaga

Terme pod Blegošem

Dušan Škodič

Čez Javornik k Sv. Duhu

Rafael Terpin

Ledeniški pilot

Irena Benedik

V Ladaku vam ne bo dolgčas

Stanka Jelenc

Črni list iz popotnega dnevnika

Andrej Stritar

Utrinki s Strojne

Martina Cigler

Čudovita Creta Grauzaria

Igor Zlodej

Vremensko pestro poletje

Miha Pavšek, Gregor Vertačnik

INTERVJU 63–67

Pogovor z Antejem Mahkoto

Dušan Škodič

PLANINSKI PORTRET 68–70

Pogovor z Ljubomirom Kotevskim

Slavica Tovšak

ALPINIZEM 71–81

Drobci o ženskem alpinizmu

Odpravi TranGO Towers ob rob

Tanja Grmovšek, Tina Di Batista, Aleksandra Voglar

Silvo Karo - naključni junak

Paul Pritchard, Mire Steinbuch

NAŠA SMER 82–85

Izklesana iz enega kosa

Škrbinska plošča

Mateja Pate

NOVICE IZ VERTIKALE

PISMA BRALCEV

LITERATURA

NOVICE IN OBVESTILA

Kako poznamo naše gore?

Andrej Stritar

Sveti duh

Jesenski sprehod pod pobočji Ratitovca

✍ in 📷 in risba Janez Medvešek

Spuščala sva se po poti, ki se v počasnih ovinkih vije od Zgornjih Danj proti Zabrdi po sončnih pobočjih pod Ratitovcem. Nedelja je bila. Zadnja nedelja v oktobru; snega je prejšnje dni namedlo vsaj tri poštene pedi. Nad nama tista brezmejna modrina neba, v gozdu pod pobočji sem ter tja kak napol zrel macesen, niti zelen niti zlat. Listje sta mrzaz in slana snela z dreves. Močno jesensko sonce je topilo bele pokrove na strehah hiš, jih prežgalo in po večnem skrilju so se ropotajoče spuščali glasni plazovi.

Ovce v snegu

Lepo kot v pravljici in strašno kot v groznem filmu. Pod nama, v ne več osončenih globelih, je bilo v snegu sto, morda več ovac. Kdo bi vedel. Brezglavo so se potikale po uhojenih

gazah, pobirale listje z dreves, ga jedle, kopale po debeli sneženi odeji in iskale poležano travo in vsaka zase tako grozljivo tulile v breg, da česa tako groznega že dolgo nisem doživel. Mnoge so imele s seboj mladičke, ki so komaj racali za njimi in še bolj grozno in predirljivo tulili nekam v zrak. Nad to resnično žalostno dolino se je po zraku v krogih vozilo kar nekaj krokarjev, ki so še bolj grozeče, kot so blejale ovce, spuščali svoj grozljivi kra - kra nad obnemoglo čredo. Čakali so na malico ...

Nebesa in pekel, vse na istem mestu ...

»Poglej, sneg se bo usul s strehe,« sem dejal ženi in fotoaparata je že spravljal v svoje drobno - je tiste najlepše in tudi žalostne spomine, ki jih, ne samo v duši, nosimo za spomin domov.

*Slika desno:
Ratitovec iz zraka, zadaj Julijci*

📷 Stane Klemenc

»Kaj pa slikate?« je dejal nenadoma. Oblečen v lovsko zeleno obleko, brez puške, daljnogled mu je visel okoli vratu. Majhen, premajhen psiček, tak na baterije, je dopolnjeval vtis pravega lovca. Presenetil me je. Kot da bi kradel, mi je postalo nerodno, da sem skoraj izjecljal, da »je tako lepo tu pri vas«.

»Lepo že, lepo.« Že v isti sapi je nadaljeval: »Ste videli, kaj se dogaja tamle pod Zgornjimi Danjami?«

»Na ovce ste mislili? Ja, bog ve, kateri bebec jih je pozabil tu pod Ratitovcem?« sem mu odvrnil.

Potem je dala beseda besedo in pogovarjali smo se, kot da smo se že stokrat videli. Pa saj če se srečajo ljudje, ki so, kot pravi prijatelj, »iz istega pleha«, tako ne more biti drugače.

»Prideta večkrat sem?« je vprašal.

»Pa kolikokrat! Tako lepo je tu. Vsakič je pot drugačna. Spomladi polna trobentic in podleska, poleti preveč zelena. Nihče več ne kosi, ker ni več ljudi v vaseh. Jeseni pravljici, ko pozlatijo macesni pod Ratitovcem in se drevje odene v mavrične barve. Za cesto pa je na nepokošenih senožetih na trnju, ki se je vsepov-

sod razraslo, na kupe debelega živo rdečega šipka, ki te, potem ko ga začneš trgati, ujame in te ne spusti. Pozimi prideva sem najmanjkrat. Pa tako lepo je. Tukaj namede veliko snega?«

»Veliko. Tudi zato so ljudje odšli. Ceste ni bilo. Na Zabrdi so zaprli šolo. Pa saj tudi otrok ni bilo. Vsi so šli v dolino za kruhom. In še davke so nam dajali take, da nismo zmogli. Tu ni nobene njive. Ej, tu se težko živi ...!«

Ni čudno, da je od tod izšel Grohar

Povedal bi še kaj, če mu ne bi segel v besedo.

»A vi ste iz Zabrda? Kaj, živite tam? Ali ne živi tam samo neki organist?« sem mu nanizal kup vprašanj.

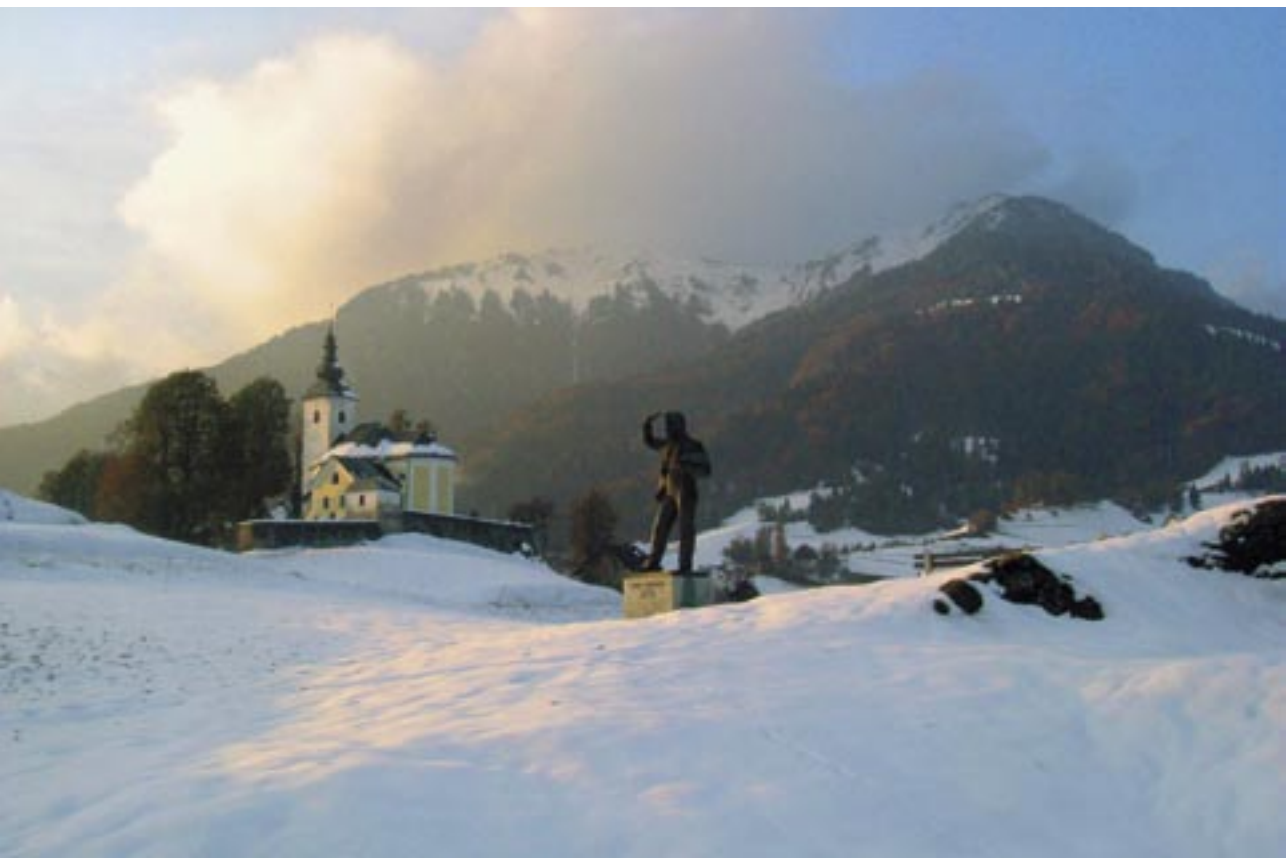
»Kdo vam je pa to rekel? Dva sva v vasi. Dva!« Ponovil je dva, da je bilo slišati več.

»Kako pa, da prideta večkrat sem? Ali koga poznata?«

»Ne! Tako lepo je tu! Malo slikam. Toliko slik je že nastalo v teh krajih.«

»Potem vas zanimajo tudi stare svari. Stare hiše, ledinska imena ...?«

Sorica in spomenik slikarju Ivanu Groharju

»Vse, prav vse. Kako pa se je reklo pri hišah v Zgornjih Danjah?« sem ga povprašal. In je začel naštevati: »Koder, Jenšterle, Gartner ...« Nisem si zapomnil vseh.

»Ja, sama nemška imena, veste! Prišli so oni ,iz Tirolov' in vprašali, kako se reče tam in tam. In sem dejal, da je tam Švajneg. Po nemško, svinjski kot. Kako praktična imena so dajali naši včasih. Še danes je tam na kupe divjih svinj!«

»Poznam zgodovino, poznam,« sem mu segel v besedo. »Veste, tako lepo je tu po teh krajih, da ni nič čudnega, da je od tod izšel Grohar. Joj, veste, kaj se nama je zgodilo pred nekaj leti? Prišla sva na soriško pokopališče iskat Groharjev grob. Takoj ob vhodu je bil napis Ivan Grohar. A, tukaj si, sem si rekel in bil ponosen, da sem odkril delček tiste prave in dragocene slovenske zgodovine. Pa zakorakam malo naprej in glej ga zlomka, spet Ivan Grohar in čez nekaj grobov spet ... Takrat še nisem vedel, da Grohar sploh nima svojega groba. Da je bila ta naša ljuba domovina tako brezbrizna do svojega največjega umetnika, da mu ni namenila niti tistih dveh kvadratov domače zemlje ...« Kar vrelo je iz mene, pa me je ustavil.

»Kako da nima groba? Saj sva pred leti s predsednikom krajevne skupnosti iz Sorice odnesla v Ljubljano venec na njegov grob!« je presenečeno in z zanosom odvrnil. Kar za malo se mu je zdelo, da ga bo zdaj neki močvirnik, ki je ušel iz tiste gnile ljubljanske megle sem k njim na sonce, poučeval vsem znane stvari.

»No, to je pa dolga zgodba ...« Pretrgal sem pogovor in nameril fotoaparata na zlat macesen in modrino neba.

Vonj po starem

Pristopil je k meni in me vprašal:

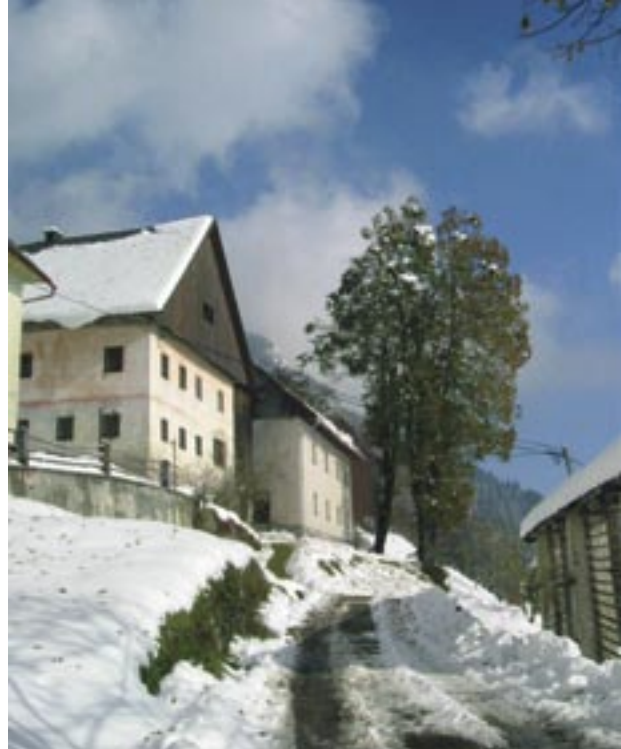
»Ste že videli Svetega duha?«

V glavi mi je zaropotalo in računalniku se je skoraj zmešalo. Nisem razumel čudnega in nadnega vprašanja.

»Ste ga ali ga niste?« je ponovil.

»No, ne vem, katerega mislite. Tistega pravega ni še videl nihče, tistega papirnatega ali lesenega, ki po navadi visi na tanki vrvi nad mizo pod bohkovim kotom, privezan na vrata, da se potem pri odpiranju sam premika gor in dol, sem pa že videl.«

»Ne tistega. Jaz ga imam na steklu!«

Zgornje Danje

»Zdaj pa res ničesar ne razumem!« sem mu dejal.

»Ja, jaz ga imam na stropu na steklu!« je dopolnil odgovor. »Bi ga radi videli? Kam pa sploh gresta?«

»Če ste iz Zabrda, do tja zagotovo!«

In smo šli. Po poti sem izvedel še veliko zanimivih stvari o teh krajih. Kar požiral sem stavke, ki jih je nizal drugega za drugim. Poznam vsak kozolec, no, skoraj vsakega, ker jih je tam na stotine. Takih, da Bog pomagaj. Čas jih je uničil. Poznam vse senožeti. Kolikokrat sva jih z ženo prehodila. Poznam vse hiše. Vsako nesrečo posebej. Ni ljudi, ki bi me čudno gledali, ko slikam portale, okna ... Pa psov tudi ne, ki bi naju oblajali pri vsaki hiši posebej ... Poznam ... Ne poznam pa ljudi, ker jih ni! Ne poznam njihovih zgodb. Danes pa ...

Zavili smo na dvorišče, na katero se je pred nedavnim usul sneg s skrilaste strehe, ki je že sama po sebi tako težka, da jo hiša težko nosi, ga prestopili in se ustavili pred lično urejenim in obnovljenim domom.

»Mačka sem zaprl noter, upam, da ni kaj naredil!« je dejal, ko je odklepal.

Stara veža nas je sprejela v svoj objem. Stara skrinja je imela svoje mesto in leseni primež tudi, malo naprej je ob stopnicah stal star kolovrat.

»Našel sem ga v grmovju tu blizu. Ljudje sploh ne vedo, kaj mečejo stran!« je dodal. Obsijala ga je vijoličasta svetloba od priprtih vrat in snega v preddverju. Videl sem noro fotografijo, videl in tudi posnel.

»Še tele roge poslikajte in prašiča, ki sem ga ustrelil pod Ratitovcem!« je dodal.

Slikal sem in slikal, po dolgem in počez.

»Bosta šilček žganega?« je vprašal.

»Če bi se ga branil, bi bil greh. Do avta je še tako daleč. Ampak malo, prosim. Le za zdravilo ga natočite!« sem naročil.

Nazdravili smo in popili, potem pa šli naprej v kuhinjo.

»Tale okvir poglejte in slikajte. Tako lepega že dolgo niste videli!« je naročil.

Pa res ne. Pet okvirjev drug za drugim, izrezljanih in sestavljenih. Pod steklom je bila pomečkana in malo od moljev objedena Mati božja, stoječa na kači in zemlji. Sprejemnica za v Marijino družbo - je bilo natiskano. Tisto se je še videlo, le besede, napisane z roko in črnilom, je že uničil čas. Začetek prejšnjega stoletja ...

V izbi je takoj za vrati visela stara ura, ki ne gre več, z vsemi utežmi in nihalom. Na zgornji plošči pa je bila vdelana sam Bog ve koliko stara razglednica Züricha. Po stenah rogovje, v kotu topla peč, ki ima v teh hribih še kako pomembno mesto.

V kotu lesen bogec, star verjetno toliko kot hiša, ovit v lesen molek.

»Hoteli so mi ga že odnesti, pa ga ne dam. Naš je, hišni. Kar tu naj bo! Poglejte sem na tram. Letnica 1795. Malo slabo se vidi. Zidar jo je zamazal z malto ...«

Vmes je karal psa, ki mu vse raznese po hiši, ker je še mladič.

»No, tu je pa Sveti duh. Kar slikajte ga. Ali ga vidite? Je iz stekla ali ni?«

Nad tisto mizo, za katero je jedlo več rodov, tam pod bogkovim kotom, je malo stran od lesenega bogeca iz stropa tekla kabel za luč. Bela plastična objemka je pokrivala majhen kos stekla, na katerem je bil zares naslikan bel golobček v letu z razširjenimi krili na nebesno modri podlagi. Obkrožale so ga štiri grobo, po ljudsko narisane rdeče rože. Vmes pa so bile nekakšne črne vitice vseh mogočih oblik.

»Zakaj je pa stekelce razbito?« sem vprašal in nameril aparat v mali ljudski zakladek nad mizo.

»Med vojno so prišli italijanski vojaki k nam in je eden iz objestnosti s puškinim kopitom dregnil v stekelce, da se je razbilo!«

»Ej, česa takega pa še nisem videl. Res ne, pa se z ženo klativa po vsej naši prelepi Sloveniji in neštetokrat sva se že znašla v starih izbah, polnih zakladov!«

»Sem vam rekel, da imam Svetega duha na steklu, pa mi niste verjeli!«

Vesel je bil, da mi je lahko pokazal svoj domači biser. Bil je ponosen nanj. Lahko bi ga zidarjeva roka sklatila iz stropa, ko je preurejal dom. Pa ga ni. Tistih nekaj razbitih stekelc bi zaprotalo po podu in *sirek* bi jih spravil v staro smetišnico. Za vedno. Nihče ga ne bi pogrešal. Hvala bogu, da so še taki ljudje. Taki, ki jim naši preprosti ljudski biseri še kaj pomenijo ...

Dan se je prevešal v večer. Sonce je bilo še visoko in iz drugih vhodnih vrat je skozi stekelca sijalo na tisti kolovrat v veži, ki ga je nekdo vrgel v grm. Še lepši je bil. In shranil sem ga zase, v svojo škatlico.

»Slikajte še tole staro ponev s tremi nogami. Našel sem jo na Jelovici. *Holcarji* so včasih kuhali v njej!« mi je dejal. »Pa še tale leseni perilnik. Od naše matere je ...«

Ostali bi nemi

Poslovali smo se. Še se bomo videli, vem. Takih ljudi ne srečaš vsak dan. Tako kot tudi ni vsak dan nedelja; nedelja, v kateri uideš iz

Zgornje Danje, pastel, Janez Medvešek

ubijajoče megle na sonce. K sreči na tisto sonce pod v jesenske barve in tri pedi snega oblečeni Ratitovec.

Žena je šla po poti, jaz pa sem zavil v sneg proti tistim svojim raztrganim kozolcem. Vsak zase je bil berač v raztrgani obleki, pokrit z raztrgano belo kučmo. Od nekaterih so ostali samo stebri. Les je zgnil. Stebri pa stojijo kot stražarji pred praznimi vasmi. Gazil sem in gazil, klečal v snegu, slikal in slikal ... Pravljica. Moja pravljica. Žalostna pravljica, lepa le zame, prišleka.

Kaj bi na vse to porekli tisti Tirolci izpred sto in več let, ki so se s težavo preživljali in preganjali po teh bregovih s trebuhom za vsakdanjim kruhom? Kaj bi porekli, ko bi videli mrtve in prazne vasi, podirajoče se hiše in senike, trop praznih kozolcev, nepokošene rebri pod Ratitovcem ...?

Kaj bi porekli na blejanje lačnih in prezebljih ovc, na tisto drobnico, ki je bo po ledeno hladnem jutru še manj? Kaj bi porekli tisti vestni gospodarji s teh bregov, ko bi slišali kranje lačnih krokarjev, ki so čakali, da ledena

noč in tri pedi visok sneg pripravita malico iz malih jagenčkov zanje ...?

Ostali bi brez besed!

Tako kot ostanem jaz, ko mi krmilo kar samo zavije v tisti - zame - raj pod Ratitovcem. V tiste strmali in bregove, ki jih je tisočkrat pobožalo sonce, v senožeti in košenine, podrte kozolce in raztrgane senike, med hiše, v katerih ni več ne ljudi ne psov, ki bi si podajali lajajočo štafeto, v tiste lestvice mavričnih barv, v katerih prevladujeta zlata barva macesnov in sinje modro nebo nad Ratitovcem, Altemavrom, Kremantom, Žbajnekom, Tonderškoflom, Ebelcem, Dravhom in Lajnarjem ...

Lep dan je bil ... Tak, da ga ne pozabiš hitro. Tak, ki ga spraviš na dno duše, ker edino tja sodi. Tam so same lepe stvari, stvari, s katerimi polnimo praznino, kadar nam je težko.

Zdaj bom imel še en vzrok več, da spet zavijem v tisti - svoj - kot. Zdaj sem tam v Zabrdu videl še Sv. duha. Resda tistega na steklu. Ampak tudi tisti je, tako, kot oni pravi - samo eden. ○

Ratitovec

✍️ Andrej Mašera

Ratitovec je planotast gorski masiv na skrajno jugovzhodnem koncu Julijskih Alp. Proti jugu, v Selško dolino, se spuščajo strma travnata pobočja, delno skalnata, na severu pa nizko pobočje z vršnega grebena kmalu ponikne v obsežnih gozdovih Jelovice. Na zahodu se Ratitovec pripenja na verigo Spodnjih Bohinjskih gora. Na južnih pobočjih leži niz slikovitih vasic, ki sodijo med najvišje v Sloveniji: Sp. in Zg. Danje, Zabrdo, Torka, Ravne in Prtovč. Razen zadnje tako rekoč nimajo več stalnega prebivalstva; nekoč so v teh vaseh prebivali nemški naseeljenci s Tirolskega. O njihovi navzočnosti še danes pričajo tudi nekateri krajevni toponimi, saj se najvišji vrh Ratitovca imenuje **Altemaver** (1678 m). Poleg njega so pomembne vzpetine še **Kremant** (1658 m), **Gladki vrh** (1667 m) in **Kosmati vrh** (1643 m). Tik pod Gladkim vrhom stoji prijazna in prostorna Krekova kočica (1642 m), ki je v vseh letnih časih priljubljen cilj. Ratitovec namreč slovi po širnem razgledu, spomladi in v zgodnjem poletju pa so vršni travniki okrašeni z bujno planinsko cvetano.

Na Ratitovec pelje več dobro označenih in nezahtevnih poti.

S Prtovča čez Poden: Do Prtovča pripelje asfaltirana cesta iz Železnikov v Selški dolini (7 km). Iz vasi se po položnem kolovozu v tri četrt ure povzpemo na gozdnati pomol Poden, ki se dviga na strmih južnih pobočjih Ratitovca. Pot se tam obrne proti severu in poteka sprva zložno, nato pa kar strmo po travah med skalnatimi stolpi do vršne planote in kočice. Zelo priljubljen in slikovit pristanek. 2 h.

S Prtovča skozi

Razor: S Prtovča gremo proti severu v dolino Razor, ki se spušča z Vratc (1511 m), sedla med Gladkim in Kosmatim vrhom. Najprej po široki poti skozi gozd, nato čez travnike in melišča do vznožja Vratc (na desni odcep poti na planino Pečano) ter na levo po strmem travnatem pobočju do kočice. 1 h 30–2 h.

Iz Zgornjih Danj: Do Zg. Danj se pripeljemo po makadamski cesti iz Sorrice (4 km). Tam poiščemo oznake planinske poti, ki

se zelo strmo vzpenja po gozdu do slikovite travnate kotline. Nato gremo spet skozi gozd do širnih travnikov pod Kremantom (počitniška hišica) in naprej do vršnega grebena, na katerem se nam z leve pridruži pot s Soriške planine. vzdolž razglednega grebena, na severni strani pod vrhom Altemavera do Krekove kočice. Zelo zanimiv in malo obiskan pristanek. 2 h 15.

S Soriške planine: Začetek poti je na južni strani velikega parkirišča. Gremo proti SV in nato JV na preval Mišji grund (1266 m). Od tam se pot zložno vzpenja proti vršnim goličavam do Kačjega roba (1575 m), nato gre navzdol na travnato ravnico in čez gozdnato vzpetino na vrh Kremanta, potem pa po slemenu do srečanja s potjo iz Zg. Danj in naprej do kočice. Zelo prijetno planinsko popotovanje, brez večjih vzponov, bogata flora in širni razgledi. 3 h.

Z Jelovice: Cesto iz Bohinjske Bistrice v Škofjo Loko zapustimo na Bitenjski planini in se po gozdnih cestah pripeljemo pol ure daleč od planine Pečane (1362 m). Od tam na planino in skozi gozd do vršnih goličav; po teh v nadaljnje tri četrt ure prideemo do kočice. Najkrajši, zelo udoben pristanek; orientacija po gozdnih cestah je možna samo z zemljevidom. 1 h 15.

Vodnik:

Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, Ljubljana.

Zemljevid:

Škofjeloško in Cerkljansko hribovje. 1 : 50.000. GZS, d.d., Ljubljana.

Med trentskimi osamelci

Moj drugi dom

✍ in 📍 Brane Pahor

Vedno se rad vračam k tebi, kakor sin iz daljnega sveta k materi in svojemu nekdanjemu ognjišču. In vedno me sprejmeš odprtih rok, me objameš in povedeš k svojim skrivnostnim kotičkom, v katere redko zaide človeška noga. Noben trud ni tako bogato poplačan kot takrat, ko v jutranjih rosah iz mraka pričakam dan ter se zagrizem v tiste zate tako značilne, z zeleno preprogo posute strmali ter si spočijem dušo in telo na tvojih belih vrhovih. Največja nagrada pa me dočaka, ko se utrujen vrnem ter posedim ob bregu tvoje lepotic, ki kot razposajen otrok

lahkotno skaklja po dolini, me pomirja ter navdihne z verzi, ki kar sami privrejo na dan:

*Od kod čarobna barva tvoja,
ki nežno boža mi oči,
šum tvojih valov je pesem moja,
ki milo v ušesih mi zveni.*

*Rad zrem z vrhov, ko v soncu se bleščiš,
ko ponosno orješ nam domačo grudo,
le kam, le kam ti vedno mi hitiš?
Saj kmalu vrnem se ob tvojo strugo ...*

V dolinici Lepoč v Loški steni, nasproti Pelc nad Klonicami, levo preval čez Brežice, zadaj Jalovec

📷 Peter Strgar

Trenta. Že deseto leto prihajam k tebi vsaj za teden dni in postala si moj drugi dom. Letos pa je tako naneslo, da nisem mogel; a že obisk Travniške doline na začetku poletja je v meni prebudil takšno nostalgijo, da sem sklenil, da te vseeno obiščem, vsaj za kakšen konec tedna ali dva. In ta sredi julija je bil kar pravnjnj. Tam, kjer si je lepotica našla pot globoko v koritih, stoji majhen kamp, v katerega že ves čas zahajava z ženo. Gospodar Joško, prava trentarska grča, šteje letos že triinosemdeset pomladi in je lani prepustil vodenje svojemu vnuku Petru. Kar obraz mu zažari, kadar pripoveduje, kako je z gamsom na rami v snegu sestopal z bližnjega Srebrnjaka. Ja, prav posebni ljudje so tile Trentarji, trdi, okoreli, a v srcu mehki, saj jih je življenje prisililo živeti v težkih razmerah, v nenehnem boju z naravo, ki jim pogosto ni prav nič prizanašala. Veliko jih je odšlo, a nekateri so tudi ostali, tako kot Joško, njegova Pavla in njuni potomci, ki še naprej skrbijo, da se vedno rada vračava k njim.

Vroč petkovo popoldne je bilo, ko sva z Ines prispela v svoje zatočišče. Kmalu se je pripeljal še Tone, dolgoletni prijatelj; z njim in z Borutom in Ireno smo »ušpičili« marsikatero brezpotje, odkar se potikamo skupaj. Abraham naju je srečal lani, najprej njega, kmalu zatem pa še mene, a ko se skupaj odpraviva na kakšno »ta pravo«, v najinih srcih še vedno posije pomlad. In glej ga: komaj je stopil iz avta, sva se že oba ozirala proti Srebrnjaku in Trentarskemu Pelcu, ki sta se bahala visoko nad nama. Sonce se je že umaknilo iz doline, z svojimi zadnjimi vzdihljaji pa je še zadnjikrat pobožalo ta vrhova, kot da bi nama hotelo priklicati spomine na plan. Spomini. Čudovita stvar, ki je dana le človeku, da mu polepša življenje takrat, ko je tega najbolj potreben. In najini sežejo štiri leta nazaj, v tisto novembrsko jutro, ko sva se iz Zapotoka odpravila proti Srebrnjaku, zadnji hip komaj našla prehod na Ribežne, se čez ruševnat greben povzpela na vrh, premagala še ves greben nazaj vse do Trentarskega Pelca, našla pravi žleb do Uter ter po široki mulatjeri v trdi temi pritavala dol do trentarske magistrale. Vedno, kadar se snideva v Trenti, se spomni va tiste ture, usedla se nama je v tisti najgloblji kotichek spominov za stare dni.

Še kratek klepet ob obveznih »čompah« za večerjo in že smo se vsi skupaj odpravili spat.

Jutri zarana jo s Tonetom odrineva. Tja med Pelce jo mahneva, že dolgo ju imava v mislih. Visoki in Srednji Pelc, ta osamljena trentarska lepotca tam proti koncu doline Bale, bosta ravno prava preizkušnja za naju.

V divjem svetu trentarskih velikanov

Dan se še ni povsem rodil, ko sem stopil prebujat Toneta na skupna ležišča. Slabo je spal, saj so ga ob dveh zjutraj z glasnim ropotom prebudili Italijani. Jaz pa sem se hudomušno smehljaj, saj če Tone ni spočit, to pomeni, da bo ob njegovi neizmerni zalogi energije tempo ravno pravnjnj. Ko sva pogledala proti nebu, nisva bila ravno navdušena nad nekakšno sivo kopreno oblakov, ki so zakrivali prebujajoče se jutro, le tam proti Bovcu se je jasnilo. To je bilo dobro znamenje, kajti kadar proti Bovcu dobro kaže, bo dan lep, vsaj tako trdi Joško in res se skoraj še nikoli ni zmotil.

Bavšica, ena izmed mnogih stranskih trentarskih dolin, naju je pričakala v svoji značilni mirni spokojnosti. Prav čudna sopara je pritisкала na naju, ko sva začela z lenimi koraki hoditi navkreber proti dolini Bali. Nič zato, vsaj hlač ne bova zmočila; če se le Joško ni zmotil v svojih trditvah. Stezica se je prav kmalu umaknila zaraščeni gmajni in počasi, prav nič utrujena, sva se med visokimi travami dvignila na zapuščeno planino Balo. Žalostni ostanki nekdanjih stanov so neme priče, da je tam nekoč potekalo življenje, dostikrat kruto, a bogato s povsem drugačnimi vrednotami, kot so tiste, za katerimi se pehamo v današnjem ponorelem svetu. Pa še bogato dediščino so nam pustili takratni tukajšnji rodovi, kajti le kako bi nastale vse tiste stezice, če jih ne bi naredili pastirji in lovci, ki sta jim drobnica in divjad nemalokrat pomenili edini vir preživetja. – Sonce nikakor ni moglo zmagati v boju z gostimi oblaki, a nič zato, saj sva tako laže premagovala napore med menjavajočo se travo in gozdom. Končno sva se približala lovski koči; pred njo naju je pozdravil prijazen lovec. Po kratkem klepetu sva takoj ugotovila, da je možakar kar dobro nabrušen in da mu nobeden izmed bližnjih vrhov ni povsem tuj. Med pogovorom je vprašal, kam sva namenjena, in ko sva odvrnila, da na Veliki in Srednji Pelc, je zatrdil, da je

tudi on pred leti že zalezoval gamse tam gori. Na moje vprašanje, kakšna je kaj »sva zadeva«, je na kratko po bovško zavil: »Zaješanu.« Aha, torej nama bo kar trda predla, sva se zamislila oba, a njegov odgovor naju nikakor ni odvrnil od zastavljenega cilja. Na koncu naju je povabil še v kočo, ki je, glej ga, zlomka, ponujala pravo razkošje: pipo z vodo, ki je bila speljana iz bližnjega izvira. Takoj zatem, ko sva si poplaknila že kar razsušeni grli, sva krenila naprej. Še nekaj ovinkov in že sva bila na ravnici Prevala, na kateri so ostanke letošnje dolge zime pustili sled v obliki dveh prisrčnih belih jezer. Med njima sva zaman iskala odcep proti Osojniku. Seveda, staro označeno pot je vzel čas, zato sva si morala sama utirati pot do od daleč vidnega širokega travnatega žleba. V njem sva spet zasledila stezico in sopihala po njej strmo navkreber. Turkizna modrina neba je počasi premagovala zadnje ostanke grozečih oblakov, zelene lise pa so prav lepo poživljale belo ostenje polkrožne krnice Prehodec, na kateri sva se odločila za kratek počitek pred odločilnim skokom na vrh. V skladu z Vladovim opisom je

bila široka gredina, po kateri vodi pot na rob, že od daleč vidna, le pristop do nje ni bil videti prav nič simpatičen. Pa se je izkazalo tako kot že dostikrat prej. Na koncu trikotnega melišča sva se napatila v širok kamnit žleb; ta naju je po krajšem, lažjem plezanju privedel na široko travnato ponjavo, ki se je vlekla pod gladko steno. Trave ... le kolikokrat sem in bom še uporabil to besedo – naj mi je nihče ne zameri, kajti trentarske gore so ena sama simfonija trav, skal in oaze tišine. Prav z lahkoto sva se sprehodila proti levi in glej, ko me je zelena preproga skoraj zavedla malce navzdol, je Tone odločno zavil na desno navzgor. Tam ni bilo več šale, roke so grabile po oprimkih na redkih skalah, vmes pa je bilo tako strmo in travnato, da nama je kar sapo jemalo. Le kaj naju čaka za robom, še višje, je ključalo v naju, ko sva molče »grizla« proti levi. Znašla sva se pred kratko steno, pod njo je bil en sam zrak, a stopi v njej so bili zanesljivi in že sva bila čez. Pelci pa naju nikakor še niso nameravali izpustiti iz svojih trdih krempljev. Skoraj navpična naklonina ni ponehala; med posameznimi šopi trav sva sledila skoraj

Slika spodaj: Med trentskimi osamelci. Na sredi Srednji Pelc, levo Zadnji Pelc, desno Pihavec.

Slika na naslednji strani: Razgled z Bavškega Grintavca proti Jalovcu in Mangartu 📷 *Jurij Senegačnik*

Veliki Pelc, levo Pelc nad Klonicami, od zadaj kuka Jalovec

do zemlje očiščenim stopinjam, ki so nama močno pomagale premagati tiste zadnje metre do končnega olajšanja. Le-to se nama je nenadoma odkrilo v široki, prijetni, skoraj ravni kotanjici in kakor da bi bila dogovorjena, sva glasno vzkliknila: »Seveda, to je bila Zajčja polica, ključni del ture, ki sva ga ravnokar premagala.« In kakor da bi naju gora želela nagraditi, je pokazala tudi svoj milejši obraz. Njen dolgi in skoraj položni skrotasti hrbet naju je povabil, naj v lagodnem, res uživaškem plezanju stopiva v osrčje kraljestva najbolj osamljenih trentarskih vrhov – Pelcev. Na vrhu Velikega Pelca so bile oči, lačne lepote, kmalu potešene. Najbolj sva se zdrznila ob pogledu na mogočno trdnjavo kralja med Pelci, Pelca nad Klonicami. Razpotegnjeni vršni greben je bil res tako oster, da ga bi bilo treba zajahati, če bi želel čezenj. Tik za njim se je v nekakšnih skrivnostnih meglicah smehljal zgornji del kupole gore kristala – Jalovca. Kako čudovit je bil letošnji februar-

ski vzpon nanj, vedo samo tisti, ki so bili takrat z menoj. Na nasprotni strani pa je stala Loška stena, ki je z južnimi stranmi svojih razmetanih vrhov dajala povsem drugačen, ljubeznivejši videz kakor mogočno ostenje, ki ga občudujemo, kadar se peljemo proti prelazu Predel. Ko sva se nasitila razgledov, sva ugotovila, da sta medtem tudi najina želodčka postala lačna, zato sva si privoščila malico in daljši počitek na koncu sveta.

Sestopanje po trentarsko

Čez nekaj časa naju je imel tudi Veliki Pelc zadosti. Nadse je priklical nekaj temnih oblakov in nama s tem pokazal, da sva se dovolj naužila njegovih lepot. Seveda sva ga ubogala, saj si nisva znala predstavljati, kakšen bi bil sestop po mokri Zajčji polici. Spuščala sva se med temno zelenimi travami, ki jih verjetno še dolgo ni ožgala poletna vročina, in po kratkem grebenčku kmalu zavila na še nižji, neizraziti Srednji Pelc. Ta, čeravno ne tako ponosno dvigajoči se trentarski osamelec, naju je za slovo

*Slika na prejšnji strani:
Pelci z Moreža*

📷 *Vladimir Habjan*

napojil s pogledi proti navpično padajočim stenam Pihavca, široko prostranemu vabečemu sedlu Vrh Osojnika, Špičici, Skutniku in Zadnjemu Pelcu tik pod nama. Koliko aktivnih gorniških let bi potreboval, da bi vse to oblezel, pa ne samo let, tudi izkušenj bi za vse te težko dostopne vrhove moral imeti več. Med na gosto posejanimi cveticami, katerih imena žal nisem vedel, sem se ves čas oziral na lepotico, ki se je bleščala v soncu daleč pod nama. Potem sva se spet dokopala do kotanjice, ki naju je zjutraj odrešila. Zdaj bo šlo zares, saj bo sestop po Zajčji polici še težji kot vzpon; res si ne smeš privoščiti nobene napake. Glasovi so utihnil, Tone je šel prvi, jaz pa nekaj metrov za njim. Nisva se ozirala v globino, najina pogleda sta bila usmerjena le v tla. Vsak korak sva dvakrat premislila, preden sva prestavila nogo. Zbravnost je bila popolna, bila sva napeta kot struni; še malo, pa je bila tudi skalna stopnja že za nama, kmalu bova spet na varnem. Niže sva bila, bolje nama je šlo, srce pa je zavriskalo od veselja, ko sva spet stala na široki gredini za vogalom. Šele na Prehodcu sva se povsem sprostila. Nenavadno, a šele takrat sva si zares stisnila roke ob glasnem smehu. Zavedala sva se, da so nama Pelci ravnokar dovolili, da sva pokukala v njihovo kraljestvo in ga tudi varno zapustila. To divje, romantično kraljestvo, polno tako zelene samote, sva zapuščala polna vtisov, ki so se čez nekaj dni prelili v spomine in šele takrat sva jih lahko shranila vsak v sebi za stare dni.

Skozi divji Dolič nazaj v Bavšico

Toda dan je bil še dolg in sonce nad nama in v nama je ukazalo, da ture še ne smeva prehitro končati. Ozirala sva se proti sedlu Vrh Osojnika, ki naju je vabilo že s Srednjega Pelca. Rečeno, storjeno. Radovedna, kaj naju čaka onstran, sva se prav hitro povzpela nanj. Že pri vzponu na sedlo pa nama je ugasnilo upanje, da bova zasedila vsaj majhno sled markirane poti, ki je nekoč vodila iz Prevale čez sedlo skozi dolino Dolič in na planino Bukovec. Široko razbrazdane, nemogoče dostopne stene Pihavca ter velikanski balvani nametanih skal so nama hitro potešili radovednost, ko sva počivala v travah. Ja, še dolga bo pot po dolini Dolič, pa potem iz Bukovca do dna v Bavšico, na »ohlajene kozle« v kampu pri Jošku pa si še pomisliti nisva

upala. Začetne skale so bile kar malce sitne in marsikje sva morala malce poplezati, da sva se lahko prebila do nenavadno visokih trav, ki so naju pričakale pozneje. A glej, saj to vendar niso bile trave, ampak koprive, ki so nama povedale, da tja res že dolgo ni stopila človeška noga. Ko sva se, prepričana, da naju na stara leta ne bo preganjala revma, spet znašla v kamnitem labirintu težkih prehodov, sva se naenkrat zdrznila ob ostrem žvižgu. Tone je videl le še njegovo glavico, jaz pa ničesar, ko je hitro smuknil v svojo luknjo. Seveda, le kje bi svizci lahko našli mirnejši kotiček za svoja domovanja kot tukaj, na od boga pozabljenem Doliču. A tudi Dolič nama je na koncu pripravil posladek – svojo orientacijsko zanko. Ko se nisva mogla odločiti, ali naj nadaljujeva pot po strmi hudourniški grapi ali pa naj zavijeva na levo v gozd, sem si le priklical v spomin, kje sva se s Katjo pred šestimi leti čez Dolič odpravila na Nizki vrh. Skozi gosto grmovje sva dosegla gozd in kmalu vzkliknila ob pogledu na komaj prepoznavno markacijo na visoki bukvi. Končno, planina Bukovec, ki naju je pozdravila z dvema zgovornima lovcema. Malo smo pokramljali in ko sva pojasnila, da sva v zatrepu doline naletela na dve razpadajoči trupli gamsov, ki ju je vzel eden izmed številnih plazov, sta krenila k njima, midva pa sva jo po dobro označeni stezi ubrala Bavšici nasproti. Že skoraj na dnu se nisva mogla načuditi velikanskim ostankom plazov, ki so bili na gosto posuti z drobceniimi ostanki drevja in iz katerih so zevala žrela velikih lukenj, ki sta jih izdolbla voda in sonce. Res, še en dokaz, kako mogočna in kruta je lahko narava. Živahen klepet tečajnikov pred Mladinskim centrom naju je prestavil nazaj v vsakdanji svet.

Ko sva se pripeljala v kamp, sva se kmalu poslovila, seveda ne brez obveznih ohlajenih kozlov. A z mislimi sva bila še vedno med Pelci, med tistimi belimi vrhovi, med tistimi strmimi travami in tisto neuničljivo divjino, katere koščka sva bila deležna v dnevju, ki sva ga pravkar preživela. Midva z Ines pa sva ostala še do naslednjega dne. Sprehodila sva se ob lepotici po Soški poti, vse tja do Pristave naju je vodila stezica, ki se zdaj bolj, zdaj manj dotika njenih bregov. Od časa do časa sva malo posedela, v srcu pa so mi peli moji nedavno nastali verzi: *Od kod čarobna barva tvoja ...* ◉

Veliki Pelc, 2388 m

✍ Vladimir Habjan

Avtor je v prejšnjem članku opisal vzpon na Veliki Pelc iz Bale čez Zajčjo polico. Ime Pelc po vsej verjetnosti izvira iz imena Belec, Beli vrh. Gre za težko dostopen in malo obiskan predel trentskih gor. Pelcev je pravzaprav pet; v tem predelu so štirje, poleg Velikega še Srednji in Zadnji ter Pelc nad Klonicami ali kar Kloniški Pelc. Zadnji izmed Pelcev je Trentski nad dolino Zadnja Trenta ob boku Srebrnjaka. »Pelc imenujejo Bavškarji pravzaprav vse vrhove od Škrbine Za Gradom pa do velike dne Osojnik,« je zapisal že raziskovalec Julijev dr. Henrik Tuma.

Štirje Pelci (sam jih imenujem kar veriga Pelcev) so v grebenu med Jalovcem, natančneje, Škrbino za Gradom in Bavškim Grintavcem. Greben je precej oster, vrhovi kopasti, njihove vzhodne stene pa so zanimive tudi za alpiniste. Najteže dostopni izmed vseh vrhov je Pelc nad Klonicami (Klonice so ime dolge gredine pod Škrbino za Gradom). Pelc nad Klonicami povezuje s sosednjim Velikim Pelcem izpostavljen greben, poln ostrih stolpov in škrbin. Veliki in Srednji Pelc sta manj izraziti vzpetini v dolgem grebenu, ki ga preseka še le globoka škrbina pred Zadnjim Pelcem.

Vzpon na Veliki Pelc sodi v zgornjo stopnjo trentskih podvigov. Običajni pristop na vrh vodi iz doline Bale po zanimivi »Zajčji polici«, kot ji pravijo domačini. To je prava trentska tura, saj poteka po divjem, ponekod težko prehodnem svetu, po strmih travnatih pobočjih in izpostavljenih policah. Primerna je torej za najbolj navdušene gorniške pustolovce. V svetu, v katerem vladajo gamsi in kavke, ne bomo srečali prav veliko obiskovalcev.

Da pa ne bi ostali le pri običajnem pristopu na goro, navedimo še nekaj drugih možnih tur na tem območju. Z Velikega Pelca lahko prečimo do Kloniškega Pelca (II, I) in sestopimo na Škrbino za Gradom (III). Lahko prečimo tudi v drugo smer, proti Zadnjemu Pelcu. Do Srednjega ni težav, pozneje pa je nekaj trentskega plezanja (I, II) in kratek sestop po vrvi v

škrbino Zadnjega Pelca. Sestopimo lahko v Balo (mimo Nizkega vrha) ali Zadnjo Trento (čez kotanjo Velika planina). Na koncu naj omenim še prečenje »v enem samem zamahu« od Skutnika prek Zadnjega in Velikega do Kloniškega Pelca, ki ga je Henrik Tuma 27. 8. 1913 v spremstvu vodnika Jožeta Komaca - Pavra in trentskega pastirja Antona Bertljna prehodil (preplezal) in opisal v Planinskem vestniku leta 1922 (str. 181). Za opisane ture je potrebno alpinistično znanje ali spremstvo gorskega vodnika. Planinskih koč na tem območju ni.

Veliki Pelc iz Bale: S parkirišča na koncu ceste v Bavšici (4 km iz Kluž), stopimo na kolovoz. Mimo vodnega korita zavijemo na levo, na dobro uhojeno pot, ki je bila nekoč označena, zdaj pa so redke markacije zbledle. V ključih se dvignemo na travnato teraso, na kateri so ostanki vasice Logje, 840 m. Po širokih travnikih dosežemo melišča in bukov gozd. Spet se vzpnemo čez strmo stopnjo in dosežemo travnato poljano, na kateri so ostanki planine Bala, 1181 m. Nekaj višje je lovška koča, 1300 m (voda). Čez dve strmi stopnji se skozi bukov gozd vzpnemo do travnate zelenice Prevale, 1560 m.

Tam se usmerimo na desno, na vzhod, proti pobočju Osojnik. Steza je zelo zaraščena in pomanjkljivo označena. Nekaj višje krene v gruščnat žleb; po tem se vzpnemo na zgornja travnata pobočja. Steza zavije na desno, proti prevalu Vrh Osojnika, mi pa se po gostih travah vzpnemo do spodnjih melišč na pobočju, imenovanem Prehodec. Čez balvane in grušč nadaljujemo pot do značilnega trikotnega melišča na levi in po žlebu splezamo na zgornjo široko gruščnato gredino. Gremo mimo votline in dosežemo travnati rob. Za njim se

strmo vzpnemo po travi do previsov, nato pa zavijemo na levo. Sledi poti nas vodijo čez skalnat prehod za rob – to je Zajčja polica. Ko preplezamo ta del, dosežemo precej strmo in izpostavljeno travnato pobočje. Po travah se vzpnemo do manjše in nekaj naprej do večje gruščnate kotanje, potem pa je težav konec. Zavijemo na levo, na travnat hrbet. Vzpenjamo se po kraškem svetu, preplezamo nekaj peči. Više dosežemo travnati hrbet, po njem pa pridemo do glavnega grebena. Veliki Pelc dosežemo po skalnatem grebenu, do vršne glave pa preplezamo nekaj peči. Srednji Pelc je neizrazita vzpetina na desni. Sestopimo po isti poti. Zelo zahtevno. Vzpon 5 ur, sestop 4.

Vodnika: Tine Mihelič, Julijske Alpe, Vladimir Habjan, Manj znane poti slovenskih gor.

Zemljevid: Trenta, 1 : 25.000.

Reševanje v gorah s helikopterjem

Kako ravnati, da ne bomo ovirali reševanja in ogrožali varnosti

✍ Iztok Tomazin, Miha Avbelj

Cilj gorskih reševalcev, ne glede na njihovo specialnost (reševalci, zdravniki, posadka helikopterja in drugi), je čim hitrejši prihod do vseh, ki v gorah in na drugih težko dostopnih krajih potrebujejo pomoč, kakovostna oskrba in hiter, obziren ter varen transport v dolino, po potrebi tudi v ustrezno zdravstveno ustanovo. Vse to je najlažje uresničljivo prav ob pomoči helikopterja, ki nam omogoča, da z vso potrebno opremo hitro pridemo do ponesrečenca¹ ali bolnika tudi na najtežje dostopnih terenih, če le vremenske in druge razmere to dopuščajo.

Helikopter je naprava, ki je pred desetletji povzročila eno največjih revolucij pri reševanju v gorah. Izjemen dosežek tehnike nam omogoča, da kar najhitreje pomagamo ljudem v stiski, včasih celo rešujemo življenja. Leteči »rešilec« torej lahko močno olajša in pospeši delo gorskih reševalcev, vendar ima tudi svoje omejitve in posebnosti, ki jih morajo upoštevati predvsem reševalci, pa tudi naključno navzoči gorniki.

Pri gorskem reševanju s helikopterjem je poenostavljeno povedano značilno, da praviloma vse poteka zelo hitro, da je napeto in razburljivo, da močno piha in ropota ter da je že majhna napaka sodelujočih lahko usodna.

Iskanje kraja nesreče

Mi reševalci zaradi različnih razlogov pogosto dobimo premalo natančne podatke o kraju nesreče. Kdor še ni letel s helikopterjem v

✍ Iztok Tomazin

gorah, si težko predstavlja, da je včasih iz zraka zaradi razsežnosti in razgibanosti terena težko ugotoviti, kje točno je ponesrečenec ali bolnik, še posebno če je v bližini več gornikov ali če je oblečen v oblačila, ki se ne ločijo od okolice. V tem pogledu so najbolj priporočljiva oblačila živih barv. Sporočilo, da se je na primer na poti čez Prag proti Kredarici zgodila nesreča, vendar brez natančnejše opredelitve, kje, lahko posadko helikopterja prisili k nepotrebno dol-

¹ Zaradi racionalnosti v članku uporabljava izraz ponesrečenec za vse, ki v gorah potrebujejo pomoč, ker so se ponesrečili, zboleli ali pa se samo zaplezali oziroma izgubili.

gotrajnemu iskanju in zamudi pri prihodu reševalcev do ponesrečenca. Pomeni tudi dodatne stroške, saj minuta letenja helikopterja stane več kot pet tisočakov. Še posebno težko je pri iskalnih akcijah, ko dobimo le zelo približne podatke, kje bi lahko bil pogošani.

Navodila: Če opazite, da helikopter počasi leti sem in tja ob pobočju ali počasi sledi na primer planinski poti, zelo verjetno išče kraj nesreče. Če se vam pri tem helikopter dovolj približa (približno do sto metrov), lahko pomagata na preprost način. Če zanesljivo veste, kje so tisti, ki potrebujejo pomoč, je zelo dobrodošlo, da z rokami (in po možnosti še s pohodnimi palicami ali kakim drugim podolgovatom predmetom) kažete v smer nesreče. Če pomoč potrebujete sami ali kdo v vaši neposredni bližini, se obrnite proti helikopterju in dvignite obe roki, iztegnjeni in nekoliko razmaknjeni; to je mednarodno znamenje za »YES« in pomeni: »Da, potrebujemo pomoč.« Če ne, z znamenjem »NE«, to je z eno roko iztegnjeno poševno navzgor in drugo poševno

navzdol, sporočite posadki, da ne potrebujete pomoči oz. vam ni znano, da bi kdo v bližnji okolici potreboval pomoč. To še posebno velja, kadar počivate oziroma mirujete. Navdušeno mahanje in pozdravljanje helikopterja je sicer zelo prijazno, kadar pa iščemo ponesrečenca, nas žal lahko zavede.

Obveščanje o nesreči

Kako hitro in natančno obvestiti o nesreči oziroma sprožiti gorsko reševalno intervencijo, ni predmet tega članka. Pa vendar podajava nekaj navodil in priporočil:

Čeprav pokritost s signalom prenosne telefonije v gorah ni popolna, naj bo mobilnik z napolnjeno in, še bolje, z dodatno rezervno baterijo sestavni del planinske opreme. V bateriji moramo do konca ture ohraniti dovolj energije. V mrzlem vremenu nosimo mobilnik v notranjem žepu oblačil, da ga ogrevamo s telesno toploto. Baterije večine sodobnih telefonov so namreč precej občutljive na mraz.

Piš vzletajočega ali pristajajočega helikopterja je lahko zelo močan.

 Klemen Gričar

Ne nosite mobilnika v nahrbtniku! Če se zgodi nesreča in ni signala, se premaknite na drugo lokacijo; včasih zadostuje že nekaj korakov, premik okoli skalnega roba ali grebena, prehod z dna grape na rob in podobno.

Ko kdo potrebuje pomoč, je najbolje poklicati 112 in uslužbencu v Centru za obveščanje sporočiti te podatke: kaj se je zgodilo, kje (čim bolj točna lokacija!), koliko je poškodovanih in kako ste jim že pomagali, svoje osebne podatke in telefonsko številko, koga ste že obvestili. Možno je, da vas bo takoj spravil v konferenčno zvezo z reševalci in (ali) zdravnikom. Pomembno je, da je po koncu klica na pomoč (112) telefon, s katerim ste klicali, prost oziroma pripravljen na sprejem. Zelo verjetno vas bodo reševalci ali zdravnik kmalu poklicali nazaj za dodatne informacije. Tudi policijski helikopterji, ki se uporabljajo pri gorskem reševanju, so od letos opremljeni s prenosnimi telefoni in lahko se zgodi, da vas bodo poklicali kar iz helikopterja. Zdravnik bo morda potreboval dodatne informacije o stanju ponesrečenca ali pa vam bo dal navodila, kako ravnati do prihoda reševalnega moštva, posadka bo morda potrebovala več informacij o lokaciji ali pa vam bo dala še kakšna druga navodila. Žal se je že velikokrat zgodilo, da je nekdo poklical na pomoč in sporočil osnovne podatke, potem pa je bila zveza pretrgana oziroma se ni več dalo vzpostaviti stika z njim, ker se mu je baterija izpraznila ali pa se je po mobilniku pogovarjal s kom drugim.

Ravnanje na kraju nesreče

Če ste naleteli na ponesrečenca ali bolnika, ki so mu že zagotovili prvo pomoč ter ga pripravili za prihod reševalcev, je bolje, da se umaknete, še posebno če bo na pomoč prišel helikopter. Gneča na kraju nesreče otežuje delo reševalcem, lahko pa tudi pomeni grožnjo tako zanje kot za preostale navzoče na tleh in v zraku.

Če pa ste sopotnik ali naključno navzoči, ponesrečenca ne puščajte samega. Po prvi pomoči v skladu z vašim znanjem in opremo ga zavarujte pred nadaljnjimi poškodbami, morebitnim padajočim kamenjem, mrazom ali vročino in pred zdrsom v globino. Prva

Reševalca in ponesrečenca dvigajo v lebdeči helikopter.

 Iztok Tomazin

pomoč in druga oskrba seveda nista predmet tega članka. Če bo reševanje opravljeno s helikopterjem – to je zelo verjetno, razen v temi in izredno slabih vremenskih razmerah – morate zaradi svoje varnosti in zaradi učinkovitosti reševanja upoštevati tale dejstva:

Pred prihodom helikopterja je naloga navzočih, da v bližini ponesrečenca oziroma pričakovanega pristanka helikopterja odstranijo vse predmete, ki bi jih piš rotorja lahko dvignil v zrak (oblačila, lahki nahrbtniki ...). Eden ali dva izmed navzočih naj čepita pri ponesrečencu, preostali naj se umaknejo na varno. Najbolje se je za več deset metrov umakniti od kraja, nad katerim pričakujemo lebdeči helikopter. Pri tem je treba upoštevati, da lahko piš rotorja dvigne veliko prahu, droben pesek in podobno.

Med reševanjem s helikopterjem so za ponesrečenca in navzoče spremljevalce najpomembnejše nevarnosti piš rotorja, padajoče kamenje in vrteči se deli helikopterja (glavni in repni rotor).

Piš rotorja je zelo močan. Pri približevanju helikopterja hitrost vetra ne naraste postopoma, ampak po navadi piš rotorja doseže tla kot nenaden močan sunek – hitrost vetra v neposredni bližini helikopterja lahko krepko preseže 80 km/h, piš pa lahko seže več deset metrov pod lebdeči helikopter. Lahko odpihne ne le kakšen kos oblacil, pač pa tudi nahrbtnik, palice in druge kose nepritrjene opreme in – to je še nevarneje – lahko podre ali pahne v globino nepripravljenega stoječega človeka.

Na strmejših pobočjih oz. v stenah se lahko zgodi, da bo helikopter sprožil padeč kamna, zato se je treba umakniti iz vpadnice lebdečega helikopterja ali si vsaj nataktniti čelado, če je nimate, pa se zaščitite z nahrbtnikom. Enako velja za ponesrečenca; treba ga je zavarovati pred morebitnim padajočim kamenjem. Če ste npr. navezani v steni ali pripeti na jeklenico zavarovane poti, si poskusite najti zavetje pod kakim previsom.

Reševalci se praviloma izkrcajo iz helikopterja v neposredni bližini ponesrečenca – s spustom po jeklenici ali z direktnim izstopom iz lebdečega helikopterja. V zelo strmih terenu, na primer v steni, se reševalec ali zdravnik ali oba skupaj po jeklenici spustita točno na mesto nesreče. Če helikopter med izkrcavanjem reševalcev lebdi ob pobočju, je lahko rotor na strani, kjer se teren dviguje, zelo blizu tal! Zato se pri delujočem helikopterju nikoli ne smemo gibati po strmini navzgor. Vrteči se glavni ali repni rotor z lahkoto preseka človeka. Gibanje v bližnji okolici delujočega helikopterja je zelo nevarno, saj njegovih vrtečih se delov zaradi velike hitrosti vrtenja navadno sploh ne vidimo. Če je nujno potrebno, se v območju delujočega helikopterja gibljimo samo pred njegovo sprednjo polovico, da nas posadka lahko vidi. To velja tudi za reševalce. Najbolje pa je občepteti, se oprijeti skal, ruševja ali česa podobnega in počakati, da helikopter odleti.

Praviloma je najzahtevnejša in najnevarnejša oblika reševanja s helikopterjem stensko reševanje. Posadka helikopterja, ki bo opazila

navezo pod krajem nesreče, bo morda morala, če bo teren očitno krušljiv in strm, uporabiti drugačen pristop, da je ne bi ogrozila s padajočim kamenjem. To seveda pomeni daljši čas reševanja. Za posadko je zelo neugodno tudi, če opazi ljudi nad krajem nesreče v strmih pobočju ali steni. Grozi namreč nevarnost, da se bo prožilo kamenje, če je v bližini obljudena planinska pot, pa se neredko zgodi, da se tam hitro naberejo radovedneži, ki stegujejo vratove in roke s fotoaparati, s tem pa po nepotrebnem ogrožajo svojo varnost in napenjajo živce posadki v helikopterju. Torej je kakršno koli plezanje, vzpenjanje ali sestopanje nad in pod krajem nesreče med reševalno akcijo, še posebno če sodeluje helikopter, zaradi varnosti nesprejemljivo. Če se znajdete v bližini kraja reševanja, je najbolje, da si najdete zavetje, če pa je teren strm, se zavarujte oziroma pritrдите tudi svojo opremo, obmirujte ter počakajte, dokler se helikopter ne oddalji! Za plezalce velja, da morajo dobro napeti in pritrđiti vrvi, da te med sunki piša rotorja ne bi plapolale. Če zaidejo v krožnico rotorja, je to lahko usodno ali pa vsaj zelo drago. Pred leti je med reševanjem vrv prišla v stik s krakom glavnega rotorja. S prostim očesom komaj vidna poškodba je pomenila nujno zamenjavo kraka, ki stane od 60.000 do 90.000 dolarjev, odvisno od tipa helikopterja.

Šele ko ste se zavarovali in ste prepričani, da ne boste ovirali reševalcev, lahko razmišljate o fotografiranju, ki je ob pogosto atraktivnih prizorih helikopterskega reševanja precej priljubljeno. Upoštevajte tudi, da helikopter ponavadi najprej spusti reševalce k ponesrečencu in se za nekaj časa umakne, nato pa spet približa in vkrca oz. z vitlom dvigne ponesrečenca in reševalce v helikopter.

V strmih stenah se lahko rotor helikopterja med reševanjem približa skalovju na dva metra, včasih tudi manj, in takrat je vsaka motnja lahko usodna. To so za posadko zelo napeti trenutki, ne otežujte jih z nepremišljenim ravnanjem!

Letošnji primer reševanja s helikopterjem v severni steni Rjavine je nazorno pokazal, česa plezalci med reševanjem v steni ne bi smeli početi. Ko smo se s helikopterjem zelo približali steni in hoteli začeti reševati, smo opazili, da sosednja naveza nadaljuje plezanje točno

nad ponesrečencem. Nič je ni motilo približevanje helikopterja, plezalca nista razumela znamenj operaterja na vitlu. Manever reševanja smo morali prekiniti, na srečo pa nam je kmalu uspelo vzpostaviti stik z njima po prenosnem telefonu in jima sporočiti, naj takoj prenehata plezati in se zavarujeta. Šele ko je vodilna v navezi obmirovala, smo lahko nadaljevali zahtevni manever približevanja steni, spusta in dviga ponesrečenca.

Padajoče kamenje je za helikopter lahko hitro usodno. Ni treba, da ga zadene skala – za katastrofo je povsem dovolj, da npr. manjši kamen zadene repni rotor ali izpostavljene vrteče se dele sistema komand. Konice krakov rotorjev se vrtijo z obodno hitrostjo približno 700 km/h; udarec kamna seveda lahko odtrga kos lopatice ter s tem povzroči močne vibracije, ki lahko v nekaj sekundah povzročijo razpad celotnega repnega rotorja ali v primeru večje poškodbe lopatic glavnega rotorja iztrganje vpetja glavnega reduktorja.

Možnosti v okviru poškodb helikopterja zaradi padajočega kamenja, plapolajočih vrvi in drugih nepričakovanih ovir torej segajo od velikih stroškov in popravil, ki helikopter lahko za dolgo izločijo iz reševanja, do katastrofe, ki poleg izgube dragocenega helikopterja zahteva še veliko dragocenejša človeška življenja.

Kratek povzetek navodil:

Če se v gorah znajdete v neposredni bližini pristajajočega ali lebdečega helikopterja, je najbolje počepniti, se usesti oziroma poskrbeti za to, da ste čim bolj stabilni, da vas piš helikopterja ne podre po tleh ali celo pahne v globino. Poskrbite za predmete, ki jih piš lahko odnese (nahrbtniki, oblačila, palice ...) Približevanje helikopterju, še posebno njegovim vrtečim se delom, je lahko smrtno nevarno. Ne počnite ničesar brez navodil reševalcev, ne premikajte se, dokler ne pridejo do vas ali dokler helikopter ne odleti in se oddalji. ●

Pogled iz helikopterja na začetku letošnjega reševanja v severni steni Rjavine. Spodaj visi ponesrečeni plezalec, nad njim napredujoča naveza, ki je s plezanjem ovirala reševanje.

📷 Tomaž Meze

Razvoj in napredek gorske urgentne medicine

Stroka, ki v gorah rešuje življenja

✍ in 📷 Iztok Tomazin

Urgentna medicina je pomembno, hitro razvijajoče se področje medicine, ki obravnava nujna, praviloma življenje ogrožajoča stanja, ki zahtevajo čim hitrejšo ukrepanje zdravnikov in njihovih sodelavcev. Gorska urgentna medicina pa je zelo specifično področje urgentne medicine, na katerem se običajnim zahtevam in izzivom urgentne medicine na terenu pridružujejo značilnosti gorskega sveta, ki praviloma zelo otežujejo izvajanje oskrbe bolnikov in poškodovancev ter zahtevajo od zdravnikov in reševalcev posebno, dodatno usposobljenost.

Za razvoj gorske urgentne medicine – seveda po svojih zmožnostih – skrbijo vse gorske reševalne službe, v svetovnem merilu pa ima najpomembnejšo vlogo IKAR MEDCOM, še posebno na področju povezovanja, koordinacije, raziskovanja, priprave smernic in širjenja znanja. IKAR MEDCOM sestavljajo delegati posameznih držav članic IKAR oziroma njihovih reševalnih služb. Po večini gre za v gorski urgentni medicini najaktivnejše in najbolj izkušene zdravnike. Med njimi so specialisti z zelo različnih področij, od splošne in urgent-

Optimalna medicinska ekipa v helikopterju - zdravnik in zdravstveni tehnik, oba gorska reševalca, odlična alpinista in gorska vodnika.

Medicinska in gorsko reševalna oprema v dežurnem helikopterju Letalske policijske enote

ne medicine, anesteziologije in kirurgije do pediatrije, okulistike, epidemiologije itn.; to daje komisiji veliko strokovno širino in kompetentnost.

Organizacija

Brez dobre organizacije ni kakovostne urgentne medicine. Zelo pomembna je čim boljša vpetost gorskih reševalnih služb v sistem nujne medicinske pomoči oziroma urgentne medicine tako na državni kot tudi na regionalni in lokalni ravni. To jim zagotavlja učinkovitost in stalen stik z razvojem medicine.

V urgentni medicini je eno osnovnih pravil: »Čas je življenje.« Pri urgentnih stanjih (hude poškodbe in bolezni) mora zdravnik s sodelavci čim hitreje doseči pacienta in začeti postopke za reševanje njegovega življenja in ohranjanje zdravja. Včasih gre za minute ali celo sekunde. Pri srčnem zastoju se na primer z vsako minuto zamude pri oživljanju možnost preživetja zmanjša za približno 10 %. Podobno je pri hudih poškodbah, ki v gorah niso redkost. Čim krajši odzivni čas (to je čas

od klica na pomoč do prihoda medicinske oziroma reševalne ekipe do pacienta) je zato za dober izid intervencije ključnega pomena. V gorah je ta čas pogosto dolg, saj so pacienti na težko dostopnih, oddaljenih lokacijah. V marsičem je odvisen od organizacije reševanja. Številne gorsko reševalne organizacije so v zadnjem obdobju skrajšale svoje odzivne čase z izboljšano organiziranostjo, na primer z dežurstvi moštev in s pretehtano uporabo helikopterjev. Gorska reševalna služba Slovenije (GRS) je pred nekaj leti prav na pobudo svojih zdravnikov z dežurstvi vsega reševalnega moštva na Brniku med glavno planinsko sezono napravila velik napredek na tem področju. Še vedno pa imamo z dežurstvi pokritih le kakih 60 dni na leto, zunaj tega so naši odzivni časi praviloma daljši.

Tudi v gorah čim prej do pacienta

Kakovostno gorsko reševanje in urgentna medicina danes seveda nista možna brez helikopterja, ki je najboljše sredstvo za hiter dostop reševalnega moštva do pacienta ter za hiter in

obziren prevoz v bolnišnico. Uporaba helikopterja pri gorskem reševanju pa je potrebna in smiselna le, kadar ima v primeri z zemeljskim transportom in reševanjem jasne prednosti.

Zelo pomembno je, da vsestransko usposobljen zdravnik čim prej pride do pacienta, ne glede na to, kje je. To pomeni, da morajo biti zdravniki gorskih reševalnih služb ustrezno usposobljeni tudi po gorniški in reševalno-tehnični plati, še posebno zato, ker helikopter zaradi vremenskih in drugih okoliščin dostikrat ne more poleteti. Takrat je treba do pacienta priti peš, prenašati težko opremo, pogosto tudi plezati ne glede na zunanje okoliščine.

Večina razvitih gorskih reševalnih služb uporablja pri reševanju brez helikopterja (»klasično reševanje«) tole taktiko: zdravnik in nekaj najboljše kondicijsko in strokovno pripravljenih reševalcev z najnujnejšo opremo pohiti do pacienta, da bi lahko čim prej začeli pomagati, preostalo moštvo pa jim s celotno opremo sledi.

Danes v gorskih reševalnih službah po svetu deluje vse več zdravnikov, ki so dobri alpinisti ali vsaj solidni gorniki, samo peščica pa nas je gorskih vodnikov in alpinistov s himalajskimi izkušnjami. Marsikje imajo še vedno težave z zagotavljanjem zadostnega števila usposobljenih zdravnikov, zato je IKAR MEDCOM izdal priporočila za minimalne zahteve glede zdravnika gorskega reševalca. Med drugim priporoča, da se zdravnik gorski reševalec dobro znajde tudi na zahtevnih, izpostavljenih terenih, da med reševalno intervencijo zna poskrbeti za svojo varnost in da je sposoben delovati v ekstremnih razmerah. Ta priporočila so zelo splošna, posamezne reševalne službe jih lahko podrobneje opredelijo v skladu s svojimi potrebami in možnostmi. V Sloveniji smo na primer pred časom od zdravnikov letalcev GRS zahtevali obvladovanje IV. težavnostne stopnje plezanja, vendar smo to zaradi pomanjkanja zdravnikov opustili, tako da so danes v gorniških sposobnostih zdravnikov velike razlike. Podobno je tudi v večini alpskih držav.

Oprema

Zdravniki gorskih reševalnih služb in njihovi sodelavci na reševalnih intervencijah ter helikopterji so danes boljše opremljeni z

medicinsko opremo kot doslej – praviloma v skladu s standardi služb urgentne medicine, ki delujejo v urbanih okoljih najrazvitejših držav. Razlog je jasen – ponesrečencem in bolnikom želimo tudi v zahtevnem gorskem okolju zagotoviti čim boljše medicinsko oskrbo. Medicinska oprema, ki jo uporabljamo pri gorskem reševanju, mora biti čim lažja, prenosna in hkrati robustna ter nam mora omogočati vse potrebne diagnostične in terapevtske postopke. Kar zadeva opremljenost zdravnikov gorskih reševalnih služb, so med državami velike razlike. Mi zdravniki GRS Slovenije sodimo med boljše opremljene v svetovnem merilu, vsaj tisti, ki imamo licenco za reševanje s helikopterjem. Vsak izmed nas ima osebni zdravniški nahrbtnik z bogato medicinsko opremo, ki mu omogoča kakovostno izvajanje nujne medicinske pomoči. Nekateri izmed nas imajo ta nahrbtnik vedno pri sebi, tako doma kot v avtu in v službi; to jim omogoča, da se kadar koli vključijo v reševalno intervencijo – če je treba, tudi zunaj gora.

V helikopterju pa imamo poleg tega zahtevnejše, težje in seveda dražje medicinske naprave za diagnostiko, terapijo in spremljanje pacientov (fotografija).

Znanja, veščine, postopki

Cilj izvajalcev urgentne medicine (zdravniki, medicinski tehniki, paramediki in reševalci) je zagotoviti bolnikom in poškodovancem najvišjo možno raven potrebne medicinske oskrbe. To pomeni številne diagnostične in terapevtske postopke v skladu z najnovejšimi smernicami urgentne medicine, ki zahtevajo redno sprotno strokovno izobraževanje zdravnikov, pa tudi njihovih sodelavcev.

Poudariti moramo, da si tako IKAR MEDCOM kot tudi mnogi zdravniki v različnih gorskih reševalnih službah prizadevajo čim boljše usposobiti gorske reševalce in druge, ki sodelujejo pri reševalnih intervencijah v gorah, za izvajanje postopkov prve pomoči in vsaj nekaterih elementov NMP, saj so na terenu naši dragoceni sodelavci.

Številni zdravniki gorskih reševalnih služb delujejo tudi v službah urgentne medicine v urbanem okolju. Na pogostih usposabljanjih in seveda v praksi, na številnih intervencijah

Dežurna helikopterska ekipa pod vodstvom zdravnika oskrbuje poškodovano planinko.

☞ Klemen Gričar

po prometnih nesrečah in pri drugih nujnih stanjih, si pridobivamo dragocene izkušnje in znanja ter jih uporabljamo tudi pri delu v gorah. Okoliščine pri reševanju v gorah so praviloma zahtevnejše od tistih v urbanem okolju. Strmina, mraz, slabo vreme, tema, različne objektivne nevarnosti in drugo pogosto zelo otežujejo naše delo. Na kraju nesreče se zdravnik glede na te in druge okoliščine odloča o nadaljnjih postopkih. Osnovni strategiji sta »Scoop and run« (poberi in steci) in »Stay and play« (Ostani in deluj). Prva pomeni, da bodo pri pacientu izvedeni le najhitrejši, najnujnejši ukrepi, npr. imobilizacija, zaustavitev krvavitve in podobno, ali celo nobeni, odvisno pač od okoliščin. Pacienta čim hitreje naložimo v helikopter, nadaljujemo oskrbovanje in ga odpeljemo v dolino oziroma v bolnišnico. Značilna primera te strategije sta na primer reševanje lahko poškodovanih ali obolelih, ko ukrepi na terenu niti niso smiselni oziroma potrebni, in reševanje iz zelo strmih sten, ko večina postopkov oskrbe na kraju nesreče ni možna. »Ostani in deluj« pa pomeni, da si bo zdravnik s sodelavci vzel dovolj časa za pregled in oskrbo

pacienta na kraju nesreče. Za to se odloči ob hudih poškodbah ali boleznih, ko je nujno potrebno, da je pacient pred transportom dobro oskrbljen. To so pogosto zelo težavne odločitve, pri katerih mora zdravnik upoštevati številne dejavnike, od bolezni ali poškodb do zunanjih okoliščin, oddaljenosti bolnišnice in še marsičesa. Laiki pa so včasih začudeni, zakaj se tako dolgo ukvarjamo s ponesrečencem ali nasprotno, zakaj ga kar brez oskrbe naložimo v helikopter in odpeljemo ...

Višinska urgentna medicina

Tudi v visokogorju se pojavljajo urgentna stanja, po večini kot zapleti višinske bolezni – na primer možganski ali pljučni edem. Seveda pa so pogoste tudi poškodbe in različne bolezni. Na tem področju je bil v zadnjem obdobju dosežen velik napredek tako pri opremljenosti (npr. prenosne hiperbarične vreče, lažji in bolj kakovostni sistemi za dajanje kisika itn.) kot pri zdravilih in seveda znanju. Tudi helikopterji letijo vse višje; to omogoča hitrejšo evakuacijo pacientov. Večje težave so z

Helikopter je nepogrešljiv pri sodobnem gorskem reševanju.

organizacijo reševanja, saj v državah z najvišjimi gorami še ne obstajajo učinkovite, dobro organizirane in opremljene reševalne službe. Tako nujni primeri v visokogorju po večini niso domena organiziranih reševalnih služb, pač pa sopotnikov in članov sosednjih odprav. Zato je vsem alpinistom, ki se odpravljajo v visokogorje, nujno potrebno osnovno znanje višinske medicine.¹

Raziskovalno, publicistično in izobraževalno delo

Cilj IKAR MEDCOM je pridobivati in širiti znanje gorske medicine po svetu, na določenih področjih tudi v sodelovanju s preostalimi komisijami IKAR, z Medicinsko komisijo UIAA in različnimi institucijami ter organizacijami. To nam po splošnem mnenju v zadnjem desetletju zelo dobro uspeva.

Ena naših poglobitvenih aktivnosti je priprava pomembnih, zelo uporabnih priporočil in smernic za zdravnike, reševalce, organizacije in druge, ki sodelujejo pri gorskem reševanju kjer koli po svetu. Vsakega izmed teh doku-

mentov navadno pripravljamo po nekaj let z obsežnimi diskusijami tako na srečanjih kot na naši internetni diskusijski listi. Leta 2003 smo izdali smernice in priporočila v knjigi, ki je bila v medicinsko-reševalnih krogih po svetu odlično sprejeta. Od leta 2003 objavljamo svoje projekte tudi v uglednih svetovnih medicinskih revijah; to jim daje še večji pomen. Leta 2005 smo izdali za gorske reševalce, zdravnike in vse druge, ki se srečujejo s plazovi, zelo nazoren in uporaben DVD »Čas je življenje«, na katerem so zbrana najnovejša doseganja o plazovih, od preventive in varnostne opreme do reševanja iz plazov s poudarkom na medicinskih ukrepih.

Nekateri najpomembnejši naslovi novjših smernic in priporočil IKAR MEDCOM, ki so bile po večini objavljene v uglednih medicinskih revijah, dostopne pa so tudi na internetni strani IKAR (<http://www.mountainmedicine.org/mmed/icarmedcom/index.html>):

- Oskrba žrtev plazov
- Oskrba podhlajenih in omrznjenih
- Medicinska priporočila za uporabo helikopterjev pri reševanju v gorah
- Poškodbe zaradi strele
- Pregled služb urgentne medicine v gorah Evrope in Severne Amerike
- Uporaba avtomatskih defibrilatorjev v gorah
- Piki kač v gorah – preprečevanje in oskrba
- Temelji umetnega dihanja pri gorskem reševanju

Slovenija zadnja leta sodi med aktivnejše članice IKAR, še posebno na področju medicine.

IKAR MEDCOM ima pomembno vlogo tudi pri kordinaciji projekta »Diploma gorskega urgentnega zdravnika«, in to skupaj z medicinsko komisijo UIAA. Lani pa smo organizirali in izpeljali prvi mednarodni tečaj gorske urgentne medicine za zdravnike in paramedike v Argentini.

Na koncu, vendar ne najmanj pomembno, velja tako za IKAR MEDCOM kot za reševalne organizacije, njihova moštva in posameznike: družijo nas enako poslanstvo, napredek pa nam omogočajo predvsem dobro medsebojno razumevanje, motivacija, zaupanje, odprtost, samokritičnost in dovolj velika želja po napredku. ●

¹ Opomba: članek o višinski medicini Iztoka Tomazina je bil objavljen v PV 10/2004.

Domoljubno planinstvo Cirila Kosmača

Ljubezen do gorate domovine

✍ Marija Mercina ✎ Janez Jarc

Letošnji dopust sem preživela na Jezerskem, ob vznožju Kočne - predvsem zato, da bi spoznala kraje, ki jih je kot planinec obiskal Ciril Kosmač. Med preučevanjem njegovega dela sem naletela na razglednico, ki jo je l. 1932 napisal v Kamniških Alpah, in njegov članek o Koroški, objavljen v Planinskem vestniku l. 1969. Prej sem si domišljala, da dobro poznam Slovenijo in le malo manj Benečijo, Rezijo in (celo) Kanalsko dolino, nenadoma pa sem se zavedela, da še nikoli nisem bila v dolini Kokre, ne poznam ne Kamniških Alp ne poti skozi Jezersko na Koroško in v Logarsko dolino ... Nisem vedela za Kosmačevo planinarjenje ...

Le malo pozneje sem v Planinskem vestniku (111. leto, avgust 2006, št. 8, str. 11-15) prebrala zanimiv članek z naslovom »Naše dragocenosti se izgublajo - Pogovor z Dušico Kunaver«. Intervju je bil spodbuda za pisanje tega prispevka. Njegovo najpomembnejše sporočilo vidim v besedah: »Vedeti moramo, da je bila takrat drugačna miselnost kot danes, bil je zelo globok in zelo iskren patriotizem. Kolikokrat mi je Aleš rekel: Ko bi ti vedela, kako je, ko greš proti vrhu in daš zastavo v nahrbtnik.«

Patriotizem

Razlaga pomena besede patriotizem, ki jo najdemo v Slovarju slovenskega knjižnega jezika, je kratka: »patriotizem -zma, m, ljubezen do domovine, naroda, države; rodoljubje, domoljubje«. Isti slovar pri geslu »planinstvo« navaja primer: »slovensko planinstvo je spodbujalo narodno zavest«.

Pisatelj, star 20 let, ko je odšel iz svoje doline (fotografijo hrani pisateljeva nečakinja Nevenka Vomer)

Velikokrat sem se tudi sama spraševala, kakšna je zveza med planinstvom/alpinizmom in patriotizmom. Menim, da planinstvo in še bolj alpinizem pomenita preizkušnjo človekove fizične in duhovne moči. Gotovo najde alpinist patriot v ljubezni povod za svoje pomembne dosežke in nato moč, da jih uspešno opravi. Ponos nad vrhunskimi dosežki naj bi se povezal s hvaležnostjo za vse, kar mu je domovina v čustvenem, duhovnem in moralnem pogledu dala. Podobno naj bi veljalo za umetniške in znanstvene dosežke. V sklenjenem krogu domoljubja in rodoljubja bi ljudje v domovini podpirali, spremljali, spodbujali, izražali priznanje in vrhunске dosežke občutili kot svoje.

Tudi sama velikokrat ugotavljam, kako različen je odnos do domovine in kako se spreminja, pa naj svojega primerjam s tem, kar mi o svojih domovinskih čustvih in zavesti povedo dijaki, s katerimi se kot profesorica slovenščine na srednji šoli pogovarjam o teh vprašanjih, ali s tem, česar se spominjam o življenju svojih staršev Primorcev. Seveda lahko podživljam čustva svojega očeta, ko je komaj 19-leten nad Gočami, svojo rojstno vasjo, ob obletnici 1. tržaškega procesa in bazoviških žrtev razvil slovensko zastavo; znova občutim njegov pogum, ponos in strah ter pozneje trpljenje v zaporu - Italijani so ga odkrili po odtisih bosih nog. Lahko sočustvujem in se zavedam, dejanj pa ne morem ponavljati. Dušica Kunaver navaja besede alpinista Aleša Kunaverja o tem, kako nemogoče je izraziti čustva, ki navdajajo alpinista, ko se z zastavo v nahrbtniku vzpenja

proti vrhu. Razumem, da pri tem zastava ni le simbol države; hkrati pomeni tudi zavezo med domovino in državo, povezuje narod s predniki in njihovimi dosežki.

V samostojni Sloveniji takih čustev ni opaziti – pogledimo naše ulice ob državnih praznikih! Slovenijo občutimo kot državo, ki nam jemlje (davke), in se sprašujemo, ali bomo od nje dobili vse, kar pričakujemo. Menim, da še nismo našli sozvočja med domovinskimi čustvi in odnosom do države. Vprašajmo se tudi, ali občutimo v svoji državi varnost, skrb za potrebe državljanov, sprejetost med ljudmi okoli sebe in nasprotno, koliko smo sami pripravljene storiti. Brez medsebojne privrženosti in požrtvovalnosti pa niti družina ni srečna, kaj šele narod v svoji državi.

Spoznati domovino pod svojo »hišno goro«

In kje je tu domovina? »Domovina daje, država jemlje.« Velikokrat čutimo in razmišljamo tako, kot je v Pomladnem dnevu Cirila Kosmača izjavil eden izmed njegovih likov. Tudi če najdemo ubranost z ljudmi v prostoru, v katerem živimo, to še ne pomeni, da imamo domovino radi. Najprej jo moramo poznati, sicer je naše čustvo prazno, nerealno.

»Svojo domovino poznamo, kakor poznamo obraz svoje matere: domače so nam vse njene gube in gubice, poteze veselja in sreče, brazde bridkosti in skrbi. Nenehno čutimo objem njenih kmečko raskavih, a srčno dobrih in toplih rok, stiskamo se k njej in jo branimo že tisoč let, branimo jo največkrat preprosto, kar z golimi rokami, toda branimo jo uspešno, kajti prvi porok za zmago je besna zaljubljenost, ki ne presoja in se zato tudi ne umika pred sovražnikovo premočjo. Da, najprej je potrebna ljubezen, ki je vsako uro pripravljena dvigniti roko v bran, nato šele prideta do veljave razsodna misel in orožje.« (Ciril Kosmač, Pomladni dan, 1953, str. 139)

Besede, iztrgane iz sobesedila in časa, se bodo marsikomu zdele vznesene in zato morda celo neprepričljive, vendar si priznajmo, da brez navdušenja in ljubezni ni ničesar zares velikega.

Menim, da sta si domoljubje in navdušenje za planinstvo podobna v tem, da se porajata

samo iz tesnega stika z domačo zemljo. Razrasle korenine so podoba tesne povezanosti z njo. Korenine pa ne segajo samo v preteklost, vsak posameznik se od otroštva naprej vrašča v svojo skupnost in deželo, čeprav hkrati vsakogar že v mladosti vleče v svet. Otroci srka ljubezen do doma tudi iz spominov svojih staršev in iz pripovedi o bajnih časih – z njimi pride vse do mitičnih izvorov. Gore so skrivnostne, vzbujajo spoštovanje in strah ter hkrati dajejo varnost. Slovenska dežela je tako gorata, da ima skoraj vsak kraj svojo hišno goro, če nima gore, pa vsaj hrib, gmajno ali školj. Nanos, Matajur, Krn in še najbolj Triglav nam simbolizirajo mitično moč in povezanost s preteklostjo, Gorjani s planote nad Ajdovščino pa svojo Goro častijo kot mater in so ji postavili spomenik v takšni podobi.

Kosmačeva »velika tura«

Kot sem napisala v uvodu, sem v zadnjem poletju izbirala kraje letovanja po Kosmačevih poteh iz leta 1932.

Na razglednici, datirani z 10. 8. 1932, je o svojem večdnevem izletu v Kamniške Alpe napisal: Začetek poti v petek zvečer, iz Ljubljane v Kamnik, nato hoja vso noč; zjutraj na Kokrsko sedlo, nato Grintovec in Škrbina, Kočna in Češka koča. – Prenočevanje. – Drugi dan Mlinarsko sedlo, Skuta, Rinka, Turska gora, Turski žleb, Kamniška koča. – Prenočevanje. – Tretji dan Planjava, Ojstrica, Korošica. Naslednji dan v Ljubljano. »To je velika tura. Bil sem izredno vesel in zdrav, ko sem se vzpenjal po klinih in vrveh, po skalah in soteskah proti vrhovom. / .../ Kaj bi dal, da bi na svoji zemlji utrgal planiko s svojo roko!«

Živo sem si predstavljala, kaj vse mu je pomenila »velika tura«: samopotrjevanje, občutek premoči in zmagoslavja nad sovražnimi življenjskimi okoliščinami.

Prej nisem razmišljala o Kosmaču kot planincu. Njegov odnos do gora se mi je zdel globoko vraščeno, samoumeveno. Z okna domačije ob vznožju Skopice je gledal dolgo Šentviško planoto na nasprotni strani. Če je s pogledom sledil toku Idrijce, je v daljavi zagledal mogočni Krn.

Slika na naslednji strani: Kočna in Grintovec

Kolikokrat se je med svojim 15-letnim begunstvom spominjal domače hiše in v mislih poromal v Roče, na grob svoje matere? – Kakšen je bil mladenič, ki se je vzpenjal po Kamniških Alpah? Kaj vse je doživel do svojega dvaindvajsetega leta? »Veliko turo« je opravil v začetnem obdobju svojega emigrantstva, manj kot dve leti po 1. tržaškem procesu septembra 1930. Do le-tega je leto dni preživel v preiskovalnem

zaporu; na procesu je bil zaradi mladoletnosti obsojen »samo na hišni pripor«. Sodoživiljal je smrt bazoviških žrtev Bidovca, Marušiča, Valenčiča in Miloša.

»Velika tura« je iz obdobja pred njegovimi prvimi literarnimi uspehi, obdobja hudega trpljenja in brezdomstva. Kakšno planinstvo! Kaj so mu pomenile slovenske gore, potem ko je moral zapustiti domače hribe in zbežati v Kraljevino

Jugoslavijo? V gorah se je spominjal domače pokrajine in trpel zaradi »zasužnjene Primorske«. Boj za nacionalno osvoboditev Primorcev izpod Italije je po 1. svetovni vojni potekal predvsem po gorah – z ilegalnimi sestanki različnih političnih skupin, z nevarnimi prehodi čez Črno prst, Blegoš ... Na Nanosu je bil 1927. ustanovljen TIGR. Na isti gori se je 15 let pozneje kot partizan bojeval Janko Premrl Vojko.

Vendar mislim, da je Kosmač gore doživljal predvsem kot prostor varnosti in osrčenja. To je izrazil v umetniških besedilih s svojimi liki, ki v velikih preizkušnjah iščejo moč in pogum v mitičnih podobah pokrajine. Temnikar iz Balade o trobenti in oblaku, ki se je odločil za junaško dejanje in smrt, se je pogovarjal s Krnom.

Izlet, literarni večer – romanje na Koroško

Na začetku članka sem napisala, da nisem poznala Kosmačevega planinarjenja. Po presenečenju zaradi njegove »velike ture« me je čakalo še eno: Kosmačev »Moj prvi izlet na Koroško«, kratek članek, ki je izšel v »koroški številki«, tj. 10. številki Planinskega vestnika leta 1969. V njej se zrcali enoletno dogajanje, povezano s Koroško. Dr. Branko Šalamun piše o dveh izletih na Koroško: »Od 1. do 4. junija 1968 se nas je utaborila pestra trideseterica ...« Tri dni so »križarili po Koroški v spremstvu koroških planincev«, srečevali ljudi, se z njimi »pogovarjali in modrovali«. Taborili so po domače, najprej pri »podjetnem« Miheju Antončiču in nato pri Janku Ogrisu Miklavžu. Prenočevali so v novi planinski postojanki na Bleščeči planini pod Kamnico, še prej znosili gor drva. Naslednji dan jih je najprej temeljito opralo, zvečer pa so priredili literarni večer. »S severne meje Stanjko Cajnkar, Edvard Kocbek in Ivan Potrč, z južne meje Ciril Kosmač, Boris Pahor in Alojz Rebula.« (Planinski vestnik 10/1969)

Presenetilo me je, kako skromen je bil (leta 1968) v našem tisku odmev tega politično in kulturno pomembnega dogajanja. Edino Slovenski vestnik v Celovcu je podrobno predstavil prireditev. Posebna številka Planinskega vestnika naslednje leto ni bila deležna nobene pozornosti. Pa vendar sem dobila vtis, da so se v matici bolj zanimali za življenje koroških rojakov kot danes. Ob iskanju poročil o planinskem dogajanju na Koroškem sem opazila daljšo razpravo o tem, kakšna naj bo slovenska šola v Avstriji. Razprave so potekale v pedagoških in slovenističnih krogih, vanje so se polemичno vključevali tudi Korošci, npr. Janko

Planjava in Ojstrica

Messner. Isto leto je imelo na Koroškem občni zbor Društvo geografov Slovenije.

Kosmačeva doživetja najbolj izrazi odlomek iz njegovega članka v Planinskem vestniku: »Zame to ni bil izlet, temveč romanje. Na izlet gremo, da se razvedrilo in si razširimo obzorje, na romanje pa gremo z drugačnimi čustvi in z drugačno zbranostjo. Jaz pa sem odšel tudi z grehom, z velikim grehom: bilo me je sram, da nisem že zdavnaj poromal v to deželo, čeprav sem že od tistega daljnega otroškega dne, ko sem prvič videl podobo knežjega kamna in bral o njem, sanjal o Koroški kot o obljubljeni deželi. Zdaj sem jo prvič videl in občutil. Z vso lepoto in z vso bridkostjo sem občutil, da sem na Koroškem prav tako doma, kakor sem doma na Tolminskem ali v Devinu ob morju. Začutil sem korenine svojega naroda, čeprav so te korenine pod ledom. In zato bi moral vsak poromati v to deželo.«

Upam, da ne bo zvenelo neprimerno, če bom svoja občutja primerjala s pisateljevimi. Tudi jaz sem čutila globoko zbranost, hvaležnost in največje spoštovanje do vseh, ki so nam na Koroškem ohranili slovenstvo. Vsakič, ko se ukvarjam s Kosmačevim delom, se zavedam njegove umetniške vrednosti, ko berem o pisateljevem življenju, pa podoživljam usodo svojih staršev in drugih Primorcev. »Še dobro, da smo sploh ostali živi,« je velikokrat rekla moja mama. Moj oče je bil rojen dve leti za Cirilom Kosmačem, moja mama pa isto leto (l. 1915) kot Vladko Kosmač, ki je bil dolga leta varuh Kosmačeve domačije in spominov njegove družine. »Lepo je živeti,« je Ciril Kosmač napisal v Tantadruju. »Na svoji zemlji,« dodajam in s tem mislim na vse preizkušnje Slovencev v 20. stoletju, še posebno nas (Korošcev, Primorcev, Prekmurcev ...), ki živimo na robu slovenskega etničnega ozemlja.

Slovenstvo – ko zanj ne tvegamo življenja

Kaj pa grehi, o katerih piše Kosmač? Ali imam tudi sama podobne občutke? Če vzamem Kosmačevo krivdo dobesedno, sem brez greha, saj sem bila večkrat na Koroškem, že kot študentka in pozneje kot profesorica slovenščine s svojimi dijaki. Svetost te dežele in zato romanje k njej pa sem doživela šele

tokrat. Po pokopališču v Železni Kapli in nato po kraju me je vodila gospa Ana, domačinka, ki je moj »Dober dan« razumela kot iztočnico za dolg pogovor. Gospo Ano, pokopališče za vsemi nedvomno slovenskimi priimki na nagrobnikih in Železno Kaplo sem zapuščala jezna, še huje, besna: Kdo si upa tajiti slovenstvo na Koroškem? In če Slovencev na Koroškem res ne bi bilo več, kdo je zakrivil, da so samo še na nagrobnikih?

Prav nič pa se ne morem postavljati s svojimi letošnjimi planinskimi dosežki. V desetih dneh sem nameravala obiskati vsaj planinske kočice, ki jih na razglednici omenja Kosmač, če že ne vseh gora, pa sem prišla samo do Češke; le toliko, da sem videla, kako skrbno jo vodi Karničar, pa tudi z žalostjo izvedela, da imajo vpisne knjige le od leta 1946, saj so starejše zgorele v požaru. Nisem se odpovedala načrtom, da bi v naslednjih poletjih obiskala omenjene kočice in preverila, ali so še kje vpisne knjige z datumom Kosmačevega obiska.

Naj se vrnem k izhodišču, k svojemu razmišljanju ob intervjuju z Dušico Kunaver. Ne tvegamo življenja za slovenstvo kot tigrovci; pripadnost Republiki Sloveniji sicer izkazujejo z državno zastavo, svojih največjih dosežkov pa ne povezujemo samoumevno z domoljubjem in rodoljubjem. Slovenski patriotizem je na preizkušnji. Pa saj nikoli ni bilo drugače! Vsaka generacija si mora določiti položaj in potrditi svoje slovenstvo. Danes je vse drugače, kot je bilo, vendar bi bilo nespametno misliti, da so/bodo naši otroci v tem pogledu slabši kot mi in naši predniki. Korenine začutimo, ko jih potrebujemo. Starši in učitelji so otrokom dolžni omogočiti, da domovino spoznajo. ○

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognjišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- ob četrtek ob 9.30 z rubriko Vabilo na pot
- ob petkih ob 17.00 prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNJIŠČE

Gorska pravljica malo drugače

Žalostno srečanje na Črni prsti

✍️ Olga Zgaga

Tistega jutra sva vedela, da se rojeva dan, kakršnega sva si za pot v hribe želela že nekaj časa. Zvezde so ugasnile na jasnem nebu, na zelenju so se zibale rosne kaplje. V drevesnih krošnjah in nepokošenih travah se je igrala prijetno hladna sapica, naju božala ter nama hladila lica in potno čelo. Tako sva brez posebnega napora prilezla po »večni poti« do prelaza Suha na Črni prsti.

Najina pot v hribe je časovno vedno mnogo daljša od one, zabeležene v planinskem

vodniku, saj z veliko žlico zajemava vse, kar nama nudi. Doživetja nama bogatijo neznane daljave, prepadne strmine, senčne doline in skrivnostne globeli, razkošja gorskih cvetov v pritlikavih travah na planjavah, rovtih in meliščih.

Toda ko sva zagledala kočo, je siva oblačna gmota skoraj strašljivo lebdela nad njo in zapirala poglede naokoli. Malo razočarana sva stopila na obvezno skodelico čaja, ki nikjer ni tako dober kot v gorah. Nahrbtnika sva pustila

Na Črni prsti

📷 Dan Briški

v koči in se, seveda s fotoaparatom, podala raziskovat svet v okolici.

Trinajst planik

V plitvi travnati kotanji pod kočo so se svetlojolično bohotili značilni šopi krvomočnic. Ko pa sva prečila stezo in stopila na usločeno travnato pobočje, ki se prepadno spušča vse do stržiškarskih travnikov, se je pogledu ponudila prava gorska cvetlična pravljica: krvomočnice, gorski pelin, planinska ivanščica, repuš, kamnokreč, planike ... Posebno slednje so naju očarale z velikimi zvezdastimi cvetovi. Kar trinajst sva jih našla na enem mestu. Najraje bi jih zaščitila z nevidnim pokrovom, da jih ne bi kdo potrgal.

Medtem se je megleni oblak razpršil, kot da ga nikoli ni bilo. Prosojna svetloba se je raztresla čez skalovje in opuščene senožeti. Namenila sva se na greben nad kočo, da bi se razgledala na bohinjsko stran. Planinci so do tja shodili polno stezic, ki so se kot pajkova mreža vtkale v pobočje. Nad eno od njih se je v soncu bohotil šopek sedemnajstih planik. Glasno, vzhičeno sva se začudila, da je takoj pristopilo pogledat ta čudež narave kar nekaj planincev. »Imamo preštete,« je malo za šalo, a bolj zares opozoril oskrbnik koč, ki mu je nenaden hrup pritegnil pozornost.

Opazila sva, da se gospa srednjih let še posebej navdušuje nad cvetovi in jih fotografira. Zato sva jo povabila pogledat planiko, ki sva jo odkrila malo prej. Njeni mili, nežni cvetovi so drgetali v vetru in se ocenjevali med seboj, kateri je lepši. Gospa je spet neumorno fotografirala z vseh strani, kot bi se trudila, da bo ujela v objektiv najlepšo podobo. Toda zasluhila sva, da njena sproščenost ni bila naravna. Nekaj neznanega je krempljalo v njej in v komaj slutenem nemiru stresalo njene gibe. Naredila bi še več fotografij, če ji ne bi zmanjkalo filma. S prijaznimi pozdravi smo se razšli.

Besede so obvisele

Nanjo sva spet naletela ob sestopu na križpotju pod prelazom. Nosila je črna sončna očala. V majhno prozorno plastično vrečko je nabirala drobne bele kamenčke. Ponovno srečanje naju je presenetilo.

»Nabiram kamenčke za svoj vrt,« je rekla v pozdrav. Čudno plašno je stresla z glavo in zdelo se nama je, da ji je nekoliko nelagodno, ker sva nenadoma vdrla v njen svet.

»Malo majhni bodo za vrt,« sva poskusila svetovati. »Midva ponavadi prineseva vsaj za pest velik kamen z vsakega izleta, pa še je videti nekam izgubljen, ko ga položiva v skalnjak.«

Gospa ni odgovorila. Odsotno je begala čez ostenja in lovila trenutke tišine, ki so se ujeli v soparno ozračje. Potem se je utrujeno ozrla v nasprotno smer in povedala: »Tukaj se je ubil moj sin.«

Besede so obvisele, kakor ne bi bilo za njimi ničesar več, in nama oskrunile nedolžno podobo tega dne. Gorska pravljica, za katero sva mislila, da ne pozna zlohottnosti in tegob, je resnobno umolknila. Sonce je položilo svojo senco čez ruševje, trate in strmo lepoto. V najinih grlih se je zmotala kepa, misli so našle v spominu: »Saj se spomniva, pozimi je bilo, ko je zdrsnil ...«

Gospa je še zmeraj stala na križpotju in odsotno podrsavala s čevljem po grušču. Nenadoma se je zdramila, njeni prsti so se dotaknili njenega lica, ustnice so stisnjeno zadržtele in se ujele med njene bele zobe. Potem se je zbrala, sunkovito spregovorila in govorila ... ne o njem, pač pa o gori, o razgledih, poteh, pa o planikah in rododendronu, ki je rdečil okoli nas. In tiščala je v roki tiste bele kamenčke, da so sklepi na rahlo drgetajočih prstih pobledeli ... Kakor dragocen zaklad jih je nazadnje skrbno spravila v nahrbtnik.

Razšli smo se prijazno, z željami za srečno pot. Pa vendar sva imela v srcu čisto drugačne občutke kot ob slovesu na gori. Zdaj se je pred nama odkrila tančica, ki je komaj sluteno motila naše prvo srečanje. Dala je gori najboljše, hotela je odnesti z nje najlepše, pa čeprav samo na filmskem traku.

Ona je sestopila na bohinjsko stran, midva čez Koblo v Baško grapo. Za prvim ovinkom nama je zastal korak ob goreči svečki pri spominski plošči.

S trpkim spoznanjem sva zapuščala goro: da imajo velike gore veliko obrazov in da gorske pravljice nimajo vedno srečnega konca. ●

Terme pod Blegošem

Slemenski vzpon in spoznavanje zgodovine

✍ in 📍 Dušan Škodič

Blegoš je gora, preko katere tečejo ostanki nekdanje Rupnikove linije. Ta v zadnjih letih, podobno kot ostaline soške fronte, dobiva svoje občudovalce. V tridesetih letih prejšnjega stoletja je v Evropi razsajal virus gradnje megalomanskih obrambnih linij. Najbolj znane so bile: Zahodni zid (Siegfriedova linija) v Nemčiji, temu nasproti stoječa francoska Maginotova linija, ki je veljala za najboljši tovrstni izdelek, ter kasnejši Atlantski zid (utrjena obala Normandije). Na našem ozemlju je nastala dvojna veriga bunkerjev in utrd, ki je tekla ob rapalski meji z Italijo, med Tromejo in Reko. Itali-

jani so ji na svoji strani dali ime Vallo Alpino, torej Alpski zid, na naši strani pa je potekala t.i. Rupnikova linija, imenovana po generalu, ki je bil zadolžen za gradnjo utrd na italijanski meji. Primerjava z bolj znanimi linijami je sicer možna le po imenu, v realnosti pa bi bilo to podobno, kot če bi primerjali eskimski kajak in vojaško topnjačo. Siegfriedova in Maginotova linija sta bili namreč globoki več kilometrov, sestavljeni iz polj bodeče žice, protitankovskih jarkov in ovir, bunkerjev, vkopanih topniških baterij in vrtljivih kupol, ter ogromnih sklopov povezanih podzemnih utrd s samozadostno

Na Blegošu

📍 Janez Stražišar

Terme pod Blegošem

oskrbo energije in celo z odseki podzemne železnice.

Spoznavanje Rupnikove linije

Mi se bomo zadovoljili s tistim, kar imamo! Izlet na Blegoš iz Hotavelj je kar primeren, ker so ob vsej poti na ogled izdelki naših vojaških inženircev tedanjega časa. Linija je bila grajena v letih 1937 do 1940, a ni bila nikoli popolnoma dokončana in tudi svoje funkcije ni nikoli opravila, kot je niso (vsaj uspešno) niti bolj slavni zidovi na zahodu. Naj še omenim, da je leta 1939, ko so potekala najintenzivnejša fortifikacijska dela, pri tem sodelovalo 40 000 ljudi, večinoma kar vojaških rezervistov, ki so jih pod pretvezo nekaj tedenskih orožnih vaj porabili kot gradbene delavce. Ali je res, da je Rupnik nemškimi okupatorjem še pred napadom na Jugoslavijo posredoval načrte in potek linije, kot se je pozneje govorilo, ali je bila to le propaganda, pa pravzaprav niti ni važno, ker v bunkerjih ni bilo ne posadk ne predvidene oborožitve. Namesto protitankovskih topov je bilo tedaj v nekaterih najti le gradbene pripomočke. Sama postavitve izkazuje začetno neizkušenost graditeljev, saj bi bili nekateri bunkerji na slemenih in grebenih zaradi izpostavljenosti popolnoma neuporabni. Večina jih je bilo kasneje (po spremembi načrtov) pomaknjenih v notranjost ali pa za grebene. V celoti je bilo na liniji zgrajenih okoli 4000 bunkerjev ter nekaj večjih slemenskih utrd, ki so jih postavili na območjih predvidenih sovražnih vdorov. Te utrdbe so bile zasnovane na mnogo modernejših načrtih in jih je najti na črti: Hlavče Njive - Žirovski

Vrh -Vrh Sv. Treh Kraljev. Njihove potencialne grožnje so se zavedali celo Nemci, ki so s preventivnimi miniranjem zaprli dostop do tega dela škofjeloškega podzemlja.

Naša markirana pot se drži precej strmega južnega grebena in nas do vrha privede po približno treh urah hoje. Če bomo na poti nalteli na velik trop gamsov, ne bo to prav nič nenavadnega. Kdo bi vedel, mogoče se zaradi obrambne linije počutijo bolj varne? Razen manjših bunkerjev in betonskih strojničnih gnezd so na prevalih ali cestnih križiščih tudi večje »galeje«, ki so visoke okoli šest metrov, imajo kupolo, dvojni zidovi pa so debeli okoli meter in pol. Zgornja plast je bila celo armirana z jeklenimi spiralami, da bi lažje blažila zadetke. Odprtine so bile zaščitene z ukrivljenimi jeklenimi ploščami, ki imajo po večini izrezane tri strelne line, kar je tudi nekakšen prepoznavni znak teh utrd. Večje line za protitankovske topove pa je varovala za ped debela jeklena plošča. Del bunkerjev je bil tudi dobro zakamufliran, saj so jih »oblekli« z neobdelanim kamenjem in zemljo, tako da je vse razen lin kmalu prekril mah. Osmega aprila 1941 naj bi bilo na območju Blegoša celo nekaj večjih bojev z Italijani, po nekaterih podatkih naj bi jih jugoslovanski graničarji tudi pognali nazaj do Cerknega, a med tem je nemška druga armada s hitrim prodorom že povzročila nezadržno razsulo. Rupnikova linija je s tistim trenutkom šla *ad acta* in le zahvaljujoč svoji robustni izgradnji danes predstavlja neke vrste turistično zanimivost.

V nekaterih bunkerjih je danes mogoče najti skrinjice z vpisnimi knjigami in štampiljke za transverzalne knjžice, namenjene tistim, ki bi radi bolje spoznali ta košček zgodovine. Simbol poti in njena markacija je podobna zaščitni jekleni plošči s tremi linami, pobudniku pa bi bilo zameriti markiranje, ki je bilo izvedeno kar s črnim sprejem in ponekod tudi izredno predimenzionirano.

Topli izvir

Ko že omenjam Rupnikovo linijo, je prav, če omenim tudi kakšno njeno korist. Posredno je bilo zaradi gradnje zgrajenih tudi nekaj še danes uporabnih cest, najbolj znana je verjetno povezava od Škofje Loke, natančneje iz

Podpulfrce (že ime je nekaj posebnega) do Blegoša. Cesta je, razen na samem začetku, makadamska in je zelo prijetna za kolesarsko popotništvo. Spotoma preči tudi smučišče na Starem Vrh, med domačini v teh krajih pa je še danes ustaljen izraz vojaška ali Rupnikova cesta.

Po končanem planinskem izletu se vedno prileže relaksacija, še posebej v kakšnih toplinah. Tri kilometre iz Hotavelj so dejansko Toplice. Če se kdo čudi, da so v teh krajih kakšne terme, je to čisto upravičeno, a na zemljevidu jih bomo našli. To je zaselek parih hiš ob malo prometni cesti, ki pripelje tudi do Cerknega, a ni ravno priporočljiva povezava. Glavna stavba je bila v boljših časih gostilna *Pri Topličarju*, izvir termalne vode pa se nahaja le nekaj korakov od ceste in je očem skrit. Tako se mi je prvič zgodilo, da ga nisem videl, ko sem hodil mimo. Kmalu po tistem pa mi je v roke prišel neizčrpani Badjurov vodnik po Julij-

skih Alpah. Zanimivo je, da v njem Badjura ta zaselek sploh omeni. Če navedem kar prevod stavka, ki je podan v telegrafski obliki: »*Zraven gostilne Pri Topličarju je topli izvir 18 °C (s primitivnim bazenom), ki ga domačini radi uporabljajo*«. Prevod zato, ker je bil vodnik napisan v srbohrvaščini, da bi prebivalcem novoustanovljene kraljevine Jugoslavije turistično približal lepote slovenskih gora in ostale zanimivosti. Toda raje pogledjmo, kaj se je zgodilo s »Termami Blegoš« po več kot osemdesetih letih. Gostilne torej ni več, prebivalcev je manj, voda ima verjetno še vedno tistih 18 °C, bazen je bil nekoč celo moderniziran (sedaj je tu odslužena banja), domačini pa ga morda še vedno radi uporabljajo. Ko sem ga obiskal pozimi v snegu, je bil čez mostiček in do banje lepo odmetan dostop. Če koga zanima, se lahko po izletu na Blegoš v topli vodi brezplačno okopa. Vstopnine v terme ni, le do gneče lahko - zaradi velikosti banje - zelo hitro pride. ●

Žetina

✎ Janez Stražišar

Čez Javornik k Sv. Duhu

Pridih zime v poznojesenskem dnevu

✍️ Rafael Terpin

Jutro je bilo hladno, a znosno. Skozi Kanji Dol je bilo od ivja belo le na prevetrenih krajih. Višje kot sem lezel, bolj je bilo cestišče nasuto, bolj so bile veje obsute. Kjer je cesta peljala skozi strnjeno bukovje, so bila tla dva prsta na debelo obložena z belorjavkastim odpadlim ivjem. V krošnjah je imel veter precej dela. Še višje je bilo za dodatek nekaj prvega snega, a le toliko, da se je o njem lahko govorilo. Korak po tako nastlani poti je bil mačje lahek in tih. Kar neslo me je skozi odljudno prazne kraje. Hkrati sem prav gorko užival v prvi bolj jesenski zimi. Nad razglednim stolpom na Javorniku (1240 m) se je z bleščočimi meglami prerivalo jutranje sonce. Udarili so se kar počez. Dolgo se ni vedelo, kdo bo koga. Jutro spodaj pod odejo je

bilo zbito iz slepečih bliskanj in daljših zatemnitev. Z vrha je prinašalo močne sunke vetra.

Slepeča luč je udarila z vseh strani

Sla po soncu je bila neznanska. »Le gor!« me je gnalo. Pripihal sem do zaprte planinske kočice (bilo je med tednom), mimo spomenika sem takoj zavil čez stari pašnik v bukovje. Nad njim, kjer se na odprtem začinja zadnji klanec proti stolpu, se je nenadoma odgrnilo. Slepeča luč me je udarila z vseh strani, da sem napol slep obstal. Prvi hip nisem vedel, kaj se dogaja. V težko obložene veje je udarilo jutranje sonce, naenkrat, brez oklevanja, v polno. Zaiskrilo se je in zapelo v vseh barvah. Sonce! Mogoče sem

📷 Oton Naglost

se tedaj zasmeljal, zazijal sem zanesljivo. In s sončno zimsko lepoto osrečena duša se mi je od ganjenosti zjokala. Požiral sem trenutke, blebetal kdove kakšne besede v grme, drevesa, kamne, bilke. Vsaka na zemljo pripeta stvarčica je pestovala svoj sonček, dragulji zlate luči so poplesavali skozi jutranjo čednost, veter je utečeno pel skozi obložene bukove hoste, megle so se kazale in izginjale bogve kam, plavo nebo je sproti žrlo moje zavedanje.

Res ne vem, kako sem prisopel do stolpa. Bil je na debelo obložen z ivjem. Na lestvi se nekaterih prečk sploh ni videlo. A gor moram, sem si ukazal. Zagnal sem se po lestvi, sproti sem klatil ivje, toda ko sem se pretiskal skozi obe luknji, sem z nahrbtnikom obral precej beline. Zgoraj sem se znašel čeden kot mlinar.

Bil sem ob sapo. Docela. Le zijal sem in kakšen glas kot stok je prišel iz mene. Veter se je premetaval z debelimi meglami, dvigal jih je, spuščal, mešal. Vse so bile bleščavo belorumenne. Vrh mojega razglednega stolpa se je znašel na sami meji svetlega in temnega. Pod temno plavim globokim nebom je vrvelo eno samo bleščee morje, neskončno prostrano, živo, gibljivo, neugnano. Pogled in pamet sta mi zbežala v neznano, mogoče sta se tam daleč, na bogve katerem obrobju zataknila ob Triglav, Rjavino, Veliko Špičje. Pred njimi se je ustalila veriga bohinjskih gora, povsem na levi sta rasla Kanin in Krn. Ves preostali svet je bobnel v mraku in senci, sprijaznjen s tišino ponižnosti in nestrpnostjo čakajoč na preobrat.

Glorija!

Prav na hitro sem se otrešel in pritisnil nekaj diasov. Potem, potem so se na severozahodu megle nekoliko dvignile, da so me skoraj potegnile vase, gore so izginile neznano kam, naenkrat sem bil sam v hudem vozlu svetlob in zbito temnega neba. Tedaj mi je naenkrat padla v oči: glorijska. »Glorijska!« sem zavpil in zakrilil z rokami. Drugič v življenju. Kakšen dar božji! Daleč na meglenem oblaku je obvisela moja senca, obkrožena z naglavno živopisano mavrico. In zunaj, okrog moje sence in mavrične krone se je pokazala še ena, mnogo mnogo večja in le nekoliko šibkejša. Njena konca sta se lepila nekam na obložene vihrajoče krošnje daleč pod stolpom. Stokal sem odprtih ust in

prav nič me ni zeblo. Bledel sem, besede me niso ubogale, nikogar ni bilo, da bi z njim delil srečo. Bilo je morda deset minut brezmejnega razposajenosti in igrivosti. Na fotoaparata se nisem več spomnil.

Pozneje se je veter nekoliko umiril, unesel se je tudi megleni kotel pod stolpom, opojno bleščava belina se je spustila za nekaj metrov, izza daljnih nebesnih šivov so spet pokukale naše najvišje gore in trdno modro nebo je še bolj zares zagrozilo, da me požre z nahrbtnikom vred. Napasel sem se.

Spustil sem se na mehko obložena tla, iz ta ploščate srknil požirek kačje slin, se odpravil do kočice in naprej po čedno popeglani cesti proti Vodiciam. Ves čas se mi je smejalo in pelo. A v tisti samoti človek zlepa ne sreča človeka.

Na Strlice vzhodno pod Strliškim vrhom se je treba iznad Vodice nekoliko dvigniti. Strlice so pravzaprav razsežne stare senožeti in pašniki južno pod grebenom Strliški vrh (1265 m)–Srednja gora (1275 m)–Sv. Duh (1213 m), lahko pa bi rekli tudi, da ležijo severno nad Podkrajem. Čeznje običajno divjajo vetrovi in megle, z njimi pride tudi ivje, ki ga višje po vrhovih navadno ni. Tudi tokrat.

Preko zasanjanih srebrnih smrek, grmov, starih bilk, šopov malinovja, preko njihovih debelih ivnatih plaščev, s katerimi je imela burja posebno veselje, je postrani, zato pa toliko bolj igrivo prasknilo zimsko sonce, njegova rožnata luč se je za hip ali dva naselila v vseh nevrednih stvarih okrog mene in jih povzdignila. Iz vsake bilke, ki te zime ne bo preživela, se je rodil majhen, iskrov, samosvoj svet. Zapeklo je v očeh. Oslepel bi, če se ne bi trenutki prehitro menjavali. Po sto metrih je bilo ivja konec. Srebro in zlato sta rada doma le v skrajno zimskih svetovih.

Vetrčki, odlučeni od kar hude burje

Čez Strlice je strupeno potegnilo. Pognal sem se v zavetje dobre lovske steze k Sv. Duhu. Zanj sem vedel že od tistega leta, ko so lovci odlično stezo zakoličili: od lesenega korita po travnati poti do laškega bunkerja in po stezi naprej v gozd, vse v trdni smeri proti zahodu. Steza je v predzimskem času kdaj pa kdaj zasuta z listjem, da ne veš, kam bi stopil oziroma kam te bo nagnilo.

Pri Sv. Duhu, stari podkrajski cerkvici na preslico, sem sedel k malici. Bil je že čas. Cerkevni vhod je bil po običaju obrnjen na zahod, se pravi – v zavetje. Tam sta bili kot nalašč dve klopici, levo in desno od težkih vrat. Pol metra na visoko sta bili že zasuti z listjem. Zasipanje se kar ni nehalo. Ves čas, ko sem počasi mlel, so mi vetrčki, odluščeni od kar hude burje, ki je vlekla na podkrajsko stran, nosili v naročje listje: na rezino kruha, v konzervo, v odpet nahrbtnikov žep, v kapuco, k nogam, za hrbet. Če bi obsedel še kakšno uro, bi me napol zasulo. Občepel bi na tisti klopci kot nekaj skrajno minljivega, z veliko breztežne radosti v srcu bi opazoval svoje lastno vračanje k materi. Čedno, suho listje bi me bolj in bolj skrivalo, jaz pa bi veselo kimal, češ kako dobro mi zna stara mati vse dopovedati.

Po malici in kratki telefonjadi domov sem jo odkuril po klancu pod cerkvico proti podkrajski Križni gori (1168 m). Pot je bila lepo označena in tudi uhojena. Na Križni gori sem dobesedno pri skrinjici z vpisno knjigo stopil iz prevetrene nizke hoste. Spodaj, pravzaprav kar blizu, se je na hladnem soncu svetil Podkraj, cesta nad vasjo se je razločno ostro vlekla od Višenj proti Hrušici. Za še zelenimi travniki pod hišami so se rojevali neznanski nanoški gozdovi, odeti v kipeče megle in oblake, črni in beli od ivja. Zgoraj so se docela spoprijateljili s prepihanim zimskim nebom. »Spomladi, na drugačnem, znelnejšem zraku bom dlje posedel!« sem si reknil in vstal. Čas je bil, da grem.

Steza proti Podkraju, od koder je lepo markirana, je dobra, ves čas razgledna in pregledna, posebno dol grede. Je pa tudi kratka. Zapuстил sem jo brž pod večjo skalnato steno, nekaj deset metrov pod vrhom, kjer se je v desno odcepilo nekaj bolj revno vidnega. Abledi ostanek neke stezice se je v smeri proti Colu sprevrgel v gozdne vozne poti, stare in nove, po katerih me je le kmalu prineslo na Koren (okrog 800 m), lep cestni prehod čez greben s Podkraja proti Vodiciam. Mimo hiš in neznanske bukve tik nad cesto sem zaškripal skozi sklenjena bukovja proti Fratarju. Tam se mi je pričakovano odprl silovit pogled od strani na Kovk (961 m) in Sinji vrh (1002 m), na colsko Križno goro (957 m), predvsem pa na plitve dole, po katerih teče cesta proti Otlici in Predmeji. Pod Fratarjem se je moja cesta priključila boljši, ki se

z Vodice spušča proti Colu. Udaril sem jo torej po njej do prve ostre rajde v levo. Po odcepu (ob cesti sem ves čas štel tise) sem vpadel v Škvarčevo samotno dolino med Sovičem (1174 m) in Beluncem (855 m). Kljub samoti so mi ti kraji izredno ljubi. Izpod Škvarča poznam zelo umirjen kolovoz, ki se brez večjih pretresov lahko spelje do Malega Polja nad Colom. Drobna vasica je zasidrana ob rob široke doline, ki se s svojimi pašniki skledasto širi navzgor po obeh vzdolžnih bregovih. Mirna je in tiha, njena kmečka zgodovina je vedno razpolagala z gladko uleknjenimi njivami in travniki. Skoznjjo je v prejšnjih stoletjih, ko je bil promet odvisen le od konjske sile, vodila tovorna in jezdna pot z Goriškega na Idrijsko. Brž za vasjo se tudi danes, mimo čebelnjaka v klancu, dvigne strm, nekdanj kar dobro podprt kolovoz. Do Cenca (847 m), se pravi do planote je stara pot še ohranjena, le da po njej le redkokdo zaide.

Pokrajina, prebičana od burje

Pri Cencu je pokrajina ponovno vsa prebičana od burje, v zimskem ali predzimskem času je dostikrat vsa belo ivnata. Na cestni asfalt sem stopil le nekaj metrov pod Cencem. Ob cesti Col–Črni Vrh je bilo videti samo še sledove jutranje srebrnine. Vse drugo je odplaknil dan.

S Colom za hrbtom sem zapustil toplejši primorski konec kolikor toliko idrijskega hribovja, zaoral sem v hladno pustoto Mrzlega Loga in Vrha gore. Zaobjeli so me celinski razgledi čez Gore in Veharše in sragasto pretegnjeno, tudi modro nebo je zabrnelo na stare, od srca do srca napete strune.

Čez Tabor sem se spustil še do Črnega Vrha. ●

Ledeniški pilot

Začetki letenja in pristajanja na ledenikih švicarskih Alp

✍ Irena Benedik

Nedavno mi je po naključju prišla v roke knjiga *Ledeniški pilot*¹, delo avtorja Hermanna Geigerja. Zanimivo branje me je napeljalo k ideji, da bi jo predstavila bralcem *Planinskega vestnika*.

Hermann Geiger je bil po poklicu pilot, in to pilot prav posebne vrste. Rodil se je leta 1914 v vasi Savièse blizu Siona na jugu Švice, v družini trinajstih otrok. Po končani osnovni šoli se je na željo staršev izučil za mehanika. A kot je večkrat priznal v svoji avtobiografiji, si je vedno, odkar pomni, želel leteti. Otroške želje so se mu začele uresničevati, ko so v Sionu ustanovili jadralski klub. S prijatelji so kupili jadralno letalo in se na njem naučili osnov zrakoplovne tehnike. Njihove želje so se še povečale, želeli so leteti z motornim letalom, ki je manj odvisno od stabilnega vremena in mirnega ozračja kot jadralno. Ščasoma, ko je bil že zaposlen v švicarskem jadralskem in letalskem centru v Bernu, je opravil tudi vse izpite za motorno letalo in postal samostojen pilot. Sanje so se počasi uresničevale.

Transporti v gorah

Eden prvih in najzvestejših Geigerjevih klientov je postal CAS², švicarski alpski klub. Skupaj sta bila idealna naveza. CAS je Geigerju zaupal prevoz hrane in materiala za svoje gorske kočice in zavetišča. Pred njim so to delo opravljale ne najzanesljivejše mule, ki jih je ustavil prvi visoki sneg, zvesto Geigerjevo letalo Cessna 170³ pa se je uspešno upiralo mrazu, vročini in naporu. Geiger pa je v CAS-u dobil prepotrebno vzpodbudo in vero v svoje sanje o transportu, pristajanju in reševanju v visokih gorah.

Proti St. Sorlinu, francoske Alpe

Seveda ni šlo brez težav. Geiger je oral ledino na svojem področju in s svojimi načrti o transportih v gorah je naletel na zadržanost in nezaupanje uradnih letalskih krogov. Tu so bile še težave čisto tehnične narave – kako konstruirati priročno in varno napravo, v katero bi naložil blago za odmetavanje z letala? Zamislil si je shrambo v obliki dveh močnih loput, pritrjenih pod letalom. Ko

¹ Knjiga *Ledeniški pilot* (v izvirniku *Pilote des glaciers*) v prevodu Lilijane Avčinove je izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani leta 1966, in sicer v zbirki *Globus*. V knjigarnah je zagotovo ne boste več našli. Tisti, ki bi želeli z njo obogatiti svojo zasebno gorniško knjižnico, boste z malo več sreče naleteli na kak izvod v antikvariatu, drugim preostaja izposoja v nekaterih javnih in univerzitetnih knjižnicah. Namig: pomagajte si z lokalnimi bazami podatkov knjižnic v sistemu COBISS.SI.

² Club Alpin Suisse.

³ Tip štirisedeznega letala, ki ga je Geiger uporabljal na začetku svoje letalske kariere. Z njim je lahko letel do 6000 metrov visoko.

sta bili zaprti, so za njima lahko shranili približno 200 kilogramov blaga. S tako naloženim letalom je nizko nad tlemi, pri počasni, a še dovolj varni vožnji potegnil za sprožilni ročici in tovor je skozi odprti loputi padel na tla. Kmalu se je tako izuril, da mu je uspelo odvreči tovor na ploščad, ne večjo od deset kvadratnih metrov.

Novice o transportnem letalu so se hitro razširile. Nekoč so Geigerja poklicali na pomoč z gradbišča Grande Dixence, 285 metrov visokega jezua, takrat najvišjega na svetu. Graditev jezua je potekala na reki Dixence, 2360 metrov visoko v gorah Valaisa⁴. Pozimi 1950 in 1951 so bili delavci na gradbišču večkrat odrezani od sveta. Snežni plazovi so onemogočili vsakršen transport po kopnem, rešitev je bilo odmetavanje iz zraka. Geiger je možem iz letala odvrigel pošiljke hrane, pošte in gradbenega materiala. Drugič, ko je reševal delavce na jezua Mauvoisin iz podobnega položaja, je na neki ploščadi odkril čredo gamsov, ki so jih zametle velike količine na novo zapadlega snega. Živali je neznan ropot preplašil in v strahu so skušale poiskati zavetje pri bližnjih skalah. Geigerju so se gamsi zasmilili in z naslednjo pošiljko je pripeljal tudi nekaj sena in ga odvrigel v njihovo bližino. Sena je zmanjkalo že naslednji dan in Geiger je z veseljem dostavljal nove bale. Plašni štirinogi sestradanci so se hitro udomačili – po nekajdnevem hranjenju iz zraka so prišli iz svojih zavetišč, takoj ko so zaslišali ropot letalskih propelerjev!

Geigerja so mnogokrat spraševali, zakaj za odmetavanje ne uporabi padala. Odmetavanje s padalom je v nižinah razmeroma varno, kar zadeva tovor, v visokih gorah pa postane nezanesljivo. Zakaj? Padalo je treba

⁴ Valais (nemško *Wallis*) je ime enega izmed 26 švicarskih kantonov, ki leži na jugozahodu države. Čezenj poteka del Zahodnih Alp z zvenečimi imeni vrhov, kot so Monte Rosa, Weisshorn, Matterhorn in Jungfrau. Valais premore skupaj več kot petdeset širitisočakov in številne ledenike, med njimi tudi slavni Aletsch, največji in najdaljši ledenik v Alpah.

odpreti najmanj 300 metrov nad točko padca in vetrovi v tej višini ga mimogrede zanesejo namesto pred kočjo v navpične stene ali ledeniške razpoke. Tudi če se oskrbniku kočje uspe dokopati do dragocene pošiljke, pa mora poslato padalo nazaj v dolino, žal nič drugače kot na hrbtu človeka – pešaka. V dolini pa je treba padalo razpeti, popraviti morebitne poškodbe, ga spet zložiti in poslato nazaj na letališče. Kar veliko dela v primerjavi s skoraj neuničljivo napravo za odmetavanje.

Prvi pristanek na ledeniku

Leti nad vrhovi gora domačega Valaisa so se vrstili. Severno steno Matterhorna, njegove globeli in grebene je Geiger poznal kot svoj

Na ledeniku, zadaj Matterhorn

žep. Postopoma je v njem dozorela želja po pristajanju v visokih gorah. K temu ga je silila tudi pogodba s CAS-om, s podpisom katere se je zavezal za dostavo 42 ton materiala, namenjenega graditvi kočje na Mutthornu. Vse več krhkih in lomljivih predmetov mu je bilo zaupano, od pohištva do okenskih šip in posode. Treba jih je bilo skrbno zaviti, da se pri padcu na trdi sneg ne bi poškodovali.

Relief ledenika Kander, na vrhu katerega je CAS sklenil postaviti kočjo, je bil za pristanek letala idealen. Bil je dovolj širok, z malo razpokami in zmernim naklonom. Geiger si je med več deset leti nad ledeno ploskvi-

jo vtisnil v spomin vsako njeno podrobnost, vendar ničesar ni hotel prepustiti naključju. S sodelavci se je peš povzpел na ledenik, skupaj so ga prehodili po dolgem in počez, sondirali razpoke in premerili razdalje. Ni bilo večjih ovir. Treba je bilo samo še opremiti letalo s smučkami in snemljivimi kolesi, narediti konec notranjim strahovom in zunanjim kritikam in pristati na tem majcenem alpskem letališču! In res. Nekega zgodnjega majskega jutra leta 1952, tik pred sončnim vzhodom, se je s svojim letalom dvignil nad ledenik, zakrožil nad njim, odvezel plin, spustil zavorna krilca in pristal na trdem, škripajočem snegu 2600 metrov visoko. Uspelo mu je⁵!

Tehnika ledeniškega pristajanja

Zakoni ledeniške pristajalne tehnike so specifični in ne priznavajo napak; že prvi poskus mora uspeti. Ledenik je kratek, pogosto komaj zadostuje za varen pristanek in vzlet, poleg tega pa je v zgornjem delu zaprt s skalami ali ledenimi stenami. Ledeniški pilot si pri določitvi višine začetka spusta ne more privoščiti napake – če pripelje predaleč po ledeniku, ne more spet pritisniti na plin, se vzdigniti in ponoviti manevra. Dodatne ovire so strmina ledenika, kakovost snega in njegova belina. Nujno je najprej preleteti ledenik pod različnimi zornimi koti, da se oko privadi belega sveta in dobi pravo predstavo o mikroobliki tal.

Ob pristanku na nagnjenem pobočju (več kot deset stopinj naklona) je treba ohraniti večjo hitrost. Ko je letalo le še nekaj metrov od

tal, odvezamemo plin in ga naravnamo vzporedno s pobočjem (da se z nosom ne zarije v strmino pred seboj). Takoj ko se smučke dotaknejo ledenika, znova dodamo ves plin, da letalo potegnemo do konca ledeniške piste. Če se letalo ustavi že sredi pobočja, ni sile, s katero bi ga lahko spravili više – pri vzletu pa je lahko izguba 10, 20 ali 50 metrov na že tako kratki stezi nenadomestljiva. Pravila vzletanja v dolini terjajo, da odletimo proti vetru. Na ledeniku pa se položaj spremeni; vzletamo vedno navzdol, ne glede na smer vetra. Druge možnosti ni.

Leteči človekoljub

Samo vprašanje časa je bilo, kdaj bo Geiger dobil prvi telefonski klic na pomoč, poziv k reševalni akciji v gorah. S svojim letalom je bil nepogrešljiv pri iskanju ponesrečencev na nedostopnih terenih, prevozu reševalcev in reševalne opreme na kraj nesreče in transportu ponesrečencev v dolino.

Pomen njegove udeležbe v reševalnih akcijah se kaže v tem, da so sredi petdesetih let prejšnjega stoletja več kot polovico vseh letalskih reševalnih akcij sprožili na njegovem matičnem letališču v Sionu. Kljub nekaterim prav spektakularnim pristankom z letalom pa so tudi zanj obstajale meje tehnične zmogljivosti. Šele uporaba helikopterja je »orlu iz Siona«, kot so ga z nemajhnim ponosom klicali njegovi sovaščani, omogočila prisocočiti na pomoč tam, kjer je bil z letalom nemočen. Že za življenja je postal legenda; leta 1958 je zaigral samega sebe v na pol dokumentarnem filmu »SOS – ledeniški pilot«. Umrl je leta 1966 v letalski nesreči na domačem letališču v Sionu⁶. ○

⁵ ... roko na srce, Geiger ni bil prvi pilot, ki je pristal na ledenikih Alp. Pred njim se je to posrečilo legendarnemu švicarskemu pilotu Francoisu Durafourju, ki je leta 1921 pristal na ledeniku ob Dome du Gouterju v francoskih Alpah. Vendar le enkrat edinkrat. Vprašanje pristajanja v gorah je tako vse do Geigerja ostalo nerešeno.

⁶ Povzeto po članku *Ohne SAC keine Fliegerlegende Geiger* revije *Die Alpen*, uradnega gorniškega glasila CAS-a (letnik 2003, št. 8, str. 14–15)

Opomba k slikovnemu gradivu: Fotografije so bile izbrane iz galerije slik in fotografij na spletnih straneh <http://www.gletscherflug.ch/gallery/> in <http://www.gletscherflug.ch/gletscherlandetechnik.htm>. Zahvaljujem se g. Hansu Fuchsu za dovoljenje, da se objavi v članku.

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

107.5 MHz

RADIO UNIVOX

e-mail: info@univox.si

V Ladaku vam ne bo dolgčas

Trekingi, kolesarjenje, vzponi na šesttisočake in srečanja z nomadi

✍ in 📷 Stanka Jelenc

Ladak je dežela molilnih mlinčkov, pisanih tibetanskih zastavic in številnih gomp (budističnih samostanov). Dežela, v kateri prijazni ljudje živijo v negostoljubni puščavski pokrajini, v kateri ni obilo padavin in so drevesa prava redkost. Dežela neštetihs gorskih prelazov, v kateri celo doline leže več kot 3.000 metrov visoko.

Največ ljudi se odloči za treking

Nekateri v budističnem Ladaku iščejo duhovnost, drugi se posvečajo bolj športnim dejavnostim. Ladak vsekakor ni primeren za tiste s šibkim srcem, saj že samo glavno mesto Leh (3.505 m) v prvih dneh bivanja pomeni izziv in hkrati primeren kraj za aklimatizacijo.

Dolina Markha

📷 Andrej Stritar

Treking v tej gorati pokrajini, ki leži na skrajnem severu Indije, stisnjena med Pakistanom in Tibetom, postaja vse bolj priljubljena dejavnost. Do tam pridemo po kopnem ali po zraku, največkrat iz vroče in kaotične indijske prestolnice Delhija.

Turistične agencije, ki se ukvarjajo s takšno ponudbo, rastejo kot gobe po dežju. Trenutno jih je v Lehu kar 180. Po večini ponujajo podobne storitve: od krajših in daljših trekingov do vzponov na Stok Kangri in Kangjatze, avtobusnih prevozov do Manalija ali Srinagarja in obiska budističnih samostanov v Hemisu, Thikseju in drugod.

Cene trekingov so od najmanj 35 pa vse do vrtočlavih 100 dolarjev ali evrov na osebo na dan. Manj znane, še neuveljavljene agencije imajo po navadi nižje cene. Tudi za manjdenarja boste dobili povsem kakovostno oskrbo, prijazno osebje, dovolj živali za nošenje tovora in zelo okusno ter raznovrstno hrano. Višja cena namreč pogosto pomeni nepotrebno udobje v obliki namiznih prtov, miz in stolov, namenjenih premožnejšim turistom.

Ladak po navadi obiščemo v poletnih mesecih, zelo lepo pa je tudi junija ali septembra. Nekateri trekinge, še posebno v Zanskarju, se da izpeljati šele v jesenskih mesecih, ko upadejo narasle reke in potoki, ki jih moramo prečkati na svoji poti.

Ko se temperature v zimskih mesecih spustijo do -40°C , je čas za Čadar, petdnevni treking od Čilinga do vasi Hanumil po zamrznjeni reki Zanskar, prekriti z ledeno skorjo. Verjetno je svojevrstno adrenalinsko doživetje, ko škripa pod nogami in ti okoli ušes brije mrzel veter. Ker na poti ni veliko vasi, največkrat spiš kar v jamah ob reki. Med obvezno opremo pa vsekakor sodi brisača, s katero si obrišeš mokra in premrla stopala. Za domačine pa zaledenela reka, ko postanejo gorski prelazi zaradi velike količine snega povsem neprehodni, pravzaprav že od nekdaj pomeni edino povezavo s preostalim delom Ladaka.

Zelena Markha ali oddaljeni Zanskar?

Kar nekaj predelov Ladaka smo spoznali v zadnjih treh letih. Možnosti je zelo veliko in če je tudi časa dovolj, se po hribih lahko potikaš več tednov. Precej popotnikov se niti ne vrača

v Leh, pač pa svojo prašno pot končajo v vaseh na jugu, iz katerih ni več daleč do Manalija, od tam pa greš naprej v Delhi.

Dolina Markha vse bolj postaja sinonim za najbolj priljubljeni in zdaleč najbolj obiskani treking v Ladaku. V osmih dneh prehodiš dobrih 100 kilometrov od vasi Stok do Hemisa, kjer stoji največja in najpremožnejša gompa v Ladaku, zelo znana tudi po svojem festivalu v začetku julija, na katerega se zgrinjajo množice tujih popotnikov.

Ob reki Markhi je precej zeleno, daleč najlepši pa je pogled na s snegom pokrito goro Kangjatze (6.400 m). Ko stojiš ob njenem vznožju, se zelo dobro zaveš njene mogočnosti in svoje majhnosti.

Skrite doline Ladaka, v katerih so razmetane majhne vasice s svojimi simpatičnimi prebivalci, odkriš na poti od Lamajura do Čilinga, do katerega je slab teden hoda. V kraju Čiling so po navadi na voljo zrele marelice, naslednje jutro pa te čaka strašljiv prehod čez mogočno kalno reko Zanskar, ki jo prečkaš v majhni tovarni žičnici (zaboju).

Od tam lahko nadaljuješ pot po že omenjeni dolini Markhe. S prijateljico pa sva odšli do Rumbaka, zatem pod vznožje Stok Kangrija ter se nazadnje v lepem in sončnem vremenu povzpeli na njegov vrh.

Najlepši je seveda precej odmaknjeni **Zanskar**, do katerega prideš po drobnih stezicah in strmo vrezanih dolinah. Edina cestna povezava z Lehom za zdaj vodi precej naokrog, mimo muslimanskega Kargila.

V desetih dneh smo se prebili iz vasi Lamajuru do Paduma, glavnega kraja Zanskarja, čez številne gorske prelaze od 4.000 do 5.000 metrov visoko. Prve dni nam je zaradi hoje po peščeni pokrajini že pošteno škripalo med zobmi. Ko pa se pot stisne ob kalno in deročo reko Zanskar, se dolina počasi razširi v zelena prostranstva, nad katerimi kraljujejo zasnežene gore. Nič več taborjenja na trdem kamenju; uživali smo na mehkih, travnatih tleh. Bilo je kot v pravljici. Iz Paduma, osrednjega kraja v Zanskarju, smo se vrnili v Leh po ozki, delno asfaltirani cesti, in to z džipom. Vožnja je bila zelo spektakularna, predvsem v prvem delu poti, do Rangduma, Panikharja in Paračika, ko so bili himalajski vršaci tik nad nami in velikanski ledeniki skoraj na doseg roka. Od

tam se prav lepo vidita sedemtisočaka Nun in Kun, precej dobro znana tudi slovenskim alpinistom.

Od jezera **Tso Kardo** do jezera **Tso Moriri** je kar štiri dni hoda, vmes pa dvakrat spiš več kot 5.000 metrov visoko. Dobra karma v obliki lepega vremena je torej zelo dobrodošla. Obe turkizni jezери sta prečudoviti, škoda le, da voda ni pitna in da je premrzla za kopanje. Imeli smo srečo, saj smo se že prvi dan srečali z nomadi. Kakih dvajset šotorov, stkanih iz jakove volne, je stalo na idiličnem pašniku pod gorami, vmes pa so se pasli velikanski jaki in velika čreda drobnice. Popolno tišino je prekinjal le glas hreščečega radia v enem izmed šotorov. Preprosta bivališča za vso družino v vseh letnih časih so pogosto opremljena s sončnimi celicami, tako da prižgana žarnica ob večerih ni nič nenavadnega.

Razpoloženje je najlepše v majhni skupini, ko postaneš del karavane. Fantom pomagaš pri pripravi tibetanskih žlikrofov z zelenjavnim nadevom – momotov – ali pa sam skuhaš kaj domačega, »tenstan« krompir ali palačinke. Domačini radi ponudijo suho ječmenovo moko – campo, ki se po navadi poplakne s požirkom tamkajšnjega piva čanga, lahko pa tudi s čajem.

Večja je skupina, več spremljajočega osebja je potrebna na trekingu. Pri dveh popotnikih potrebuješ nekoga, ki pazi na živali, vodnika in hkrati nekoga, ki poskrbi tudi za kuhanje.

Še najmanjši strošek na trekingu je nakup hrane, največji pa najem živali. Za konja je treba odšteti 300 rupij na dan, za osla pa le 250

(1 rupija je približno 4 SIT). Prvi je močnejši in ubogljivejši, drugi bolj svojeglav in trmast – lahko celo pobegne.

V vsaki vasi je treba plačati kampiranje in tudi vso travo, ki jo popasejo živali. Ponekod pobirajo še dodatne rupije za vaški samostan, šolo ali pa ohranitev redkih živalskih vrst.

Nekateri se na pot odpravijo sami. Vasi so redke, oskrbovanje s hrano težavno, tako da moraš za vse poskrbeti sam. Tudi večdnevna hoja s težkim nahrbtnikom je verjetno svojevrsten izziv.

Najpomembnejše so dobre zavore!

Kardung La (5.606 m) je znan kot najvišje ležeči prelaz za motorizirana vozila na svetu, čez katerega vodi cesta v dolino Nubre. Ker gre za strateško občutljivo območje in ker je meja s sosednjim Tibetom zaprta, je v tem delu precej vojske. Za tujce to pomeni omejeno gibanje in dostop s posebnim dovoljenjem, ki pa ga za 100 rupij dobiš v vsaki agenciji.

Najbolj »gajstni« kolesarji se na sedlo povzpnejo že z dobrih dva tisoč metrov niže ležečega Leh. Od tam vodi 44 km za indijske razmere precej urejene ceste, le v zgornjem delu asfalt nadomesti že malo razsut makadam. Vsekakor je za tako pustolovščino priporočljivo uporabiti svoje lastno kolo z vso potrebno opremo in ustrezno obleko. Lahko pa si kolo izposodite za 300 rupij ter dodate še dolar za najem čelade. Ponudba je trenutno še skromna, pa vendar boljša kot pred dvema letoma. Letos smo si lahko celo izposodili kolesa z zavori, opremljenimi z diski, le preostala oprema je bila malce slabša.

S prijateljico sva se odločili za najudobnejšo možnost. Na sedlo Kardung sva se pripeljali kar s taksijem. Sledil je ne vratolomen, pač pa precej slikovit spust proti Lehu. Po cesti, ki se je zvijala kot kakšna lenobna anakonda, sva preizkušali zavore na razmajanih kolesih in se zabavali ob duhovitih cestnih tablah z napisi: »Don't be gama in the land of Lama!« Vožnja po levi ni bila problem; večino časa preživiš v varnem

Otroci - ljudje sveta

Andrej Stritar

Proti vrhu Kangjatze

zavetju pobočij, na nasprotni strani je namreč precej bolj odprto in zračno. Tisti dan na cesti ni bilo preveč prometa, bližajoča se vozila pa so na svojo navzočnost že od daleč opozorila s hupanjem. Pa kako radi v Ladaku hupajo!

Vzponi nad 6.000 metrov

Stok Kangri (6.121 m) velja za enega najlaže dostopnih šesttisočakov v Ladaku. Iz izhodišča v vasi Stok se v enem dnevu povzpneš do naselbine Mankarmo, od tam pa je še dve dobri uri hoda do baznega tabora na višini 5.000 m. Letos je bilo v Ladaku nenavadno veliko padavin, v hribih je pogosto snežilo, tako da je bilo na vrhu Stok Kangrija v začetku avgusta do pol metra novega snega.

Kangri pomeni ledenik, torej je seveda potrebna ustrezna oprema. Najbolje je, da cepin in dereze prinesete kar s sabo. Opremo se da izposoditi tudi v agenciji, velja pa, da imajo najboljšo po večini dražje agencije. V Lehu še vedno prevladujejo zastareli, okoreli in precej težki stubajevi cepini z nastavkom za kuhanje čaja, ki jih je nekoč uporabljala indijska vojska na ledeniku Siačen ob tibetanski meji in danes bolj sodijo v kak gorniški muzej.

Vzpon na **Kangjatze** (6.400 m) je nekoliko zahtevnejši, zanj potrebuješ teden dni. Večina se povzpne na nekoliko nižji vrh za trekking (6.200 m), ki vodi čez strmo snežišče s prikritimi ledeniškim razpokami. V lepem vremenu so razgledi z vrha fantastični, vidi se celoten relief Ladaka in Zanskarja z globoko vrezanimi dolinami. Pogled seže prav do pakistanskega Karakoruma, dobro oko bo zaznalo celo K2. Sam vzpon ni pretirano zahteven, energijo vam bosta pobrala le višina in preboj čez ledenik. Pa ne pozabite na darila bogovom na vrhu, da vam bodo naklonjeni tudi prihodnjic. Veseli bodo čokoladic in sadja ali tudi samo pisanih molilnih zastavic.

Za oba vrhova za zdaj še ni potrebno uradno dovoljenje IMF (Indian Mountaneering Foundation). Nekoliko bolj zapleteno pa je v gorah nad Tso Moririjem, ki leži nedaleč od meje s Tibetom. Da se tujci ne bi potikali vsepovsod naokoli, je indijska vlada uvedla dovoljenja, podobno kot za Nubro. Nad jezerom se dvigajo nad šest tisoč metrov kar štirje vrhovi, Čamsar Kangri (6.622 m), Lungser Kangri (6.666 m) in greben Mentoka, v katerem dominirata Mentok I (6.250 m) in Mentok II (6.210 m). Višine omenjenih gora v različnih virih navajajo različno. Nave-

»Potrebovala bi sončna očala«, pravi domačinka (ob jezeru Tso Moriri).

deni podatki so z zemljevida švicarske založbe Editions Olizane (1 : 150.000), ki ga je mogoče kupiti tudi v Lehu. Na voljo je v treh ločenih delih in pokriva celoten Ladak in Zanskar. To je trenutno najboljši in najzanesljivejši kartografski vir za ta del sveta. Cena je kar visoka, vsaka kopija namreč stane dobrih 20 dolarjev.

Brez dovoljenja IMF, ki se ga da urediti nekaj mesecev vnaprej, tokrat ne bo šlo.

Tudi to območje je pod stalnim nadzorom vojske, kontrolno točko so postavili prav pred vasico Korzak, edino stalno naselbino na tem območju. Zdolgočasnim vojakom se ponuja prav lep razgled na zasnežena pobočja Chamserja in Lungserja. Z dobrim daljnogledom bi lahko zelo hitro ugotovili razliko med izgubljenim kozo ali jakom in navdušenim tujcem, ki bi se poskušal »ilegalno« pretihotapiti na vrh. Oba hriba sta precej vabljiva, smeri vzpona pa so vidne že od daleč, saj ne pomenijo nobenih tehničnih težav.

Greben Mentoka leži nekoliko potuhnjen za vasico Korzak. Snežišča so tam bolj strma, vendar vseeno ponujajo nekaj prehodov do

vrha grebena, z zadnje strani pa je od daleč opaziti položnejša pobočja. Med našim bivanjem v Ladaku se je skupina Čehov prav po »češko« povzpela na vrh Mentoka II v zelo slabem vremenu in v obupnih razmerah. Brez dovoljenja seveda! Najhujše, kar se v takem primeru lahko zgodi, je, da agencijo zaprejo oziroma mora plačati veliko denarno kazen. Posamezniku pa lahko za kako leto prepovedo vstop v Indijo. Vendar tudi v tem delu sveta zelen bankovec odpre marsikatera vrata. Le srečo je treba imeti.

Možnosti za aktiven dopust je res veliko, vsako leto se namreč domislijo česa novega.

Spust po divjih brzicah kalnega Inda, Zanskarja in nekaterih manjših rek s kajakom ali raftom postaja ena vse bolj priljubljenih možnosti.

Navsezadnje pa so tu tudi ljudje, skromni, pošteni in prijazni ter vedno nasmejanih obrazov. Z njimi se splača preživeti veliko časa. Prav prijetno je v njihovi družbi, zdi se, da jih obdaja neka posebna energija. Morda se ravno zato znova in znova vračamo tja. ●

Črni list iz popotnega dnevnika

Ko bi najraje rekel »Ne grem se več!« in pobegnil iz Ladaka

✍ in 📍 Andrej Stritar

6. avgust 2006

Že drugi dan ležim v skromni sobi bolnišnice v Lehu v Ladaku in vdano čakam, da muke minejo. Saj mi pravzaprav ni hudega, le višina me je malo zvila in zdravniki se bojijo, da ni le pomanjkanje kisika, temveč morda tudi pljučnica. Zato pa moram vdano čakati.

To poležavanje je le zadnja zgodba teden dni dolgega popotovanja od doma do sem. Vse je bilo bistveno bolj zapleteno in napornej-

še, kot smo pričakovali. Še najprijetnejši je bil enodnevni postanek v Istanbulu, ki nam ga je plačala družba Turkish Airlines. Polet v Indijo se je končal ob treh ponoči na letališču v Delhiju. Že kar precej izdelane nas je tolažila misel, da imamo naročen prevoz v vnaprej izbrani hotelček. Toda žal na izhodu ni bilo nikjer videti kakega možakarja s tablo z našim priimkom. Ker obljubljenega taksija ni bilo, smo morali vzeti kar enega od čakajočih in se v strahu pred njegovo nepoštenostjo in ob prepričevanju, da

V dolini Markha je bilo ponekod treba hoditi celo po blatu.

📍 Urška Stritar

hočemo v »naš« hotel, ne pa k njegovemu prijatelju, ob petih zjutraj vendarle znašli tam, kjer smo hoteli. Kljub našim izkušnjam iz tretjega sveta je bil hotel kar šokantna luknja, a je imel ropotajočo klimo in se je v tisti sopari dalo vsaj malo spati. Toda le do desetih, kajti opoldne so nas vrgli ven ...

Pot smo nadaljevali še isti večer ob šestih popoldne. Prevoz smo rezervirali na neklimatiziranem avtobusu v Manali, ki slovi kot turistični kraj pod Himalajo, nekaj sto kilometrov proti severu te velike države. Ampak ceste v Indiji so drugačne kot pri nas in vožnja je trajala kar devetnajst ur! Torej do naslednjega dne ob enih popoldne. Vmes nam je trikrat počila guma in sredi noči so jo morali trije spremljajoči mehaniki prizadevno menjavati ob soju edine majhne baterijske svetilke, ki so jo premogli v avtobusu. Občasno smo se ustavljali pri obcestnih restavracijah, kjer pa si česa konkretnega niti nismo upali naročiti. Prepričani smo bili, da smo s to vožnjo preživeli že najhujše. O, ko bi le vedeli, kaj nas še čaka!

V Manaliju nas je hitro našel lokalni »organizator«, nas namestil v »svoj« hotel in nam organiziral nadaljevanje poti v Leh, naš cilj. Namesto z avtobusom, ki vozi dva dneva, nam je ponujal džip, ki nas bo tja pripeljal v enem dnevu. Obljubljal nam je veliko in udobno vozilo, ki lahko sprejme deset potnikov in še voznika: dva in voznika spredaj ter po štiri v dveh vrstah zadaj. Vso prtljago pa bodo stlačili na streho.

Mi štirje smo dobili zadnjo vrsto. OK, super, zakaj pa ne, samo da bomo hitro tam. Bilo je komaj malo dražje od avtobusa. Malo nadležna je bila le ura odhoda – ob dveh ponoči. Popoldne smo zato hitro malo odspali. Na srečo mi je zvečer ostale tri zaspance uspelo zbrcati v bližnjo restavracijo, kajti tam smo zadnjič pošteno jedli, pa je že štiri dni od tega.

Džip je res prišel ob dveh in tedaj je sledil prvi šok: naše štiri riti so bile vsaj 15 centimetrov širše od širine zadnje klopi. Morali smo sedeti nekako postrani in tesno objeti. Še dobro, da smo ljubeča družina ... Kar groza nas je spretetavala, da bomo morali tako sedeti obljubljenih osemnajst ur. Še dobro, da nismo vedeli, da se bodo raztegnile na dolgih šestintrideset! Spredaj so se usedli dva Angleža in štirje domačini. Prve ure v temi smo padli v nekakšen jutranji trans: buljili smo v migotajočo rdečo

lučko ob vozniku, treslo nas je in premetavalo, v deževni pokrajini zunaj se je videl le ozek snop luči, tako da ni bilo druge kot odklopiti se v nekakšno drugo stanje. Izumili smo način razporejanja bremena naših ritnic. Vsake pol ure ali uro smo se vsi štirje na horuk malo prestavili, prenesli težo na drugo nogo in se objeli v drugo smer. Zanimivo, da nam je pri tem premetavanje avta precej pomagalo.

Ko se je dobro zdanilo, smo doživeli naslednji šok. Od nekod smo imeli v glavi, da je ceste nekaj čez 200 kilometrov, a smo nenadoma zagledali kažipot »Leh 371 km«. Skupne razdalje je skoraj 500 kilometrov. Začelo se nam je svitati, da do večera tja ne bomo prišli. Res pa je, da je to ena najbolj norih gorskih cest na svetu! Manali leži na 2000 metrih, prvi prelaz na naši poti je bil visok okoli 3600 metrov, sledil je spust na 3000, potem pa čez splet prelazov, dolin in planot ves čas nad 4000 metri in najmanj trikrat čez 5000 metrov. Res imenitno, toplo priporočam, toda NIKAR V DŽIPU za 10 OSEB in brez višinske aklimatizacije. (Ker je to članek o grozotah, tukaj neham o lepotah.)

Vdano stisnjeni smo se prebili čez prvi pettisočak. Naši najhujši trenutki na zadnji klopi neprostovoljnega stiskanja so bili vsakič, ko se je džip ustavil. Pomanjkanje zraka in utesen prostor sta nas gnala ven, a najprej smo morali počakati na Angleža pred nami, kajti zadaj ni bilo vrat, njima pa se običajno sploh ni mudilo ali bi celo najraje ostala kar notri ...

Pri neki obcestni čajnici na 4700 metrih so se začeli prvi glavoboli. Upali smo, da bo to mučenje koristilo aklimatizaciji, saj bomo zvečer vendar dospeli na naš cilj na 3600 metrih.

Na neskončni vožnji, na kateri smo čutili vsak kilometer posebej, smo postopoma nabirali vedno več zamude. Nenavadno dolgotrajno deževje je namreč sprožalo kamnite plaziče, ki so pridno zapirali cesto. Naš mojstrski voznik in avto bi marsikatero oviro premagala brez pomoči drugih, večkrat pa smo morali čakati težke tovornjake, ki so jih s težavo prepeljali čez zahtevno vozišče. Pri tem je bilo zabavno opazovati ta cirkus premagovanja ovir, saj so ga spremljali vpitje množice domačinov in vojakov, neorganiziranost, zagnano potiskanje vozil in še kaj.

Do šestih zvečer smo komaj pripeljali do meje med državama Himalčal Pradeš in Džamu

V zgornjem delu doline Markha

Kašmir – kasneje nas tistega dne sploh ne bi več spustili skozi. Pred nami je bilo še vsaj pet ur premetavanja do Leha, upali smo, da se do tja pricajamo do polnoči. Res smo kar hitro drveli čez prostrano planoto na višini 4500–4700 metrov, žal pa je spet začelo deževati. Tik pod najvišjim prelazom na 5328 metrih je hudournik zaprl pot in naši vozniki (zvečer so se štirje džipi združili v konvoj) si niso upali čezenj. Zapeljali so malo nižje na 4700 metrov in objavili, da bomo kar v avtomobilih počakali jutro. Slovenski potniki smo se ob takšni novici zgrozili. Uprli smo se, da tako utesnjeni ne bomo preživeli noči. Štiri domačine so nato prestavili v druga vozila, v našem pa nas je ostalo »le« sedem. S strehe nam je v dežju uspelo potegniti spalne vreče in prepustili smo se nočnemu trpljenju. Hrane nismo imeli, vode pa vsi štirje manj kot liter. Najbolj me je skrbela višina, kajti tako početje zagotovo ni bilo za nas ne pametno ne zdravo.

Uf, kako se je vlekla noč, ni in ni je hotelo biti konec. Ob petih, še pred dnevom, smo na-

daljevali cestno avanturo. Tokrat smo se prebili čez zaporo in čez najvišji prelaz z zanimivo zvečim imenom Tanglang La. Moje počutje pa ni bilo najboljšo: razgnati mi je hotelo glavo, po-bruhal sem vso vodo, ki mi jo je ponoči uspelo popiti. Pomagalo mi je le upanje, da bomo šli navzdol in da bomo v dveh ali treh uricah v Lehu. Kako se mi je prikazovala hotelska postelja po četrti noči mučenja!

Vozniku pa se ni mudilo: ustaviti smo se morali za jutranji čajček, v bližnjem potoku je moral oprati džip, dobri dve uri so nas zadržali veliki plazovi na glavni cesti v dolini. Zadnje klopi smo bili rešeni šele ob dveh popoldne, po šestintridesetih urah. Neverjetno, kaj lahko človek zdrži!

V hotelčku sem kar padel v posteljo in upal, da bom potegnil do jutra in se tako pošteno spočil. A že čez dve uri sem se zbudil in ugotovil, da ne bo šlo tako poceni. Simptome poznam, pred leti sem moral odleteti iz Mananga za Anapurnami po dveh nočeh borbe z višino. Tudi

tokrat me je bolela glava, spet sem bruhal in zastavil sem z diamoxom, edinim zdravilom, ki smo ga imeli s sabo za take primere.

Ponoči sta se začela hropenje v pljučih in zoprno pokašljevanje. Ni bilo izbire. Mladi bodoči zdravnik v naši ekipi mi ni mogel pomagati, moral sem v lokalno bolnico. Prebil sem se skozi dolge vrste indijskih bolnikov in prišel do prijaznih zdravnikov. Hitro so ugotovili, da bom moral ostati pri njih ter vdihavati kisik.

Še vedno 6. avgust

Zdaj že drugi dan diham skozi cevko, verjetno bom moral v skromni sobi prespati še eno noč. Tolažijo me, da posledice ne bodo tako hude in mi ne bo treba iti v nižje kraje. Ležim v sobi za tujce. Posteljnine zelene barve ne menjajo, lahko sem kar v svoji obleki. Hrane tu ne strežejo, od zunaj jo morajo prinesiti sorodniki. Vode iz vodovoda tu Evropejci ne smemo piti, da ne bi pretežnega dela časa presedeli na straniščih, zato moramo dobiti ustekleničeno vodo. Te pa ti tu ne dajo, tudi to ti morajo prinesiti od zunaj. Za moja zdravila so poskrbeli v tej državni bolnišnici, če pa jih nimajo na zalogi, bi mi jih morali kupiti v lekarni čez cesto. Sestre so prijazne in spretno pikajo igle penicilina v mojo roko. Menda pa ne bo stalo nič; državna bolnica pač, kjer tudi tujcem ne računajo nič!

Le kakšno bo nadaljevanje tega potovanja? Vreme je nenavadno zanič, vsak dan dežuje, trekingov zaradi težav z naraslimi vodami sploh ne organizirajo. Pobegniti iz te mišnice

ne bo lahko. Vsi poleti so razprodani za tri tedne vnaprej, kaže, da bomo morali kar skozi nemirni Kašmir. Kdo ve, morda se pa vse skupaj že jutri sprevrže v sanjsko prijetno doživetje. Upam!

Epilog

Nenadnega čudežnega sprevrženja v sanjsko prijetno doživetje ni bilo, toda po nekaj dodatnih dneh počitka v Lehu sem prišel k sebi in odpravil smo se na osemdnevni treking v dolino Markha. Lahkotno sproščeni dopustniških trenutkov je bilo sicer malo, saj so bile dnevne etape dolge, prelazi visoki, kdo ve zakaj je v tej puščavi vsak dan kar pridno deževalo, hudourniki so odnesli večino poti in kar naprej smo morali bresti čez globoke in mrzle reke. Toda hodili smo skozi čudovito pokrajino, srečevali preproste, nasmejane ljudi, ki živijo daleč od našega ponorelega sveta, naš vodnik Kazi nas je čez dan zanesljivo vodil čez vse težave na poti, zvečer pa nas popolnoma očaral s svojimi kuharskimi spretnostmi. Tudi vožnja z džipom samo za nas štiri v Kašmir je bila čisto nekaj drugega od preizkušnje ob prihodu. Prava sprostitev od številnih ladaških preizkušenj pa je bilo udobje hiše na vodi na jezeru Dal v glavnem mestu Kašmirja Srinagarju. Kot bi bil na počitnicah pri stari mami!

Skratka, bilo je tako, kot je ponavadi na resnih turah: dokler si tam in se boriš s težavami, je hudo, ko pa enkrat mine, ti ostanejo v spominu le lepe reči. Ladaka in letošnjih počitnic se vedno bolj z veseljem spominjam. ◉

Koledar Alpe 2007

Naročila: Klemen Gričar
www.alps-adventures.com
 email: info@alps-adventures.com
 telefon: +386 41 749 055

Julian Alps Adventures

Utrinki s Strojne

✍ in 📷 Martina Cigler

Bil je prav lep poletni popoldan, ko se mi je zahotelo malo višje. Kadar me kaj razkuri, jo prav rada odkurim v višje predele. Žal za Raduho, Peco ali Uršljo ni bilo več časa, zato sem bila zadovoljna tudi s potepom v smeri Libeliška gora-Strojna. Okolica je čudovita – kamor se ozreš, gozdovi, ki pokrivajo našo zeleno oazo Koroško. Zazrem se v zeleno lepoto in z žalostjo pomislim, da bo takšnih dni vse manj in bo zopet na vrsti zima, ampak vmes je vendar še jesen. Vmes med gozdovi so zaplate travnikov, na katerih vztrajajo samotne domačije; mnoge so še vedno čisto lesene in krite z značilnimi škodlami ter lepo vzdrževane; na mnogih še danes vse delo opravijo

ročno. Kot bi se ustavil čas ... Ob premišljevanju tega in onega se hitro znajdem v idilični vasi Strojni, posejani z nekaj domačijami in s cerkvico ter osnovno šolo, v katero hodi vsako leto manj otrok. Življenje v hribih ima svoj čar, a le za starejšo generacijo.

Sonce me prijetno boža in na hribu poleg stare kašte ugledam čredo konj, ki se idilično zlivajo z naravnim okoljem. Človeku kar zastane dih. Dan se nagiba proti koncu, sonce tone za Peco, ko se v tišini vračam proti gozdu, ko pomislim, kakšne lepote imamo doma, si mislim, le kaj vleče ljudi v tako daljne tuje kraje, ko pa je vse tu, samo če hočemo videti. ●

Čudovita Creta Grauzaria

✍ Igor Zlodej

O tej lepi in očarljivi gori je bilo v zadnjem času napisanega toliko slabega, peklenskega in odbijajočega, da je skoraj nujno, da se vtis o njej popravi. Ker me je eden izmed opisovalcev celo omenil v svojem prispevku v 9. št. PV, sem se odločil, da tudi sam napišem svoje vtise.

Lepo popotovanje okoli Grauzarie

Ker se je treba na vsako turo ustrezno pripraviti, sem najprej samo malo raziskoval tam naokoli in se že 7. januarja 2005 povzpela na Monte Flop. Pri tem sem si ogledal neoskrbovano kočjo Grauzario in prijateljica me je poučila o poti, saj je bila že trikrat na tej gori. Seveda sva se potem še dogovorila za skupno turo, saj lahko le tako sproti dobiš vse informacije, ki jih potrebuješ. Na lepo popotovanje okoli Crete Grauzarie sva se odpravila 17. junija 2005.

Najprej sva odšla od parkirišča do neoskrbovane kočje in pustila v njej vso odvečno hrano, pijačo in spalni vreči. Zatem sva se odpravila proti bivaku Feruglio. S sabo sem vzel le 20-metrsko vrv. Ob občudovanju razgibane gorskega sveta, predvsem pa raznih stolpičev in stolpov, sva kmalu prišla do bivaka. V lepem sončnem dnevu sta bila najina pogleda uprta predvsem na drugo stran doline Aupe, proti Zuc dal Boru in M. Chiavalu. Od bivaka se je treba kmalu spustiti po grušču, potem spet navzgor, spet nekoliko navzdol, pa spet gor in končno globoko navzdol skozi žleb, vendar ni nič pretresljivega. Uporabljaš jeklenice, kolikor se da, kjer jih ni, pa prosto plezaš navzdol, saj težave niso nikjer večje od I. stopnje. Potem greš lepo naokoli po kozjih stezicah in končno spet navzgor.

V zadnjem delu je bila res močno razdrpana grapa, posledica velikih voda. Z malo orientacije pa se je dalo lepo napredovati po grušču med balvani, v zgornjem delu, že skoraj pod potjo, ki pripelje iz vasi Grauzaria, pa sva plezala kar po levi skalnati rebri; to je

bilo veliko lažje kot po grapi. Ko sva prišla na stezo, pa tako ni bilo več nič posebnega do sedla Portonat.

Zatem sva se dokaj hitro brez nahrbtnikov po lepem sistemu poličk povzpela na vrh; s sabo sem vzel le vrv. Uporabil sem jo pri spustu nazaj na sedlo Portonat, šlo pa bi tudi brez nje. Malce pod sedlom sva si na lepem kraju z razgledom proti M. Serniu, ki je bil najin cilj za naslednji dan, vzela čas za malico ter se nato po nekoliko zagruščeni grapi spustila proti koči Grauzaria. Popoldne in večer sta minila ob kurjenju ognja pred kočjo. Prijateljica je ob tem izrazila željo, da bi bilo okoli kočje manj dreves, da bi bil lepši razgled na Cimo della Sfinge.

Za posladek še na Sernio

Po dobrem spanju v prazni koči sva se naslednji dan odpravila proti sedlu Foran de la Gjaline, se s sedla nekoliko spustila po poti in se po označenem brezpotju v 2 urah povzpela pod severno steno M. Sernia. S severno steno, imenovano Spigolo nord - ta ima označeno plezalno pot, vendar je brez vsakršnih varoval; po večini gre za plezanje I., ponekod tudi II. tež. stopnje in že ob 9. uri v prelepem sončnem dnevu stala na vrhu s čudovitim razgledom. Po uri počitka sva sestopila po normalni južni poti proti dolini. Ko sva se s sedla Foran de la Gjaline spuščala proti koči, sva slišala motorno žago in tam sva imela kaj videti. Drevesa, ki so še prejšnji večer zakrivala pogled proti Cimi della Sfinge, so bila posekana. Po pogovoru z domačini iz doline Aupe in bližnje vasi Dordolla sva se odpravila v dolino. Kot so nama povedali, bodo kočjo povečali, uredili kuhinjo in če jim bo uspelo, bo čez kakšno leto spet oskrbovana, kot je nekoč že bila. Seveda takrat ne bo več spanja zastonj.

In na koncu? Dva krasna dneva v čudovitem okolju, polna lepih doživetij, niti ne prenaporna, skratka, uživaško potepanje med

lepotcema Karnijskih Alp, h katerima se bo treba kmalu vrniti.

Čudovita, ne peklenska Grauzaria

In zakaj peklenska Grauzaria? Ker se opisovalci niso niti najmanj ustrezno pripravili. Izbrali so neprimerno – prevroče vreme. Šli so v njim popolnoma neznane kraje, vmes so spreminjali načrte, verjetno so imeli pre-slabo fizično kondicijo, pa tudi slaba psihična pripravljenost jim je očitno delala težave, ko je bilo treba malo poplezati. Bili so v skupini, ki je počasi napredovala, niso imeli dovolj pijače; ena izmed skupin je imela celo vodnika, vsaj omenjen je bil, ampak – ali je bil predtem na ogledni turi? Kako je sploh vodil? Zakaj se je pustil pregovoriti za drugo pot? Skratka, kup napak. Odpoved ture za naslednji dan, verjetno zaradi popolne izčrpanosti druge skupine. To, da je večina doživljala pekel, niti ni čudno. Lahko bi se zgodilo še kaj hujšega. In ker jim ni uspelo tako, kot so si

zamislili, so krivdo zvalili na goro. Opisovali so stvari, ki jih tam ni, pomešali so nadmorske višine, verjetno sem jim je res vse zdelo strašno visoko ali pa nenaravno globoko in navpično. Tudi bivak Feruglio se je dvignil kar na 2000 m, čeprav je gora visoka le 2065 metrov. Priznati moram, da sem omenjene opise kar večkrat prebral in skoraj zapadel v dvom, ali sem s prijateljico res hodil tam ali pa so opisovalci hodili drugje. ●

S tem prispevkom zaključujemo niz štirih člankov, ki so na različne načine opisovali vzpone na in okoli Crete Grauzarie. Nekateri ste na njej »trpeli«, nekateri očitno uživali. Tistim, ki jim je bila Grauzaria »peklenska«, lahko prišepnemo, da je Igor Zlodej odličen gornik, znan kot izjemno dober in uren hodec. Verjetno pa smo si vsi edini, da je gora res privlačna in da se vsakemu obiskovalcu vtisne v srce, tako da ne more do nje ostati ravnodušen.

Uredništvo

silvretta®
www.silvretta.de

Optimalno vrtljiva točka -
prihrani moči pri vzponu
in zagotovi zanesljiv spust!

Karbonska konstrukcija -
doživljenjska trpežnost
in zanesljivost!

SILVRETTA PURE -
ustvarjena za vašo varnost!

Vezi SILVRETTA so kot prijatelji - na njih se zanesemo, ko je težko!
Za ZANESLJIVOST si SILVRETTA zastavlja najvišje varnostne standarde.
NAJLAŽJA povezana turna vez na svetu, z natančno vrtljivo točko,
se optimalno prilagaja smučem in čevlju! **USTVARJENA za vašo VARNOSTI**

Uvoznik in zastopnik

TERRA MSG d.o.o.

Partizanska cesta 13a, 2000 Maribor

02/250 09 66 www.terra-sp.si terraclimb@siol.net

Vremensko pestro poletje

Vreme in razmere v gorah v meteorološkem poletju 2006

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Zvesti bralci Planinskega vestnika se gotovo še spominjajo poročil o vremenu po meteoroloških trimesečjih za postajo na Kredarici. Vse do srede devetdesetih let prejšnjega stoletja jih je vestno pripravljala pokojni geograf in gornik, po službeni dolžnosti pa meteorolog in dolgoletni sodelavec nekdanjega Hidrometeorološkega zavoda dr. France Bernot. Bil je tudi glavni pobudnik za ustanovitev plazovne službe leta 1975, v okviru katere še danes pripravljajo plazovni bilten.

Del območja, ki ga je opustošilo junijsko neurje na Jelovici.

✉ Jaka Ortar

Sam sem že nekaj časa razmišljal o obuditi teh prispevkov, saj na inštitutu v povezavi z naravnimi nesrečami redno spremljamo vremensko dogajanje. Enako počne na delovnem mestu kolega Gregor, s katerim sva se spoznala prek Slovenskega meteorološkega foruma,

sicer tudi nepogrešljivega vira informacij o vremenu za gornike. Kapljo čez rob pa je pomenila prošnja enega izmed bralcev za obuditev nekdanjega zelo branih prispevkov v eni izmed letošnjih številčk Planinskega vestnika. Seveda jih bova zabelila po svoje, ne gre pa pozabiti zgodovine, zato tudi tale malce daljši uvod k najinemu prvemu prispevku.

Čeprav nekateri menijo, da je statistika največja laž, nam tovrstna poročila vendarle povedo marsikaj o vremenskem dogajanju in njegovih posledicah v gorskih pokrajinah v obravnavanem obdobju. Bolj kot povprečja nas zanimajo razlike od dolgoletnih povprečij, predvsem največje. Zato bova v člankih navedla predvsem najzanimivejše podatke. Pri tem ne bova ostala zgolj pri Kredarici oziroma v okolici Triglava, saj je pri nas še nekaj vzpetin, pod katerimi, okoli katerih in na katerih poteka meteorološko opazovanje. Poleg uradnih meritev v okviru merilne mreže ARSO je vse več tudi drugih, neuradnih podatkov, ki so prav tako zanimivi. Kadar jih bomo uporabili, bomo to posebej navedli, sicer je vir podatkov ARSO.

Spomnimo se, da meteorološki letni časi nekoliko »prehitevajo« astronomske oziroma, da je začetek meteoroloških že prvega v mesecu, ko so na »sporedu« štirje najpomembnejši sončevi dogodki: spomladansko in jesensko enakonočje ter poletni in zimski sončev obrat. Poletno meteorološko trimesečje tako sestavljajo junij, julij in avgust. Vreme je lahko

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje.

v tem času zaradi velikega toplotnega presežka precej burno in vroče. Vsakega nekaj, le povprečnega ne, smo imeli tudi v letošnjem poletju. V gorskem in hribovitem svetu je bilo zaradi časovne porazdelitve padavin in temperaturnega poteka izjemno. Še posebno nenavadni sta bili izrazita suša v juniju in juliju ter večkratno sneženje v avgustu na naših najvišjih vrhovih. Z vidika obiskovanja gora sta bila junij in julij sorazmerno ugodna (če odštejemo številna snežišča), avgusta, na

Neurje z orkansimi sunki vetra je 29. junija popoldne na Jelovici podrlo številna drevesa.

☒ Matej Ogrin

vrhuncu gorniške sezone, pa nam jo je vreme zagodlo. S snegom dobro založeni zima in pomlad ter nagli vremenski prehodi so v visokogorju povzročili tudi številne manjše podore in odlome.

Junij se je začel z zelo hladnim vremenom, v visokogorju je bila v prvih dneh povprečna dnevna temperatura pod ničlo, slana pa se je pojavljala tudi v nižjih, zatišnih legah. Omembe vredne padavine so bile le 6. julija. Hladnemu začetku so sledili po večini suhi in postopno toplejši dnevi. V drugi polovici je prevladovalo za junij nenavadno toplo vreme, v Ratečah se je trikrat ogrelo nad 30 stopinj Celzija. Po nevihtnem popoldnevu 29. junija je

prišla tudi manjša ohladitev, ki se je nadaljevala v prve julijske dni. V visokogorju je tako sicer obilna snežna odeje precej hitro kopnela. Na Kredarici, na kateri je v začetku meseca merila še več kot dva metra in pol, je izginila po 27 dneh. Ob koncu meseca ga je vreme pošteno pihnilo na Jelovici, saj je vetrolom uničil skoraj 200 ha gozda; zato so bile poti in ceste na tem območju še dolgo neprehodne.

V prvi polovici julija je bilo vreme sprva spremenljivo in toplo, a padavin ni bilo prav veliko. Nato se je še ogrelo in od 20. do 22. julija so bile izmerjene najvišje temperature, s tem pa tudi vrhunec poletja. V Ratečah se je v omenjenih dneh segrelo nad 32 °C, na Kreda-

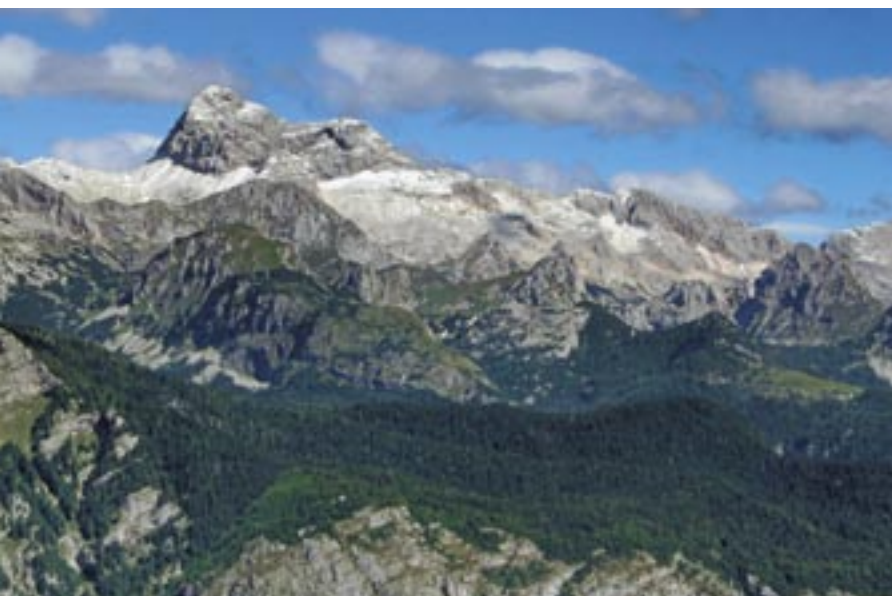
Preglednica 1. Povprečna temperatura (v °C) in količina padavin (v mm) poleti 2006 in primerjava z dolgoletnim povprečjem 1971–2000. Zraven imena postaje je v oklepaju njena nadmorska višina.

Merilna postaja	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	16,6	1,4	290	67
Planina pod Golico (970 m)	15,4	0,7	375	78
Vojsko (1067 m)	15,4	0,7	334	65
Vogel (1535 m)	13,0	0,6	437	67
Krvavec (1740 m)	11,6	1,0	330	73
Kredarica (2514 m)	5,9	0,6	523	83

Vir podatkov: ARSO

rici pa do približno 17 °C. Do konca meseca je vreme ostalo zelo toplo, a so se vmes pojavljale tudi obilnejše plohe in nevihte.

Začetek avgusta so zaznamovale padavine in močna ohladitev, zato je v visokogorju tudi snežilo. Na Kredarici so 5. avgusta zjutraj izmerili celo 10 cm debelo snežno odejo. Hladno in nestanovitno vreme se je, razen v nekaj toplih dneh sredi meseca, nadaljevalo do konca avgusta. Na Kredarici je večkrat snežilo in poleg 5. so še 13. in 30. dne v mesecu izmerili za avgust nenavadno debelo snežno odejo (10 in 15 cm).

Ne samo začetek, tudi konec poletja se je ponekod v visokogorju končal s snežno odejo. Na sliki je Triglav, slikan 31. avgusta iznad planine Zadnji Vogel.

✎ Jaka Ortar

V celoti gledano je bilo poletje za kako stopinjo Celzija toplejše od dolgoletnega povprečja (1971–2000). Padavin je bilo v Alpah le približno tri četrtine toliko kot po navadi, blizu povprečju so bili le na Snežniku. Lepega vremena smo imeli v okviru pričakovanih meja, čeprav je bil avgust sončno »podhranjen«. Zadnji mesec poletja je sonce na Kredarici sijalo le 97 ur. Najtoplejši mesec je bil julij, ki je bil za približno 3 °C toplejši od povprečja in drugi najtoplejši doslej. Veliko toplejši od povprečja je bil tudi junij z odklonom približno 2 °C, medtem ko je bil avgust za 2 ali 3 stopinje Celzija prehladen. Na Kredarici je bil

avgust drugi najhladnejši po letu 1955, odkar je na voljo strnjen niz podatkov za našo najvišjo meteorološko postajo.

Junij je bil marsikje rekordno suh, na Voglu so izmerili 29 mm, na Vojskem pa le 17 mm padavin; to je dosti manj od prejšnjih rekordov iz leta 2000 (116 in 65 mm). Veliko bliže povprečnim razmeram so bili le v Kamniško-Savinjskih Alpah in vzhodnih Karavankah, tam je padlo kakih 100 mm dežja. Julij je bil v Ratečah rekordno topel in suh, saj je bil s povprečno mesečno temperaturo 20,0 °C celo najtoplejši mesec od začetka meritev sredi prejšnjega sto-

letja. V vsem mesecu so na tej postaji namerili le 30 mm padavin, manj od prejšnjega rekorda iz leta 1983, ko so namerili 48 mm dežja. Nasprotno je bil avgust na območju Snežnika in Goteiške gore najbolj namočen v zadnjih nekaj desetletjih, saj je padlo kar 300 mm padavin. Avgust je bil v sredogorju in visokogorju tudi med tremi najhladnejšimi v zadnjih 50 letih. Med ekstremne dogodke lahko v letošnjem poletju uvrstimo tudi rekordno količino na novo zapadlega snega v avgustu na Kredari-

ci. Vsega novega snega je bilo kar 43 cm, to je 6 cm več od prejšnjega rekorda iz leta 1969.

Predstavljene vremenske razmere je izražalo tudi stanje obeh naših ledenikov, natančneje, ledeniških zaplat ob koncu poletja oziroma talilne dobe. Triglavski ledenik se je po površini spet precej približal svojim doslej najmanjšim razsežnostim iz leta 2003, medtem ko se je ledenik pod Skuto precej popravil. Letošnjo jesen smo premerili tudi njegovo debelino, tako da zdaj lahko z gotovostjo zatrdimo, kar smo slutili že zadnjih nekaj let – ledenik pod Skuto je triglavskemu prevzel primat, tako po površini kot tudi po debelini. ●

Iskalec Sfingine skrivnosti

Pogovor z Antejem Mahkoto

in Dušan Škodič

V planinskih krogih je Ante Mahkota znan predvsem kot pisec alpinističnega življenjepisa Sfinga. Nekateri so delo ocenili za vrhunec povojne alpinistične literature. Kaj menite, kaj je bilo tisto, kar je bralce najbolj pritegnilo? Je bila to neposrednost, odkritost, ali kaj drugega?

Sam sem Sfingo krstil za romantizirano dokumentacijo. Vse osebe, ki v njej nastopajo, so resnične in nosijo svoja prava imena. Vendar pa zaradi napetosti knjiga ni napisana kronološko, temveč preklaplja med različnimi časovnimi obdobji. Osrednja tema je seveda Sfinga v severni steni Triglava, vendar v knjigi ni govor samo o njej, poleg tega pa tudi ni najtežje, kar sem v svoji alpinistični karieri preplezal. Vendar je knjiga doživela tri izdaje in tudi ugledni literarni ocenjevalci so ji namenili lepe pohvale.

Vaš dobri prijatelj in takrat verjetno naš najboljši plezalec, Marko Dular, je dejal: »Če si ne bi prizadevali doseči nedosegljivih ciljev, še dosegljivih ne bi dosegli.«

Marko Dular - Durus je bil intelektualno zelo močan človek. Z odličnim uspehom je maturiral na klasični gimnaziji in tudi zelo dobro začel študij kemije, ob tem pa je bil, tako kot preostali, »kuhan in pečen« v plezališču na Šmarnogorskem Turncu. Tista njegova nesreča v severni steni Ojstrice pa je, vsaj kar zadeva mene, še vedno zelo skrivnostna. Z Milanom Scharo, ki je bil najboljši prosti plezalec med nami, sva se takoj naslednjo pomlad odpravila v usodno Herletovo smer, da bi poskusila na kraju samem ugotoviti, kaj se je zares zgodilo. Na svoje začudenje v vsej smeri nisva našla skoraj nobenih klinov. Težko verjamem, da bi jih soplezalec, alpinistični pripravnik Zupan, sproti izbija, kajti plezanje je potekalo izredno hitro. Prvega dne sta prišla do Herletove prečnice in tam bivakirala. Vendar jima je sreča obrnila hrbet, kajti vreme se je popolnoma pokvarilo. Z Milanom sva nad prečnico našla le še tri zapuščene kline

z vpetimi stremeni in lestvicami. Durus je torej čez tista mesta še splezal, vse do ozkega kamina čisto na koncu, ki pa ga je po mojem mnenju našel popolnoma zalitega z ledom. Čezenj ni mogel, zato sta se odločila za tvegan spust po steni. Kako sta to storila, pa ni več jasno, saj na vrvi ni bilo nobene vponke ali česa drugega. Morda je eden izmed njiju padel, morda se je izpulil tudi varovalni klin, vrv pa se je izmuznila iz razprte vponke, tako da je potegnil za seboj še soplezalca. Do vrha jima je manjkalo le še raztežaj. Našli so ju pod steno v snegu, povezana samo z vrvjo.

1960 - Trisul (7120 m). Prva prava slovenska (jugoslovanska) alpinistična odprava v Himalajo. Kaj je to pomenilo za vas in kaj za naš alpinizem?

Trisul je bil naša velika šola, v kateri je bilo storjenih kar nekaj začetniških napak. Najprej se nam je zalomilo že s samim ciljem, saj smo se pravzaprav odpravili na Nanda Devi, skoraj osemtisočak, pa nismo dobili dovoljenja oblasti. Osebnostno menim, da je bila za nas pravzaprav sreča, da nam niso odobrili tega vrha, saj nam je manjkalo izkušenj. Bili smo le štirje plezalci: Aleš Kunaver, Marjan Keršič - Belač, Ciril Debeljak in jaz, zraven pa še zdravnik in vodja, ki sta oba zbolela. To je bila precej iz-

postavljena in nevarna dogodivščina, pa tudi časovno je ekspedicija, ki je potekala še z ladjo, trajala skoraj pol leta. Kakšen bo odziv javnosti ob naši vrnitvi, se nam ni niti sanjalo. Ko smo se vračali domov, smo med seboj zbijali šale, da nas bodo pričakale mlade deklice z nageljčki v ustih. Vendar se nismo dosti zmotili, saj nas je v Ljubljani pozdravila velika in navdušena množica. Uspeh je torej bil, bila pa je tudi dobra popotnica za prihodnje odprave. Čeprav smo imeli v primeri z zahodnimi plezalci zelo slabo opremo, smo izpolnili pričakovanja. Ja, takrat smo sami sebe še imenovali plezalce, ne alpiniste. Oprema je bila izključno domača, deviz zanj ni bilo, v tujini smo kupovali le zadrge in najlonsko blago, iz katerega nam je domača vezilja iz ljubljanskega Šenkla, ki je sicer šivala mašne plašče, izdelala vestone. Šotore so nam sešili v Induplati, jaz in Aleš Kunaver, ki sva bila strojnika, pa sva naredila načrte zanje. Lahko bi rekel, da smo imeli za majhen denar, seveda z veliko iznajdljivosti, še kar solidno opremo.

Odprava je bila zanimiva kombinacija več generacij. Med opremo je bilo tudi lovsko orožje za potrebe prehrane; to je povzročilo kar nekaj govoric, da so imeli nekateri člani tudi lovske ambicije. Lahko poveste še kakšno besedo o tem?

To pa ne, takšnih ambicij ni imel nihče. Lahko pa vseeno povem anekdoto o tem. S pokojnim Marjanom Keršičem - Belačem sva se nekega dne odpravila na lov. Jaz o orožju nimam pojma, še pri vojaščini sem imel težave s tem. Belač pa je bil iz drugačnega testa in tistega dne mu je uspelo upleniti tara, katerega glava je tudi na eni izmed slik v Sfingi. Žival je bila kar velika, mesa je bilo kakih 70 kilogramov, naredila se je že noč in odšel sem po nosače; ti so opravili mesarsko čiščenje plena, še prej pa so si izgovorili svoj delež. Priredili so si pravo gostijo z drobovino - vso, z neočiščenim črevesjem vred, so pospravili v želodce. Nato smo tara ob baklah odnesli do baznega tabora in naslednji dan smo se tudi mi nepopisno mastili, saj smo vse dni jedli le konzerve.

Bili ste novinar, generalni direktor Dela, prvi urednik revije Avto, Jane in Teleksa ter idejni oče še nekaterih. Nekoč ste poveda-

li enačbo za uspešno založništvo: časopis = usebina + bralci + oglasi. Bi nam lahko zaupali, kje se v njej skriva neznanka, ki je pri PV nismo opazili? Naša revija pač nima profesionalnega uredništva in si tudi ne more privoščiti, da bi bralce priklepala nase z rumenim tiskom.

Planinski vestnik je posebna vrsta revije, ki je namenjena izbranemu občinstvu. A če ste me že vprašali: mislim, pravzaprav sem trdno prepričan, da bi bilo dobro, če bi uredništvo na primer dvakrat na leto izdalo polletnik, ki bi bil bolj posvečen alpinizmu. Tega bi potem dobili vsi registrirani člani PZS, ki jih je več kot 50.000. To je brez dvoma število, ki bi omogočalo tudi minimalen popust, tako da bi lahko vsak član ob razmeroma majhnem povišanju letne članarine dobil še dva polletnika te revije. To bi ji pomagalo tudi pri popularizaciji. Poleg tega pa, ker govorimo o tako visoki nakladi, z gotovostjo trdim, da bi bila revija zelo aktualna za reklamne oglase, s katerimi bi brez težav pokrili stroške tiska in imeli tudi dobiček. To idejo sem sicer nekoč že razkril, o tem sem celo govoril z Miho Potočnikom, vendar so se takrat vsi bali, da bi zaradi tega upadlo število članov PZS. Vendar vztrajam pri mnenju, da dve takšni masovni številki nikakor ne bi tako hudo zvišali planinske članarine, da bi se bilo bati upada. In

Nadja Fajdiga na snežiščih pod Kotovim sedlom

ne nazadnje, v to bi se tudi sam z velikim veseljem aktivno vključil.

Nadja Fajdiga. Brez nje Sfinga ne bi bila to, kar je, prav tako ne brez Anteja Mahkote. Povejte mlajšim bralcem, kdo je bila in kaj je nekoč pomenila.

V enciklopediji alpinizma, ki jo je napisal Toni Hiebeler, je Nadja zelo vidna osebnost. Bila je ženska z izrednimi ambicijami. Po poklicu je bila inženirka elektrotehnike, na institutu pa je delala kot asistentka pri betatronu, s katerim so obsevali obolele za rakom. V njeni družbi sem pravzaprav plezal sam, kajti bila je zelo krhke postave, niti 50 kilogramov ni imela. Bilo mi je jasno, da me pri hujšem padcu ne bi mogla zadržati. Vedno sem plezal prvi, vendar sem imel v njej neverjetno psihološko podporo. Lahko rečem, da mi je s svojo močno voljo pomagala v najtežjih preizkušnjah.

Danes o nekaterih dosežkih poročajo neposredno po internetu, alpinisti se lahko po satelitskem telefonu oglasijo celo neposredno iz nevarne himalajske stene. Kaj menite o t. i. medijskem alpinizmu?

Medijski alpinizem je dobra stvar, predvsem zaradi popularizacije športa. Vendar pa bom to razložil ob primeru. Sam sem bil vedno proti pretiranim obljubam, kakršnim smo bili priča v Humarjevem primeru. Vnaprej reči, da imaš le 30 odstotkov možnosti, da se boš živ vrnil iz neke stene, je, če nič drugega, vsaj neokusno. Mi smo pred tveganimi vzponi v glavnem molčali, pa ne zato, ker bi se bali, da bi nam kdo ukradel prvenstveno smer. Ko sva se z Alešem Kunaverjem odpravila na prvo zimsko ponovitev dolge nemške smeri v severni steni Triglava, je za najin namen vedela le peščica prijateljev. Razlog je bil, da nam je bil zaradi tega prihranjen pritisk javnosti, češ da smo nekaj obljubili, zdaj pa moramo za vsako ceno uresničiti.

Humarja pa sta Američana v Nanga Parbatu osramotila s svojo skromnostjo in končnim uspehom. Seveda pa nikakor nočem reči, da je Humar slab alpinist. Nasprotno, ima tudi svoje mesto v Messnerjevem muzeju gorništvu v Bolzanu, se pravi, da je nepopisno dober, in tudi jaz verjamem, da je. Ne vem pa, zakaj si je tako močno prizadeval za medijsko pozornost. Verjetno zaradi pritiska sponzorjev.

Ante Mahkota na vrhu Trisula II

Kakšno pa je sicer vaše mnenje o vrednosti slovenskega alpinizma v svetovnem merilu?

Prepričan sem, da naši fantje – naj naštejemo le tiste, ki se jih najprej spomnim: Silvo Karo, pokojni Johan Jeglič, Viki Grošelj, Pavle Kozjek in tudi Tomaž Humar; to so ljudje, ki sem jih tudi osebno spoznal – brez vsakega dvoma sodijo med alpiniste prvega razreda. Imajo sicer to prednost pred našo generacijo, da se je oprema izredno izboljšala, vendar se je izboljšala za vse, tudi za tuje alpiniste. Da lahko iz tako majhnega naroda, kot je slovenski, pride toliko vrhunskih alpinistov, je res čudež. Verjetno je tako zato, ker se mora majhen narod dokazovati z velikimi stvarmi.

Ko govorim o vrednosti našega alpinizma, pa nikakor ne smem pozabiti na prispevek žensk, saj so imele v svetovnem merilu ves čas velikansko vlogo. Od starejše generacije s Pavlo Jesih in Miro Marko Debelakovo prek Nadje Fajdiga in Barbke Ščetinin iz naše generacije do mlajših, z Marijo Štremfelj na čelu.

Nekoliko me moti le mlajša generacija, ki za moje pojme prehitro zavrta svedrovec v steno.

A tudi to je povezano z moderno opremo. Vrtanje je postalo tako lahko kot doma, ko z vrtnikom zavrtamo luknjo v zid, namestimo vložek in obesimo nanj sliko. Nekoč pa je bilo to ročno »kamnoseštvo«, za en svedrovec si potreboval pol ure udarjanja s kladivom. V svojem življenju sem zavrtal samo tri. Enega poskusno v Turncu, dva pa v Sfingi.

Leta 1966 ste v tedniku TT objavili idejo o vzponu 100 žensk na Triglav. Tudi po 40 letih je akcija še vedno živa in vsako leto je udeleženk več, kot jih je mogoče peljati na vrh. Kako ste sploh dobili to zamisel?

O, to je bilo pa zelo preprosto. Mi novinarji smo bili na TT-ju plačani po napisanih vrsticah. Vsakega prvega si začel in kolikor si imel na koncu meseca napisanih vrstic, toliko so ti plačali. Sam sem se tako potrudil, da sem imel po navadi celo višjo plačo kot generalna direktorica. Vendar je to ni nič motilo. Zgodilo pa se mi je, da neki teden nisem imel v objavi nobene vrstice in sem bil pravzaprav prisiljen nekaj napisati. Tedaj sem bil že poročen, zato je zadeva postala precej zoprna, saj veste, prihajajo položnice in treba jih je poravnati. Potem pa sem se spomnil na nekega švicarskega župnika, ki je nekoč peljal 100 žensk na najvišji vrh Švice – Monte Roso. Seveda so se z železnico potegnili na Gornergrat, od tam pa se da povzpeti do vrha brez večjih težav. Jaz pa sem se domislil, da bi tudi mi lahko poskusili z našim Triglavom. Objavili smo razpis, toda naše dvome, ali se jih bo res prijavilo sto, je pregnal pravi plaz prijav; mislim, da jih je bilo kakih tisoč. Potem smo še izbirali, sicer naj bi žrebali, v resnici pa smo pazili tudi na to, da smo izbrali najmlajšo, najstarejšo udeleženko in tako naprej, da bi se dalo o tem napisati dobro zgodbo za časopis. Prvi dan vzpona smo imeli zelo slabo vreme, vendar ni nobena odnehala, razen neke gledališke igralke, ki je imela v ponedeljek predstavo in se je bala, da bo hripava. Naslednjega dne se

je vreme izboljšalo in imeli smo čudovit razgled. Ženske so bile navdušene, da je bilo kaj. Zadeva se je tako uspešno prijela, da je aktualna še po štirih desetletjih in nič ne kaže, da bi izgubljala popularnost.

Kot sem že omenil, ste bili oče izrednih idej. Tudi slovenski zimski cirkus vam je dolžan veliko zahvalo, saj ste mu pomagali z zbiranjem sredstev, z akcijo Podarim – dobim, ki je vrsto let pomagala krpati njegov nizki proračun.

To je bila dobra zamisel, saj je šlo pravzaprav za najbolj pošteno loterijo, kar jih je kje obstajalo. Že samo ime nam pove, da je smisel v tem, da kupci kartic najprej nekaj podarijo slovenski smučarji, šele nato morda lahko tudi kaj pričakujejo. Napisali so svoje ime, tako da je imelo vse to tudi osebni ton, dobitki pa v nasprotju s preostalimi loterijami niso bili obremenjeni s plačilom davka, ker je pri tem pomagala tudi država. Pozneje se je denar po dogovoru s Smučarsko zvezo delil tudi drugim športom, tudi alpinisti so ga nekaj dobili. Deset let sem vodil akcijo Podarim – dobim in ko je bila v največjem razmahu, je našim športnikom prinesla več kot dva milijona takratnih nemških mark na leto; to je bil za tisti čas velikanski denar. Z njim so lahko pokrili skoraj polovico proračuna.

Bili ste tudi gorski reševalec in eden izmed ustanoviteljev ljubljanske GRS. To se je takrat izkazalo za zelo koristno. Kaj pa menite o polemikah glede plačevanja reševalnih akcij?

Bom odgovoril kar s primerom. Ko sta v šestdesetih letih naša alpinista Barbka in Peter Ščetinin plezala v Piz Badilu, ju je za osem dni prikovalo v steno izredno slabo vreme. V Sloveniji se ni za to zmenil nihče, zato smo vzeli stvar kar v svoje roke. Štirje prijatelji smo se usedli v avto in se odpeljali tja. Zraven je bil tudi Sandi Blažina, financiralo pa nas je Delo, zato smo imeli še novinarja. Ko smo prišli v kočjo in se tam srečali s švicarskimi reševalci, so nam povedali, da vedo, kje sta, in da lahko tudi krenejo

v akcijo. Toda dokler ne bo zagotovljenih 15.000 švicarskih frankov, se ne bo nihče niti premaknil. Pa če se mi vsi skupaj postavimo na glavo! Na srečo je bil tam tudi neki slovenski inženir, ki je položil »keš na mizo«, in potem so šli v steno in ju rešili. Takšen odnos je bil za nas in za naše razumevanje reševanja zelo stresno doživetje. Sicer pa osebno menim, da je absolutno potrebno, da ima vsakdo urejeno ustrezno zavarovanje. Če pa ga nima oziroma če v hribih dela bedarije, tudi to se pogosto dogaja, pa je seveda prav, da človeku za to tudi izdajo račun. Vsaj jaz tako mislim.

Naj se vrnem k vašemu romanu Sfinga. Bralec se kar potopi vanj in do naslednjega poglavja nima pojma, kdaj mu boste dovolili zajeti sapo. Nam mogoče pripravljate še kakšno zanimivo pisanje?

Alpinističnega ne, sem pa pred kratkim končal knjigo z naslovom Nekaj slovenskih prispevkov za zgodovino človeške neumnosti. V njej bodo opisani resnični primeri, kot so bili Vodiška Johanca s svojimi lažnimi čudeži, Legatov Tonček, ki si je med drugim tako lepo privoščil Bohinjce, pa tudi tisti šejk, ki jo je tako elegantno zabelil Blejcem. Trenutno se še dogovarjam za časopisni feljton, saj se izdajanje knjig pri nas finančno sploh ne splača.

Na koncu, če se prodajo vsi izvodi, je zaslužka le kakih 5 %. Imel sem že zelo slabo izkušnjo, ko sem izdal knjigo Kako živeti z nevrotičnim psom. Šlo je za prevod iz angleščine, knjiga je bila tako rekoč po vsem svetu uspešnica, tukaj pa smo z velikimi težavami prodali 500 izvodov in zato sem zelo dolgo slabo spal. Res ni bilo vredno živcev.

Vedno je težko odgovoriti na vprašanje, kaj bi v svojem življenju spremenili, če bi lahko. Kaj pa bi Ante Mahkota v enem stavku odgovoril »zlati ribici«?

Kar zadeva profesionalno življenje, sam z njim popolnoma zadovoljen, čeprav sem v karieri popolnoma preklopil iz inženirstva v novinarstvo. Tudi alpinizem me je v življenju izredno obogatil. Vendar pa sem po drugi strani v zasebnem življenju doživel nekaj velikih nesreč. Prva hči, ki sva jo imela z Nadjo, je izgubila življenje v prometni nesreči in tudi žena mi je sorazmerno zgodaj umrla. Skratka, če bi res imel to možnost, bi si izprosil, da se mi ti žalostni dogodki ne bi zgodili, jaz pa bi iz tiste zlate ribice naredil platinasto.

Gospod Mahkota, hvala za pogovor in naj vam ob koncu še enkrat zaželim veliko zdravja ob minuli sedemdesetletnici. ◉

Moja luč

Najlepša gora je, ko jo obsije nebesna luč: od jutra je vsa zlata, zvečer ogrne s plaščem se škrlata, ponoči mesec s srebrom jo oblije.

In ko pomlad jo prebudi iz spanja, odejo mrzlo, težko ji odgrne, zelenje, cvetje ji dišeče vrne, od sten ji vrisk in pesem ptic odzvanja.

V pogledu tvojem se utrne zvezda, nasmehneš se in sonce mi zasije, srce zapoje, kakor noro bije.

Ob tebi ptice mojih sanj iz gnezda vzlete, beseda tvoja me poboža. Ko te želim, vzcvetim, dišim kot roža.

Metka

Moj koledar

Pomlad zelena lažne upe vzbuja mi vsako leto s soncem, šopki cvetja, da k meni prideš, da poslej poletja v gorah s teboj užijem. Strast prebuja.

V pripeki hladno vodo na planini v dlani zajemam, iz studenca pijem, v prijazno senco se za stanom skrijem – brez tebe spet. Kljubujem bolečini.

Ko rdeči krik jesenskih barv potihne, še vedno hrepenenje v prsih kljuje, a žar v očeh ugaša, pojenjuje.

Ledeni veter zadnji up odpihne in sneg nasuje čez stopinje tvoje. Ko se stali, pa spet srce zapoje ...

Metka

Vse več slovenskih planincev v makedonske gore

Pogovor z Ljubomirom Kotevskim

✍ in 📷 Slavica Tovšak

Makedonija je pestra dežela, dežela, ki te hitro osvoji, in dežela, v katero se želiš vrniti. Tamkajšnje zgodovinsko dogajanje je bilo prav tako raznovrstno, kot so njene naravne danosti. Na njenem ozemlju se prepletajo submediteranska, kontinentalna in visokogorska klima. Prek njenega ozemlja so od nekdaj potovala ljudstva, ki so puščala v pokrajini in ljudeh vidne sledove. O tem pričajo številni preostanki iz rimskih časov in časov slovanske kulture. Prvo makedonsko državo je ustanovil Samuel in ni naključje, da je za kronanje izbral Ohrid. Nacionalna, verska in kulturna raznovrstnost današnje Makedonije se tako skladajo z odkrivanjem njenih naravnih bogastev in preostankov iz preteklosti. Tamkajšnji gorski svet je ostal skoraj nedotaknjen in morda ga slovenski planinci tudi zato tako radi obiskujejo. V zadnjih dveh letih je njihovo število vidno poraslo. Prihajajo kot posamezniki, v organizaciji planinskih društev, v sodelovanju z agencijo Sonček iz Maribora. Makedonija je nekoliko večja od Slovenije (25.713 km²) in ima približno prav toliko prebivalcev. O razlogih, zakaj je letošnji obisk planincev iz Slovenije dvakrat večji kot lanski, se je Slavica Tovšak v čutni makedonski krajini, ki v svojem bistvu in načinu življenja še vedno temelji na tradiciji, pogovarjala z Ljubomirom Kotevskim, predsednikom Planinskega društva Korab v Skopju, ki med drugim opravlja tudi funkcijo predsednika Zveze planincev mesta Skopje in je član predsedstva Planinske zveze Makedonije.

V Sloveniji je ta hip evidentiranih 52.526 članov, ki so vključeni v 248 planinskih društev. Zanima nas, kako je organizirana Planinska zveza Makedonije in koliko aktivnih planincev šteje planinska organizacija.

V Makedoniji nimamo Planinske zveze v takšni organizacijski obliki, kot jo imate v Sloveniji. Združeni smo v Federaciji planinskih športov Makedonije, ki ima profesionalno zaposlenega tajnika ter sestoji iz petih sekcij: planinske, orientacijske, speleološke, športnoplezalne in alpinistične. Vsaka izmed sekcij ima po dva člana v predsedstvu federacije. V planinski sekciji je združenih 60 planinskih društev, od tega jih je kar 26 v Skopju. Planincev s plačano članarino žal ni več kot 2000.

Glede na podatek o številu planincev v Makedoniji lahko sklepam, da o množičnem planinstvu v Makedoniji ne moremo govoriti. Kakšni so razlogi za to?

Strinjam se z vašim razmišljanjem. Vendar je razlogov za takšno stanje kljub ugodnim naravnim danostim, ki jih Makedonija vsekakor ima, več. Po letu 1990, ko je vojna vihra zajela skoraj

ves nekdanji jugoslovanski prostor, in po letu 2001 so se možnosti za razvoj planinstva tudi v Makedoniji močno skrčile. Standard prebivalstva je močno padel, kot planinci smo izgubili vse bonitete, ki smo jih nekdanj imeli. Ljudje so se bojevali za eksistenco, ostala nam je le lepota narave. Razmere se v zadnjem času izboljšujejo. V neokrnjene makedonske gore zahaja vse več ljubiteljev naravnih lepot. Posebno smo veseli slovenskih planincev, ki nas vse pogosteje obiskujejo.

V Sloveniji poteka veliko aktivnosti za to, da bi čim bolj ohranili in z zakonom čim bolje zaščitili Triglavski narodni park in druga zavarovana območja. Poleg nevladnih organizacij si npr. za prihodnost TNP še posebno prizadevajo Mountain Wilderness Slovenije, CIPRA Slovenije, Zveza Ekoloških gibanj Slovenije in mnogi drugi. V Sloveniji tudi vse glasneje opozarjamo na probleme trajnostnega regionalnega razvoja v Alpah. Kako se spoštuje odnos do narave v Makedoniji in koliko ima zaščiteneh narodnih parkov?

V Makedoniji so ta hip trije narodni parki: na zahodnem delu Mavrovo, na jugovzhodu pa Galičica in Pelister. Za vse veljajo zakonski predpi-

Proti najvišjemu vrhu Makedonije - Golemi Korab

si, ki se za zdaj spoštujejo. V omenjenih parkih se praviloma ne dela ničesar, kar bi motilo naravo in njene zakonitosti. Človek v te predele še ne posega in tega smo posebno veseli. Nadzorne službe so aktivne in nadzirajo zaščitena območja. Upamo, da bo tako ostalo tudi v prihodnje. Vendar imamo kljub povedanemu tudi mi nekaj težav. Imamo območje, za katero si že nekaj let prizadevamo, da bi ga razglasili za narodni park, vendar brez uspeha. Gre za Šarplanino ali Šaro, kakor jo ljubkovalno imenujejo ljubitelji njenih lepot. Z več kot 2000 ha je ena naših najlepših gorskih planot in bi morala biti že zdavnaj razglašena za zavarovano območje. Že pred nekaj leti je bil podan utemeljen predlog, vendar je prebivalstvo, ki živi na Šarplanini in ob njenem vznožju, prek svojih poslancev v parlamentu preprečilo zakonsko razglasitev območja za narodni park. Posledice so danes vse bolj vidne in občutene. Na Šari vlada brezpravnost, uničujeta se flora in favna, ruši se ekološko ravnovesje. Če ne bomo razumno ukrepali, bodo posledice nepopravljive.

V slovenskem prostoru je za vodniški kader zelo dobro poskrbljeno. Imamo prostovoljne vodnike PZS in gorske vodnike. Če prištejemo

še inštruktorje, mentorje na šolah in druge specializirane kadre (skupaj jih je kakih 2000), lahko rečemo, da nam takšno stanje omogoča razvoj kakovostnih programov v gorskem svetu. Njihovo osnovno izobraževanje je dobro, vendar ga vodniki vsako tretje leto obnavljajo. Kako se izobražujejo makedonski planinski vodniki in kako so kategorizirani ter usposobljeni za vodenje domačih ter tujih ljubiteljev gora?

Makedonska federacija planinskih športov in njena sekcija za planinstvo enkrat na leto organizirata izobraževanje za planinske vodnike, ki traja deset dni. Navadno se ga udeleži do deset bodočih vodnikov, ki pa žal niso kategorizirani kot v Sloveniji in tako ne ustrezajo evropskim merilom. Največkrat pridejo mladi; ti se vse bolj vključujejo v organizirano delo na šolah. Finančno takšno izobraževanje pokrivajo društva, športna federacija, nekaj denarja se nateče tudi iz evropske fundacije. Zavedamo se, da je permanentno izobraževanje naša edina možnost za boljše delo in uspeh.

Katere planinske ture bi priporočali slovenskim planincem, ki obiščejo makedonske gore, kakšno je stanje planinskih domov in kako so označene poti?

V Makedoniji je veliko lepih planinskih poti in zanimivih vrhov. Med prvimi je Makedonska transverzala, ki šteje 10 vrhov: Kajmakčalan, Titov vrh, Golemi Korab, Babin Srt, Magaro, Pelister, Tumbo, Lisac, Carev vrh, Solunsko glavo. Zanimiva je tudi Zahodna makedonska transverzala, ki poteka prek Šarplanine do Ohrida in je dolga 220 km. Tretja je Centralna makedonska transverzala, ki teče od Skopja prek Kruševa do Ohrida, dolga pa je 140 km. O teh poteh obstajajo drobne transverzalne knjižice z osnovnimi podatki, vendar so besedila v makedonščini in v cirilici. Planinske kočice so zelo redke, prav tako tudi markirane poti. Zato se morajo planinci obrniti na makedonska planinska društva ali na federacijo, da zagotovi lokalnega vodnika. V Makedoniji je sicer evidentiranih 21 planinskih domov (v Sloveniji imamo 171 planinskih koč, zavetišč in bivakov), vendar jih je samo pet last federacije. Vsem, ki si želijo priti k nam, pa bodo tako ali drugače priskočili na pomoč naši planinci in vodniki, ki so prijazni, iznajdljivi in gostoljubni.

Kakšne so vaše dosedanje povezave s PZS in ali vidite možnosti za nadaljnje medsebojno sodelovanje?

Možnosti za sodelovanje so velike in v Makedoniji si jih želimo. Trenutno sodelujemo bolj na prijateljski in individualni podlagi, manj prek organov PZS. Za nas so slovenske gore zelo zanimive in privlačne. Zanimanje za obisk je veliko in mislim, da obojestransko. Makedonsko gorstvo je staro, z nezahtevnimi, a dolgimi pristopi, ki so včasih slabo označeni. V zahodni Makedoniji so gore del dinarske verige, v vzhodni pa rodopske. Izkušnje kažejo, da je pri nas zadovoljen vsakdo, ki ima rad naravo in njeno lepoto. S karto, kompasom in nahrbtnikom na ramenih lahko planinarite dneve in dneve, ne da bi srečali enega samega človeka. Travniki, številni vodni izviri in jezercerca na višini 2000 m postanejo vaši in naši sopotniki. Seveda pa so nam slovenska planinska društva z urejenimi in varovanimi potmi vzor. Vsak izmed nas si želi na Triglav, Škrlatico, Prisojnik in občudovati severno triglavsko steno. Vzor so nam tudi vaša planinska zakonodaja, vaš planinski kodeks itn. Moram priznati, da ste na veliko višji ravni in da se učimo iz vaših izkušenj.

Ali dobivate Planinski vestnik, glasilo slovenskih planincev, in kako ocenjujete njegovo vsebino?

Najprej moram povedati, da si štejem v veliko čast, da bo Planinski vestnik objavil intervju z menoj. Vsem bralcem Vestnika pošiljam makedonski planinski pozdrav in jih vabim, naj tudi oni doživijo planinsko in kulturno bogato Makedonijo, organizirano ali samostojno. Vestnik je v Makedoniji zelo cenjena in spoštovana revija. Uredniški odbor ima velik posluš za vse oblike planinskega in alpinističnega življenja. Je poučen in zanimiv, saj prinaša tudi življenjske zgodbe gornikov iz preteklosti in sedanjosti. Naš planinski časopis Korav, ki je trojezičen, žal izhaja le enkrat na leto.

Morda vas bomo kdaj dohiteli, je končal moj sogovornik Ljubomir Kotevski. V imenu slovenskih planincev se mu zahvaljujem, da nam je skupaj z Renatom prikazal svojo deželo gorskih pašnikov in vrhov, na katerih se odpočijeta duša in telo. ○

Drobci o ženskem alpinizmu

Odpravi TranGO Towers ob rob

✍ Tanja Grmovšek, Tina Di Batista, Aleksandra Voglar

Ženske naveze skozi oko časa in vrednot

Leta 1929 je francoski alpinist E. Bruhl po vrnitvi ženske naveze Miriam B. Underhill in Alice Damesme z Grepona izjavil: »Grepon je izgubil. Zdaj, ko ga je preplezala ženska naveza, je za vse alpiniste izgubil težo. Kakšna škoda, saj je vzpon nanj do tega dne veljal za enega najtežjih.« Za tisti čas škandalozen dogodek, naveza brez navzočnosti moškega, še danes marsikateri smeri zmanjša vrednost ali oceno. Ali je plezanje v ženski navezi kaj drugega, kaj več?!

Dejstvo je, da so vzponi v ženski navezi ne glede na številne argumente za in proti kategorija zase. Prvi vzponi ženskih navez so bili svo-

jevrstni dosežki, saj so ženske želele dokazati, da so sposobne smeri preplezati brez vodnikov in brez moških, ki bi vodili navezo. Ženske so tudi v alpinizmu začele svojo disciplino; v vseh drugih športnih panogah je samoumevno, da obstaja. Predvsem zaradi vloge ženske v družbi, njene pozne in redke udeležbe pri prestavljanju alpinističnih mejnikov ter le redkih člankov o ženskih dosežkih so ženski vzponi že od vsega začetka v ozadju. Zaradi težkih nahrbtnikov, strahu pred tveganjem, pomanjkanja vzornic, materinstva in telesnih značilnosti smo alpinistke v manjšini. Prav relativno majhno število alpinistk je tudi največja zavora za razvoj ženskega vrhunskega alpinizma. Preprosto nas ni toliko kot moških in prav zato je sestaviti dobro

Srečne na vrhu Great Trango Tower (od leve: Tanja, Aleksandra in Tina)

✉ Andrej Grmovšek

Tanja in Tina v spodnjem delu smeri
Eternal Flame

✉ Aleksandra Voglar

zanje v ženskih navezah. Le tako lahko samostojno tekmujejo v kategoriji »ženski alpinizem« in se primerjajo med seboj in ne z moškimi. Prav v tej kategoriji današnja generacija slovenskih alpinistk s svojimi vzponi na Fitz Roy, Cerro Torre in Trango Towers dodaja kamenčke v svetovni mozaik vrhuncev ženskega alpinizma. Le upamo lahko, da se bo v prihodnjih generacijah slovenskega alpinizma našlo toliko dobrih alpinistk, da bodo tudi v prihodnje sposobne doseči svetovne cilje ženskega alpinizma.

Tanja Grmovšek

žensko navezo pravi čudež; kaj šele opraviti dober vzpon.

Članice ženskih navez so po navadi enakovredne partnerice, v mešanih navezah pa je to zagotovo bolj izjema kot pravilo. Zato se morajo toliko bolj zanesti zgolj na svoje lastne sposobnosti, izkušnje ter moč. Plezanje v ženski navezi pomeni veliko večji izziv in posledica je veliko večje zadovoljstvo. V ženski navezi svoji partnerici nikoli ne rečeš, da nečesa ne zmoreš zato, ker si dekle, ker nisi dovolj močna in tako naprej. V ženski navezi preprosto veš, da ni pritoževanja in izgovorov, ki jih včasih želiš »unovčiti« med moškimi kolegi, in prav zato iz sebe stisneš največ, kar v danem trenutku lahko.

Danes so najlaže uspešne ženske, ki preplezajo smeri prosto ali pa solo. Tako so dokazano močnejši oz. edini člen v navezi. Posameznice, kot so Wanda Rutkiewicz, Lynn Hill in Josune Bereziartu, so dokazale, da so lahko enakovredne moškimi kolegom, a v teh primerih je šlo za pristope na najvišje vrhove ali za proste ponovitve težjih smeri. V zgodovini alpinizma so bile tudi izjeme, ko je ženska pomenila močnejši del naveze, a to (moška) družba teže prenese. Opravljeni so bili odlični vzponi žensk v mešanih navezah, žal pa so manj priznani prav zato, ker so bili opravljeni v navezi z moškim. Zato se ženske raje odločajo za ple-

I believe it's meant to be ...

... Prepevala sem si kitice pesmi *Eternal Flame*, ko sem v bazi pod Trangi zrla v nebo nad Trango Nameless Towerjem in zagledala velikanski zvezdni utrinek, ki se je zapodil prav čez vrh. Takrat smo po vseh zapletih in prebavnih težavah, ki smo jih imele na začetku odprave, proslavljale prvo skupno zmago. Dva dni prej smo namreč osvojile snežni vrh Great Trango Towerja (6287 m), predvsem zato, da se dobro aklimatiziramo in da si поблиže ogledamo svoj glavni cilj. V bazo smo se vrnile neizmerno vesele, a tudi precej izmučene in shujšane. Hrana, slaba voda in sam Alah ve kaj še vse so nam že na začetku odprave pobrale večino energije in moči, ki smo ju kopicile čez pomlad in poletje. Kljub trem obrokom na dan, domačim klobasam in milki se do konca odprave nismo spravile v pravo formo ... Ampak če si nečesa močno želiš, predvsem pa veš, kaj bi rad ... in če si po vrhu še trmasta ženska – no, bilo je jasno, da bomo pri vzponu na Nameless Tower vztrajale do konca!

In res smo morale počakati do konca; vreme se je ustalilo šele zadnje dni našega bivanja v bazi in tako smo se na sedlo 5200 m visoko povzpele štiri dni pred odhodom. Naša taktika

je bila, da gremo v steno čim lažje. Telesno smo že bile lahke, nahrbtniki pa so bili kljub trikrat skrčenemu seznamu na koncu še vedno težki. Od vsega začetka smo bile tudi odločene, da se vzpona lotimo v alpskem slogu, torej v enem zamahu, brez predhodnega napenjanja vrvi. Če bi me kdo vprašal, kako sem se počutila na sedlu prvi dan, bi mu rekla, da če bo šlo tako naprej, ne bomo prišle več kot tri raztežaje više. Vse smo bile namreč že takrat kar utrujene, še bolj pa so na nas pritiskala teža dejanja, ki nas je čakala v naslednjih dneh ... in tisoče vprašanj: bo vreme zdržalo, bodo počti suhe, ne bo vse skupaj pretežko za nas, bomo sploh zmogle?! Ampak

na srečo smo skrbi obdržale zase in se trudile narediti največ. Ja, bile smo super ekipa, vse s kar nekaj dobrimi izkušnjami, zelo usklajene, predvsem pa vse zelo motivirane za cilj.

Prvi del smeri je pripadal meni; od Sončne terase nas je ločilo devet zanimivih raztežajev po večini prostega plezanja. Nekaj gladkih plat, en slap, malo mešanega terena, pa kamini, zajede in na koncu še enkrat plate, pa smo bile na terasi. Pričakala nas je v snežnem metežu, a je kmalu posijalo večerno sonce in nas v družbi štirih mladcev počasi zazibalo v spanec. Naslednji dan je pripadel Tanji. Takrat se je smer Eternal Flame šele začela, in to divje! Lažjemu raztežaju je sledila nihajna prečka oz. žimarjenje po starih vrveh do vznožja lepe počti. Kar za štiri raztežaje je je bilo, včasih se je razcepila v dve in postajala z vsakim raztežajem težja. Napredovale smo tehnično, počasi, vreme se je vsake pol ure spremenilo. Sonce, močan veter, sneženje ... Sledila sta še dva najzahtevnejša, rahlo previsna raztežaja in Tanja je bila tako zatopljena v plezanje, da sploh ni opazila snežnega meteža, s Sandro pa sva se na sidriščih tresli od mraza. Že pod polico, na kateri smo načrtovale bivak, nas je ujela noč. Premraženo do kosti in na smrt utrujeno me je tolažila samo še misel na bivak za devet oseb. Potem pa veliko razočaranje: polica je bila zasuta z zmrznjenim peskom in kamni in

Tina v spodnjem delu smeri *Eternal Flame* (*Trango Nameless Tower*)

☞ Tanja Grmovšek

šele po dveh urah razbijanja s cepinom smo si uredile približno spodobno poličko za nočni počitek. Zjutraj je naju s Tanjo zbudil vonj po topli kavi; Sandra je namreč že topila sneg in pripravila zajtrk. Ta dan je bil njen in morale bi priti na vrh. A pred nami so bili še težki raztežaji in Sandra je morala dati vse od sebe, da nas je v poznem popoldnevu pripeljala do lažjega sveta malo pod vrhom. Še štirje raztežaji mešanega terena, ki sem ga prevzela jaz, in malo po osmi zvečer sem s solzami v očeh stala na vrhu in se v jasni noči ob polni luni drla na ves glas. Čez dvajset minut sta se mi pridružili še soplezalki in druga drugo smo prepričevale, da je res, kar se nam dogaja: da smo po štirih napornih dnevih res na vrhu 6251 metrov visokega Nameless Towerja, prva ženska naveza, in to v alpskem slogu. Vso noč bi lahko stale tam in pele *I don't wanna lose this feeling ...* Sestop se je še vlek, izgubile smo eno vrv, pa vendarle do dveh ponoči prišle na Sončno teraso; fantje so nam zjutraj na njej pripravili nepozaben zajtrk z razgledom na preplezano steno. Vzpon nas je izmučil do konca, izgubile smo še tistih nekaj gramov, ki smo jih pred začetkom še premogle, in vse smo dobile lažje ozeblino na prstih nog in rok. A vseeno smo se vračale domov z največjim nasmeškom na svetu.

Tina Di Batista

Sandra v smeri Eternal Flame s pogledom na osemtisočake

☞ Tanja Grmovšek

Moja mama je plezalka ...

Še danes je v meni živ spomin in še danes na tistem kraju raste jasmin. Tam sem nekoč mami, ko sva šli na moj prvi šolski dan peš domov, pokazala prijavn listič in jo vprašala: »Mami, se lahko prijavim v planinski krožek?« Njen »da« me je uročil. Bila sem rekorderka planinskih izletov, udeleženka vseh planinskih taborov ... In tako so me vodniki v poznih najstniških letih povabili v alpinistično šolo. Ta urok je bil še močnejši od prvega! Začel se je moj način življenja. Sliši se obrabljeno, ampak če vsak dan plezaš, včasih morda le narediš kak izpit. Veliko smo plezali in kmalu začeli tudi hoditi na odprave. Kako lahko je sprejeti tak način življenja, pot, ki te neizmer- no veseli!

»That's the way, aha, aha, I like it!« sem si pela, ko sem premagovala metre počl pod Great Roofom v Nosu. Spodaj je kričala in navijala tudi Tanja. Skakala sem pod Ranrapalcino severno steno z Mojco v naročju, ko nama je uspelo. Kje in kaj sem pela kmalu zatem? Nekaj časa kar uspavanke svojemu Matiji! Ustvarila sem si družino.

Verjetno se pri večini športnic prepletata dve želji: biti uspešna v športu in imeti družino. Kombinacija, ki v očeh navadnih smrtnikov

ni ravno posrečena. Tudi pri športnicah se velikokrat konča s koncem kariere ali ukvarjanja z dotlej edinim hobijem. Če pa je želja dovolj velika, vztrajnost in potrpežljivost neskončna, včasih pa še malo navihano- sti ... No, pa sem izdala recept!

Alpinizem je res čudovit šport. Gojiš ga lahko tako rekoč vse leto, vse življenje. Ne boste verjeli, med njegovi- mi »vejami« se najde tudi tista najdebelejša, družina! Mati- jevo prvo poletje smo tako rekoč preživeli v gorah. Pa sem hotela še več. Kmalu me je vrv spet popeljala do sten. V ospredju sta bili kar naenkrat dve stvari: plezanje in družina. Pojavila sta se dva urnika, a se da pri vsakem malo »prešpri- cati« in do konca tedna oba

uspešno pripeljati na cilj. Partnerjeva strpnost? Verjetno je je potrebno veliko! Kondicijske tren- inge vedno opravlja skupaj. Plezat pa le po- begnem s svojimi »sotrpinimi!«

V stenah srečujem veliko žensk. Vedno več! Morda se v steni kalita trdnost in vdanost? Tudi sama se največkrat navežem na »žensko« vrv, čeprav sem veliko dobrih vzponov preplezala tudi v moški družbi. Koliko klepetanja, izpove- di, zabave. Kdaj sva prišli pod steno? So Matijo dali spat? Je dobil ...? Pomiri me že misel, da je pri babici. Potrpežljivost? Večkrat je plezarija res počasnejša, me ženske imamo toliko oprav- kov ... Tudi v steni!

Kot mama sem morda postala med pleza- njem malo previdnejša, čeprav ne vem, ali je to zaradi materinstva, plezalnega staža ali obojega ... Materinstvo me bogati. Kar nekaj je tako »bogatih« mam, ki so mi bile vzor! To prenašam tudi naprej. Ko sva se lani s Tanjo dogovarjali za odpravo pod Trange in je moj Martin v sekundi, ko sem mu zaupala svojo željo, rekel: »Seveda,« kmalu pa se nama je pridružila še Tina, sem bila odločena, da grem. Vztrajnima in močnima plezalkama v »primernih letih« mi je bilo dano prikazati prijetno stran družine - moje doma in nas treh tam nekje ... Dogovori, odločitve, vdanost. Mislim, da je veliko skupnega!

Letošnjo pomlad, ko so bile priprave na vrhuncu, sem pogoltnila marsikatero opazko tistih, ki so mi morda zavidali. Bila je sončna nedelja, jaz pa nisem bila v steni, ampak doma z družino. Odpravljali smo se na praznovanje sinovega rojstnega dne. V rokah sem nesla torto, kot se za tak praznik spodobi, in ko smo se sprehodili mimo »polne« klopce, mi je prilavalo do ušes: »Ja kdaj je pa ta našla čas za to?« Namenila sem jim najprijaznejši pogled in nasmeh, kar jih moja mimika zmore! Nekaj moči se skriva tudi v meni! Morda je naša družina dostikrat podrejena mojim željam in ciljem, toda vsi so povezani s preživljanjem prostega časa v naravi, v kateri smo veliko skupaj. Verjetno celo več kot »normalne« družine. Težave? Marsikaj se da rešiti in izpeljati s pogovorom in dobršno mero potrpežljivosti. Pa kaj se ne dogaja vse to tudi v steni? Komaj čakam dne, ko mi bo moj otrok rekel,

kot jaz nekoč svoji mami: »Mami, ali bi lahko ... več ...«

Aleksandra Voglar

Trango Nameless Tower (6251 m): Eternal Flame, VI, 6c, A2, M5, 1000 m, prvi vzpon ženske naveze na Trango Nameless Tower, alpski slog, 7.–9. septembra 2006.

Great Trango Tower (6286 m): American route, led in sneg do 80°, po večini 40°–60°, 23. avgusta 2006.

Garda Peak (4700 m), Karakoram Khush, IV, 6a/b, 300 m (400 m dolžine), smeri smo dodale nov prvi raztežaj in jo prve v celoti preplezale prosto; 26. avgusta 2006.

Base camp slabs – Pinocchio (pribl. 4350 m): Oceano Trango, IV, 6a/b, 300 m (400 m dolžine); smeri smo dodale dva raztežaja in jo končale na samostojnem vrhu, poimenovanem Pinocchio; 29. avgusta 2006. ○

Trango

V začetku avgusta je v Pakistan odpovala devetčlanska odprava pod vodstvom Matjaža Jerana. Ob njem so bili v ekipi Tina Di Batista, Sandra Voglar, Tanja in Andrej Grmovšek, Aleš in Nejc Česen, Silvo Karo in Matevž Kunšič. Po devetih dneh potovanja in pohoda so alpinisti prispeli v bazni tabor, ki so si ga uredili nad ledenikom Trango na višini 4000 metrov. Vreme je bilo lepo, zato so takoj začeli aklimatizacijske vzpone. Silvo Karo (Slovenska vojska) in Andrej Grmovšek (AAO Kozjak) sta odšla čez ledenik in v skalnem vrhu Uli Byapjun (4800 m) preplezala smer Warming up Ridge (V, 6b, 450 m). Sledil je prvi vzpon na Uli Biaho Great Spire (5594 m); nanj sta speljala smer Three hundred eggs (V+, 6b+, 600 m). Drugi so se takrat ogrevali v stenah nad baznim taborom. Nato je sledil glavni aklimatizacijski vzpon na Great Trango Tower po snežno-ledni Ameriški smeri (do 70 stopinj, 1200 m). Na vrh je v ločenih dnevih priplezalo vseh devet alpinistov. Sledilo je daljše obdobje slabega vremena z večjimi količinami dežja in snega, ki sta večkrat dosegla tudi bazni tabor. Naši alpinisti pa se ob slabem vremenu niso vdali malodušju, ampak so v redkih, krajših lepših obdobjih plezali v nižjih stenah okoli baznega tabora. Karo in Grmovšek sta preplezala še novo smer Piranski zaliv (V+, 7a, 650 m), na levo do starejše smeri Trango ocean (6a/b, 300 m), ki so jo pred tem ponovili vsi. Dekleta so smer podaljšala še za dva raztežaja (VI–) na vrh skalnega stolpa Pinocchio, brata Česen pa sta opravila še prvo ponovitev ameriškega vzpona (6b, 200 m) na Little Trango (5400 m). V začetku septembra je vremenoslovec Andrej Velkavrh, ki je iz domovine prijazno skrbel za sveže vre-

menške napovedi, po satelitskem telefonu končno obljubil lepše vreme. Vsi so se odpravili do šotorov ob vznožju Trango Towerja. Prva je vstopila trojna ženska naveza Di Batista (Policija RS, AO Matica)–Grmovšek (AAO Kozjak)–Voglar (PAK), da bi preplezala znamenito smer Eternal Flame (6c, A2, 1000 m). Takoj za njimi sta se navezi mladincev, Jeran–Kunšič in brata Česen, lotili prostega plezanja v Slovenski smeri (7a/a+, 1000 m). V steni je bilo še veliko snega, zato je bilo plezanje počasnejše. Do popoldneva so priplezali na veliko polico – Sončno teraso – na tretjini stene in si uredili prostor za bivač. Naslednji dan so se ločili in zaplezali vsak v svojo smer. V steni so še enkrat bivakirali in pozno tretjega dne dosegli vrh gore. Jeran in Aleš Česen sta Slovensko smer preplezala prosto, vsi pa so do poznega večera sestopili do Sončne terase. Alpinistke so prvi vzpon ženske naveze na ta pomembni vrh končale nekaj ur pozneje, že ponoči, in do jutra sestopile na veliko polico v spodnjem delu. Vmes sta smer preplezala tudi »leteča« Slovenca Karo in Grmovšek. Začela sta ob štirih zjutraj in bila čez 24 ur spet na sedlu; opravila sta prvi enodneveni vzpon na vrh. Prvemu vzponu ženske naveze, prostemu vzponu in najhitrejšemu vzponu doslej lahko dodamo le še podatek, da je na Trango Tower doslej priplezalo v alpskem slogu le pet navez in, glej ga zlomka, prav vse so bile slovenske. Kot da to še ne bi bilo dovolj, so Jeran in brata Česen po odhodu starejšega dela odprave še enkrat zastavili in opravili prvo ponovitev slovenske smeri iz leta 2004, Chota Badla (VII, A2, 450 m) v Trango Monku (5850 m), in s tem opravili šele drugi vzpon na sicer zadnje osvojeno skalno iglo v skupini. T.J.

Silvo Karo – naključni junak

Kako je prvo srečanje z njim opisal
Paul Pritchard, avtor knjige Deep Play

Prevedel: Mire Steinbuch

Paul Pritchard se je rodil leta 1967 v Boltonu v Lancashiru. Plezati je začel v domačem kamnolomu. Po končanem obveznem šolanju ga je samo plezanje rešilo ulice in njenih zakonitosti. V knjigi Deep Play, iz katere je poglavje Silvo Karo – naključni junak, opisuje tudi divja leta odraščajočega mladostnika, življenje ob socialni podpori in postopno uveljavljanje v plezalski srenji. Kmalu je postal eden najvidnejših angleških alpinistov, ki je okoli leta 1986 plezal najtežje smeri svojega časa. Lotil se je sten v indijski Himalaji, Patagoniji, Pakistanu, na Bafinovem otoku, v Pamirju, Centralnih Alpah in ZDA. Leta 1996 je nekaj tednov preživel tudi v Sloveniji. S kom je pri nas plezal, mi ni znano, vem pa, da je plezal v Julijskih Alpah.

Leta 1997 je za knjižni prvenec Deep Play dobil britansko knjižno nagrado za leposlovje z gorniško tematiko Boardman-Tasker. Leta 1998 je v Tasmaniji splezal na 60 metrov visoko in okoli 4 metre debelo kamnito iglo Totem Pole. Med spustom po vrvi mu je na glavo padla

Paul
Pritchard

skala, velika kot računalniški zaslon. Ni nosil čelade! Preživel je, vendar je ostal delno paraliziran. Nekaj časa po nesreči je imel tudi težave z govorom. S svojo neuklonljivo voljo se je ob ustrezni pomoči lotil rehabilitacije. Leta 1999 je za knjigo The Totem Pole že drugič prejel prestižno Boardman-Taskerjevo nagrado.

Silvo Karo

Še delno ohromljen se je leta 2001 lotil vzpona na Mt. Kenyo in se po živalskih naporih priplazil na vrh. Leta 2004 je še z nekaj prav tako invalidnimi spremljevalci stopil na vrh Kilimandžara, poleg tega pa je bil sedem let po nesreči spet v steni. Varovan z vrvo od zgoraj je uspel preplezati lahko, kratko smer, čeprav lahko uporablja samo eno roko, eno nogo pa ima skoraj hromo. Oktobra 2005 je izšla njegova tretja knjiga The Longest Climb.

Deep Play, ki je napisana v živahnem slogu, prežetem s humorjem, je imenitno branje. M. S.

Pravzaprav nikoli nisem imel plezalskega vzornika. So ljudje, ki jih spoštujem, ljudje, za katere mislim, da so nori. So ljudje, ki so me s svojimi dejanji razvneli in sem jih hotel posnemati. In potem je tu čuden plezalec iz oddaljene preteklosti, ki sem mu pripisoval, da je morda malo bolj nadčloveški, kot je bil v resnici. Vendar ni bilo nobenega velikega imena, pred katerim bi se pri srečanju počutil živčnega. Nobenega, čigar podoba (ki sem si jo ustvaril sam) bi ga dvignila nad ostale velike plezalce, ki so postali "očitno" nepremagljivi, njihova junaška dejanja, njihova zapuščina skoraj božanska. No, morda je pa le bil eden ...

Septembra '96¹ sva z Johnnyjem Dawesom gazila sem ter tja pod mogočno himalajsko steno, ki ji nisva bila kos. Skale so kot helikopterji in bombe brenčale ter žvižgale po zraku. Nihče od naju pred tem še ni plezal v visokih gorah, vendar sva prišla, da bi poskusila v še

¹ Opombe je prispeval Silvo Karo. Pravi, da je avtor pisal po spominu in napravil nekaj napak. Z Janezom Jegličem sta plezala preko zahodne stene Baghiritaja III v septembru leta 1990.

nepreplezani zahodni steni – bumf – Baghiratija III. Skala je udarila v bližnje pobočje in izginila v mehkem snegu. Kamenje je padalo z naloženih skladov vrh gore tisoč metrov višje, obstreljevanje se je zgostilo, ko je sonce prišlo naokrog in posijalo v steno. Bila sva kot bedna črvička pod gigantsko pošastjo, ki se je grozeče dvigala nad nama. Ravno ko sva se odločila, da je najin cilj neuresničljiv, je postalo brenčanje vrtečega se kosa skale glasnejše kot pri ostalih, nato me je zbil navzdol po pobočju. Johnny mi je pomagal, da sem z zlomljeno roko prišel nazaj v tabor. Oba sva se strinjala, da je takšna stena čisti samomor.

Po vrnitvi v Delhi sva naletela na poročilo o slovenski navezi, ki je preplezala steno sedem dni pred najinim prihodom. Naravnost gor po sredini, brez fiksnih vrvi – naravnost gor čez skrilaste plasti, za božjo voljo. Tadv nista kakor midva. Tadv morata živeti na drugačnem nivoju predanosti, svojo večino morata obvladati do popolnosti in, zaboga, biti morata nepopustljiva. Silvo Karo. Janez Jeglič. Kdo sta? Od takrat naprej sta ti dve imeni vedno izstopali iz strani časopisov in revij. Nejasne črno-bele fotografije Cerro Torreja in stari izvodi

*Baghirati III, 6454 m, zahodna stena
Spodaj: Baghirati III, začetek vzpona, leto 1990*

Mountaina, temni postavi, ki se pačita iz sten. To sta bila onadva. Ko sem pregledoval svoje izlete v Patagonijo, sem odkril, da sta njuni imeni sinonim za te divje kraje. Jim Bridwell je zapisal, da je južna stena Cerro Torreja najtežji vzpon, kar jih je bilo v Patagoniji, kraj, v katerem sem se kmalu naučil, da besedi vzpon skoraj vedno lahko dodaš epski. Ko se potepaš okoli masiva Fitz Roy, izstopajo Karove smeri. Najdaljše linije na najvišje vrhove. Če si jih, kakor jaz, študiral na kraju samem, ti obvladujejo razgled. Krajevni strokovnjaki, vsakoletni romarji velikih sten, govorijo o njegovih smereh s kančkom humorja, ker so tako nesramno drzne. Za dve od njih, Hudičevo zajedo na Fitz Roy in Peklensko diretisimo na Cerro Torre, je značilna velika objektivna nevarnost, neodvisno ju včasih imenujejo »tisti slovenski splakovalni kuloar smrti«.

Leta '93, ko sem poskušal preplezati novo smer v vzhodni steni Torreja, smo opazovali plazove in skale, ki so vsak dan treskale navzdol po njegovi smeri. To je samo še okrepilo mojo podobo o nepremagljivosti tega moža. Mislim, ali se je tedne in tedne neprestano izogibal skalam ali so odskakovale od njega. Njegovo ime je postalo nekakšna šala zame in moje prijatelje. Če je postalo pregrdo, smo »pustili to za Silva Kara«. Ali ko smo videli velik, majav krušljiv odsek, smo rekli: »Glej, tam je smer za Silva Kara.« Njegovo vzhodnoevropsko poreklo je še dodalo k mitu, kajti v Britaniji smo prevečkrat zmetali v isti koš Poljake, Čehe, Ruse, Madžare in Jugoslovane kot drugačen svet norih plezalcev brez smisla za samoohranitev. Slišal sem celo plezalce, ki so omalovaževali vzhodnoevropski pogum in skušali zmanjšati njihove dosežke: »Kako naj se kosamo s psihopati?« ali »Oni se samo zato tako ženejo, da lahko državo oberejo za nagrado, ki jo dobijo, če jim uspe.« Ta odnos izvira iz globoko zakoreninjene nevednosti in je razlog, da mnogim Vzhodnoevropejcem, čeprav opravijo najpomembnejše vzpone na svetu, velike družbe komaj kdaj dajo finančno podporo. Vendar je tam nekje živel mož, ki je bil kljub mitu samo človek, nekdo, ki je jemal svojo obrt zelo resno. Spraševal sem se, ali ga bom kdaj srečal.

*

Zazvonil je telefon. Bil je tukaj, na Škotskem, in očitno zavzet za plezanje z menoj.

Postal sem živčen. S prijatelji smo se v zadregi zasmeljali. Le kakšen bo? Bodo njegova ramena lahko prišla skozi vrata? Roke mora imeti kot lopate. Predstavljaljaj si, da se z njim zapleteš v pretep!

V temi in sneženju sem vozil proti kraju, kjer se je nastanil. Na poti skozi samotno močvirje sem naletel na prevrnjen avto s še prižganimi lučmi. Večer je postajal nadrealističen. Precej prestrašen sem z baterijo posvetil skozi okno in pričakoval, da bom zagledal s krvjo oškropljeno truplo. Bil je prazen. Huh! Potem se mi je porodila smešna misel, da morda takšni dogodki obdajajo življenje tega moža. Tako kot pleza tiste kuloarje, morda brezciljno postopa skozi življenje, medtem ko okoli njega vlada kaos.

Ustavil sem pri samotni hiši in potrkal. Obrisal sem dlan in se pripravil na srečanje z legendo. Odvedli so me v sobo, kjer je na kavču sedel majhen, močan mož. Vstal je, rokovala sva se. Kot sem pričakoval, je zbolelo. »Zdravo. Jaz sem Silvo.« Govoril je kot Drakula, deloval je precej ostro. Brez nadaljnjih šaljivih vlnudnosti sva sedla in začela govoriti o velikih stenah, ki sva jih preplezala v oddaljenih krajih. Počutil sem se, kot da mu nimam kaj ponuditi, temveč se lahko samo veliko naučim, vendar sem zaradi njegove skromnosti sčasoma postajal vse manj zaslepljen z zvezdniškim sijem. Vprašal sem ga, kako je prišlo do prvega obiska Patagonije. Govoril je počasi in s težavo.

»Vedno smo hodili v Italijo kupovat čevlje. Pod Titom se pri nas doma take stvari niso dobile. Tam sem videl poster Fitz Roya in menil, da je to najlepša gora. Novembra '96² sem odšel s prijateljsma, Frančkom Knezom in Janezom Jegličem, potegnili smo novo, zelo težko kombinirano smer. Z vrha smo potem videli Cerro Torre.«

Videl sem Hudičevo zajedo, kuloar, po katerem je sipalo. Še vedno nima ponovitve.

»Plezali smo s skromno opremo in v zelo slabih oblačilih,« je nadaljeval. Do pred kratkim je moral Silvo shajati s krzneni kučmo, vzhodnoevropsko črtasto trenirko in "ruskim goreteksom" (najlonom).

V tej noči sva dolgo razpravljala o Maestrijevi zadevi. Silvo je poznal vsak najmanjši dokaz

² 1983.

Vzhodna stena Cerro Torreja, Splakovalnik

za Maestrijevo trditev, da je opravil prvi vzpon na Cerro Torre, in proti njej. Očitno je bila ta debata eno njegovih najljubših možganskih razvedril, vendar mi ni hotel zaupati svojega mnenja. Seveda sem zaznal nejasno muzanje.

Vstala sva ob zori in na mojem starem motorju odkrila prazno gumo. Silvo je hitro namestil zlizano rezervno kolo, ki ga do konca škotske zime nisem mogel zamenjati z novim v nobeni mehanični delavnici, ker je tako močno privil matice. Po tem je moč njegovih prstov v naši družbi takoj postala legenda. Odpeljala sva se proti Cairngormsom, mimo prevrnjenega avta ob poti.

Pod Shelterstoneom sva se navezala in začela. Čeprav sem bil pod pritiskom, je moj raztežaj dobro potekal, po plošči brez možnosti varovanja sem pikal od ene grude ruše do druge. Silvo je prevzel vodstvo, premikal se je hitro in odločno. Pozorno sem opazoval, da bi videl, kaj se lahko naučim iz njegovih gibov. Najprej sem bil skoraj razočaran, ko sem videl,

kako mlati in uporablja orodja z vso močjo, nato pa sem se razveselil. Da, konec koncev je "samo" človek. Morda bi lahko vsi stremeli za tem ... Trideset metrov nad menoj, brez namješčenega varovanja, izgine izpred oči. Toča starega snega pada po meni, zaslišim pridušen klic. Na varovališču se oprem z nogami, eno od obeh varoval se izpuli. Skobacam se nazaj na stojišče. Nad seboj ne vidim padajočega telesa, zato ves iz sebe začnem popravljati varovališče, medtem ko se predsodki plazeče vračajo v misli. Morda pa je navsezadnje le vzhodnoevropski psihopat ... Toda vrv teče enakomerno in sledim mu po ogabno gnilem snegu. »Dobro vodstvo, Silvo. Slabe razmere, zelo škotske.« Zadnjih sto metrov svoje plezarije sva se pomikala istočasno in se vzpela na ravni vrh. Bil je sijajen, popoln dan, pod nama so bili ljudje, okoli drobeče pike v svežem snegu, ki so hoteli čim bolj izkoristiti sončen dan. Nasmehnila in rokovala sva se.

»Najin prvi vzpon. Toda morda ne najin zadnji.«

Sploh ne. Sem prav slišal? Mar to pomeni, da bi veliki mož morda nekega dne naredil z menoj pravo smer? Komaj sem se obvladoval, ko sva sedla in občudovala razgled. Gnjavil sem ga z vprašanji o njegovem življenju in kulturi. Po koščkih sem začel iz njegove okorne angleščine, ki se jo je naučil v baznih taborih po vsem svetu, sestavljati njegovo življenjsko zgodbo.

Silvo se je kot drugi od štirih otrok rodil leta 1960 na majhni kmetiji blizu Domžal. Imel je srečno otroštvo, trdo je delal, skrbel za živali in pospravljaj pridelke. »Trdo delo vedno naredi dobrega plezalca,« je povedal. Družina je živela pod gorami, zato je bilo zanj povsem naravno, da je pohajal med njimi in se vzpenjal nanje. Potem se je pridružil alpinističnemu odseku in začel s tečaji. Izvedel sem, da je bilo v komunizmu glavno opravilo alpinističnih odsekov, da so sprejeli mlade začetnike in jih vzgojili v alpiniste. Za povračilo so ti vzgajali druge novince. Hitro je napredoval, dokler mu pri devetnajstih služenje narodu ni ukradlo poldrugega leta. Sovražil je vojsko in hrepenel po prostosti, ko se bo lahko vrnil v ljubljene Julijske Alpe. Silvo je potem pripovedoval o svojih prijateljih, svojih spremljevalcih v nekaterih najbolj varljivih stenah sveta ... Ko je v bolnišnici okrevaj zaradi zloma noge, ki ga je staknil med vojaško

vajo, je pogledal skozi okno in videl fanta, ki je plezal po kamniti steni zgradbe. Tja in nazaj, ponavljal je iste gibe znova in znova. Silvo je postal njegov prijatelj in sodi, da je Franček Knez prvi Slovenec, ki je treniral in plezal resnično težke gibe. Malo kasneje se je klubu pridružil mladi Janez Jeglič in trio je postal nerazdružljiva naveza, ki je plezala takrat najtežje smeri v Julijskih Alpah. Vse svoje vzpone so opravili s klini in lesenimi zagozdami, kar so v zgodnjih osemdesetih uporabljali tudi ostali slovenski plezalci.

Leta 1981 je trojica na podlagi zamenjave obiskala Ameriko. To je bil čas veselja. Prvič so uporabili zatiče in metulje. Videli so, kaj je mogoče, in imeli priložnost, da primerjajo svoje zmožnosti. Kmalu so dirkali po najtežjih smereh v Devil's Towerju, Eldorado Canyonu in Needlesih v Južni Dakoti, delali nove smeri in prve proste ponovitve. Po vrnitvi domov so Silvo, Franček in Janez svojo pozornost posvetili Triglavu, najvišji točki svoje domovine. V zaporednih vikendih so opravili tri nove zimske vzpone v osemstometrski severni steni, med tednom je bil Silvo strojnik v tovarni.

»In potem na Fitz Roy, našo prvo odpravo.«

Gazila sva po Cairngormsovi planoti, ko se je iz megle prikazala Sneachda. Bilo je že pozno, vendar sem mislil, da bi lahko stisnila še eno smer.

»Kaj počnejo vsi ti ljudje?« se je Silvo hihital in začel fotografirati. »V Sloveniji se bodo smejala, ko bodo to videli.«

»Ampak to je najpopularnejša stena na Škotskem,« sem pokroviteljsko odvrnil.

»Zakaj ne počakajo, da bi šel sneg dol s skale, preden začnejo plezati?«

»To je škotska specialiteta. Kombinirano plezanje. Ali pri vas doma nimate takih sten?«

»Ja, imamo ... vendar ne plezamo po njih. Pojdiva na kavo.«

Dokaj razumljivo, sem pomislil. V primerjavi z vzhodno steno Torre Eggerja se mora tale zdeti precej krotka.

Ti plezalci so v Slovenijo prinesli nov težavnostni nivo, ki si ga prej niso mogli predstavljati samo z uporabo klinov in brez dodatne moči, ki so jo pridobili z vztrajnim treningom, toda Silvo je bil vedno manj v službi. Na to so gledali z neodobravanjem, vendar za razliko od drugih komunističnih režimov Titova vlada ni bila niti

Franček Knez, Silvo Karo in Janez Jeglič na Fitz Royu leta 1983

približno tako tiranska. Leta 1985, po poskusu na Kangčendzengi v okviru velike jugoslovanke odprave, na kateri je Tomo Česen dosegel vrh in Borut Bergant izginil, se je Silvo odločil, da potrebuje prosto leto, da bi izpolnil svoje plezalske cilje. Spoznal je, da mu je majhna odprava v Patagonijo mnogo bolj ustrezala kot pa gigantski stroj pod Kangčendzengo.

Ni bilo presenetljivo, ko so mu sporočili, da ga po letu dni odsotnosti z dela služba ne bo čakala. Tako je pospravil svoje delovno mesto, in bilo je dobro leto. Novembra '85, po dveh mesecih nameščanja fiksnih vrvi in tveganja zaradi plazov, so trije prijatelji, skupaj z obetajočim Slavkom Svetičičem, Petrom Podgornikom in Pavlom Kozjekom, opravili prvenstveni vzpon po vzhodni steni Cerro Torreja. Smer, Peklenska diretisima, je tudi videti tako, kot se imenuje. Meril sem čas zaporedja plazov – eden vsakih dvanajst minut. Silvo in Janez tedaj še nista vedela, da je bil to šele začetek njune dolge zgodbe s Cerro Torrejem. Julija je Silvo spet eksperimentiral z višino, ko je po Avstrijski smeri dosegel vrh Broad Peaka. Vendar to ni bilo po njegovem okusu. Kasneje tega leta se je vrnil k majhnim odpravam s svojima starima prijateljema in naredil, kakor sam pravi, svojo najlepšo smer. Psycho Vertical, kljub začetku

v stilu "kuloarja smrti", sledi tanki temni liniji ozkih počti vse do vrha Torre Eggerja, vitke peščene ure iz granita in snega, za katerega je Don Whillans dejal, da je videti kot pravkar odprta steklenica šampanja.

Med najinimi pogovori ni Silvo nikoli omenjal nesreč, ki se jim je za las izognil, ali epskih umikov. Kot da bi vsi njegovi vzponi zaradi izkušenj in premišljenega načrta uspeli v prvem poskusu. Ali pa so bili težki časi morda le del igre, sem ugibal. Zdelo se je, da raje govori o svojih prijateljih. Bili so mu blizu, bil je ponosen na njihove dosežke, kakor je bil tudi na dosežke ostalih iz svoje domovine. Rad je pripovedoval o Svetičiču, s katerim sta opravila drugo ponovitev smeri Rolling Stones³ (razlog za poimenovanje je očiten) v severni steni Grandes Jorasses v zelo kratkem času, dnevu in pol.

»Slavko ni mogel prosto splezati več kot 5+⁴, vendar je v enem dnevu presoliral Harlinovo smer v Eigerju, se vrnil in sam ponovil še Rolling Stones⁵. Če bi mu uspelo na Gašerbrumu 4, bi bil največji plezalec na svetu.« (Svetičič je izginil, ko je skušal sam preplezati prvenstveno smer v zahodni steni Gašerbruma 4, medtem ko smo bili v južni steni stolpa Trango).

Tega večera je imel Silvo v krajevnem hotelu predavanje z diapozitivi. Kljub reklami je bil obisk slab. V Britaniji ni bilo veliko ljudi, ki so slišali za Silva Kara. Podobe lepe pokrajine so se na platnu prelivale ena v drugo, neokrnjene planinske trate so se razprostirale pod gmotami Triglava, Travnika in Šit. Film o južni steni Cerro Torreja je med gledalci povzročil nelagodno hihitanje. Je vse to res? Ampak v tem snegu se udara do prsi! Pa saj plezajo skozi slapove! Film je nadomestil manjkajoče vtise, ki jih zaradi pomanjkanja znanja jezika ni mogel ustrezno predstaviti. Povedal je vse. In potem sem se spomnil zgodbe, ki mi jo je pravil Steve Geberding, veteran sedemdesetih vzponov v El Capitanu in mnogih patagonskih smeri. Ko je nakupoval v nabito polni delikatesi v Yosemiteh, je videl Kara, ki je z vrečko

peciva čakal v vrsti. Geberding ni mogel verjeti svojim očem. Padel je pred njim na kolena, se razprostrl po tleh in začel vpiti »Nismo vredni, nismo vredni!« ter spraval Kara v zadrego.

Po končani projekciji je Silvo s kozarcem temnega piva v rokah sedel na biljardno mizo in govoril o ženi Almi in sinu Janu. Oči so se mu iskriale, ko je pripovedoval o njej, zadnje čase je opustil dolga potovanja, da bi lahko več časa preživel z družino. Almo je srečal po odpravi na Baghirati III oziroma, bolje rečeno, po odpravi na Everest, kajti z Janezom sta se po svojem uspehu v Gangotriju takoj odpravila na poskus prečenja najvišje gore. Ni presenetljivo, da je bil Silvo utrujen in je imel težave z zdravjem, vendar je pokazal močno voljo. Po poroki je imel še vedno dovolj volje za plezanje težkih športnih smeri v sijajnem slovenskem apnencu in najtežjih tehničnih smeri med družinskimi počitnicami v Yosemiteh. Bil je tudi na dveh katastrofalnih odpravah na Baghirati IV, ko mu je indijsko pomanjkanje smisla za organizacijo obakrat prekrizalo načrte.

»Dvakrat sem plačal dovoljenje in prišel v Indijo samo zato, da sem izvedel, da ne morem plezati.«

Obupal je nad kufkovo birokracijo, ki jo je treba premagati, če hočeš plezati v Indiji; zdaj se že veseli odprav v Čile in druge dostopnejše dežele. Njegov zadnji izlet v Indijo, skupaj z asom iz velikih sten Johnom Middendorffom, se je končal s prepovedjo ponovnega vstopa v državo, ker je, razočaran, vseeno poskusil preplezati steno. Zvezni oficirji drugih odprav pa so poskrbeli, da ni mogel niti začeti plezati.

Omenil sem, da bi zjutraj zgodaj odrinila in preživela še en lep dan v Cairngorms, ter mu voščil lahko noč. Odpravila sva se malce kasneje, kot sem pričakoval. Po lagodnem zajtrku in nakupovanju viskija sem neučakano privlekel opremo iz prtljavnika. Na parkirišču je mrgolelo smučarjev v fosforescenčnih oblačilih, ki so ščitili obraze pred vetrom in meglo. Medtem ko sem zategoval vezalke na čevljih, je veliki mož, mož, ki ni poznal umika, mirno sedel na prednjem sedežu.

»Kaj je narobe, Silvo? Ali se v redu počutiš? Bi šel raje kam drugam?«

»V svojem življenju sem izkusil že dovolj slabega vremena. Mislim, da bi morala na ka-vo.«

³ Poleg je bil še Janez Jeglič.

⁴ Verjetno je to francoska ocena, kar ustreza VI po lestvici UIAA (opomba prev.).

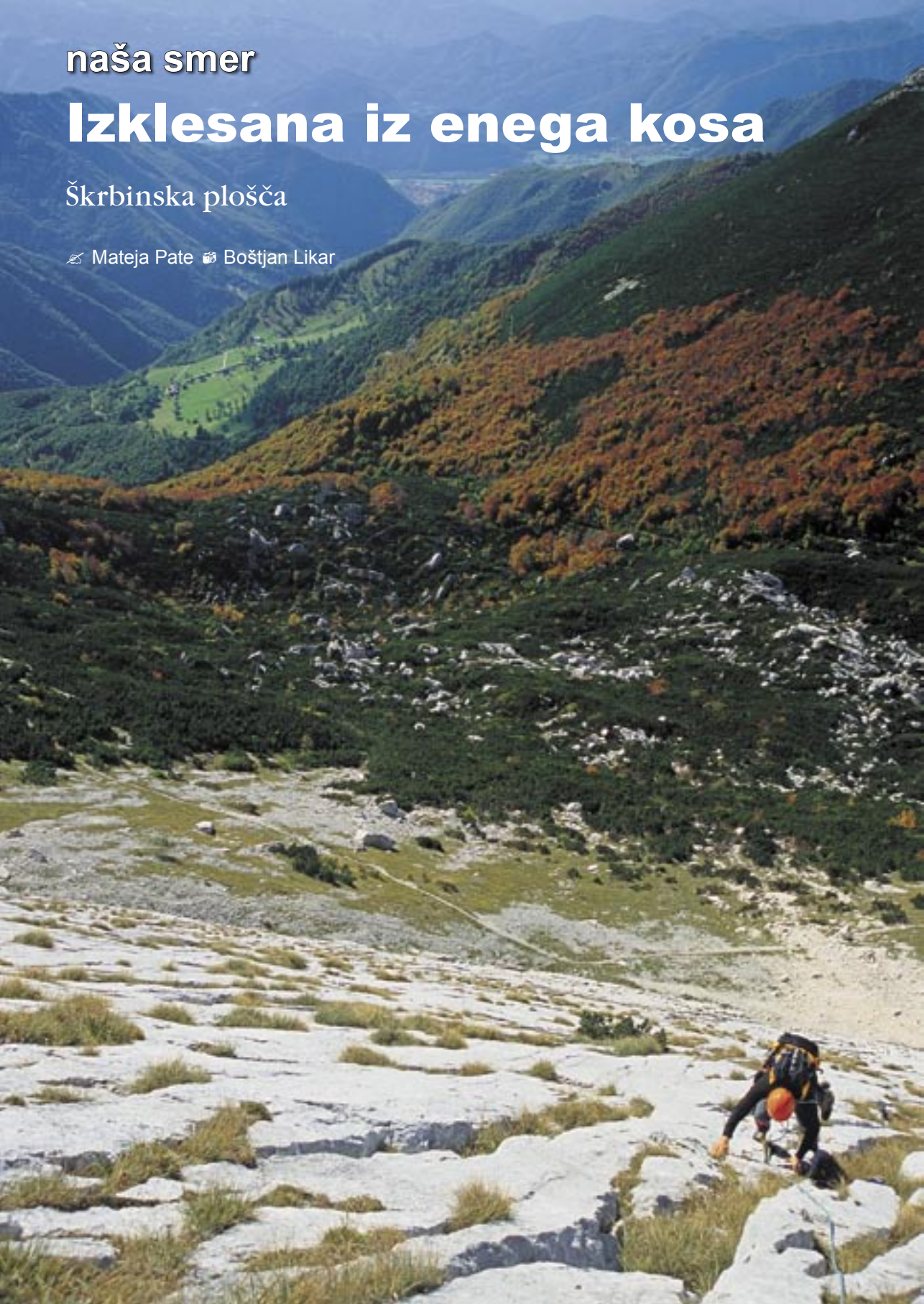
⁵ Slavko ni nikoli soliral Rolling Stonesov.

naša smer

Izklesana iz enega kosa

Škrbinska plošča

✍ Mateja Pate 📷 Boštjan Likar

Sončne strani Julijcev v preteklosti nisem prav pogosto obiskovala, vendar so bili obiski iz različnih razlogov po večini taki, da se jih še danes dobro spominjam. Na Planino Razor me večje spomini na zanimive prigode. Prva, ki sem jo omenila v nedavnem prispevku, je povezana s prvim »ta zaresnim«, torej nenačrtovanim bivakom v gorah; po mrzli noči sem ob jutranjem svitu iskreno in edinkrat v življenju obžalovala, da ne kadim. Zdelo se mi je, da bi z lagodnim, uživaško počasnim puhanjem cigaretnega dima tam nekje pod vrhom Vogla laže zabila čas do sončnega vzhoda. Težave z zapravljanjem časa sem imela tudi nekaj let pozneje, ko je vesela alpinistična družčina po silvestrovanju na planini ostala ujeta na Tolminskih Ravnah. Čez noč je namedlo snega, da je bilo veselje, čez ozko vijugasto cesto do gorske vasice so se usuli plazovi in onemogočili prevoz v dolino. Trije obupno brezdelni dnevi čakanja na plug so se vlekli kot jara kača, pred stradanjem in mrazom pa nas je – družbo več kot štiridesetih duš – rešila prijaznost domačinov. V tretje gre rado ... Zadnjega obiska planine se bom spominjala predvsem po kri-

stalno jasnem, prijetno toplem, jesensko obarvanem dnevu. Nepričakovane tehnične težave z avtomobilom visoko nad dolino so bile le pika na i, da ne bi ostali prikrajšani za zabavni del in da izlet ne bi šel prehitro v pozabo ...

Nad Planino Razor se razprostira privlačen greben, pravzaprav zahodni del t. i. Spodnjih Bohinjskih gora, ki segajo od Črne prsti do Bogatina. Kuliso nad planino zaokrožujejo Žabiški Kuk (1884 m), Vogel (1922 m), Vrh Krnic (1896 m), Vrh Planje (1863 m), Rušnati vrh (1915 m), Meja (1996 m), Vrh nad Škrbino (2054 m), Vrh Konte (2014 m), Podrta gora (2061 m), Mali vrh (2015 m), Zeleni vrh (2052 m), Tolminski Kuk (2085 m) in Tolminski Migovec (1881 m). Pogled opazovalcev brez dvoma najprej pritegne kot ogledalo (ali pa likalnik) gladka, razmeroma položna plošča, ki oblikuje južno steno Vrha nad Škrbino, sicer ne najvišjega, a nemara najmogočnejšega vrha Spodnjih Bohinjskih gora. Skoraj bleščeče belo, iz enega samega kosa sestavljeno steno je na zeleno-rumenem ozadju rušja in trav, ki krasijo večino okoliških vrhov, opaziti že od daleč. Svet tam okoli je kot ustvarjen za turne smučarje, ki lahko risanje

Škrbinska plošča

📷 Vladimir Habjan

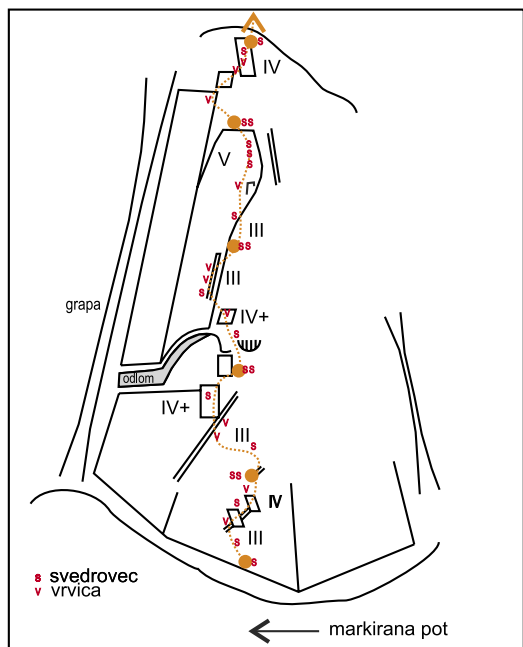

zavojev po spomladanskem »veselcu« združijo z uživaškim predsezonskim pretegovanjem po poklinah in plateg Škrbinske plošče.

To lahko razdelimo na tri dele: zahtevnejšega zahodnega v območju velikih odlomov ter osrednjega in vzhodnega, ki ju ločuje izrazita grapa. V ta gladki biser so se prvi zagledali lokalni plezalci sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Najstarejša smer je pravzaprav prej omenjena grapa (II), vendar imena prvih plezalcev, ki so se odpravili vanjo, niso znana. Prve uradno dokumentirane smeri so delo članov družine Lesjak. Prvo, Začetniško smer (II-III), sta leta 1974 preplezala brata Miljko in Zvone Lesjak. Miljko je pozneje dodal še dve smeri z ženo Ireno. Nekega poznoseptembrskega dne leta 1980 je steno temeljito obdelal Janko Humar, ki je v enem zamahu zarisal kar šest smeri v vseh treh »sektorjih«. Po oceni najtežjo, Lutajočo smer (IV+), je speljal pod velikimi odlomi v levem delu stene. Čez tri leta je zbirki dodal še smer Modri dirkač (III+/II), istega dne pa je v navezi z Darkom Obidom opravil še s prečenjem stene. »Ta smer je dokaz, da se da v Škrbinski plošči plezati, kjer koli si človek zaželi, pa bodo težave ostale v okviru četrte stopnje,« je zapisal v vodniku Na sončni strani Julijcev. Enajst raztežajev dolga smer Prečenje (IV/III) naj bi bila užitek za tiste, ki »ljubijo plošče in dolga mesta plezanja izključno na trenje«.

Deset let zatem sta repertoar stene razširila Suzana in Viktor Relja s smerjo Bolha (V-/III-IV); speljala sta jo čez odlome v levem delu stene. Nista bila popolnoma prepričana, da je res prvenstvena, saj »je v plošči moč plezati skoraj kjer koli.« V nasprotju s številnimi izmed smeri, ki sta jih nadelala širom po naših stenah, sta Bolho pustila neopremljeno. »Klinov ni, greh je utrujati skalo z njimi, zatiči in metulji zadostujejo,« sta zapisala. Opremljanju smeri s svedrovci, po katerem ju plezalska srenja sicer pozna, sta se v Škrbinski plošči torej izognila. A to še ne pomeni, da so sodobne težnje steno obšle ... Če se pozorno zazremo v plošče desno od grape, jih bomo opazili. Svedrovce, kakopak.

»Klinov in kladiva ne potrebuješ, zatičev tudi ne, vzemi samo tri metulje pa nekaj kompletov,« je dajal navodila krajevni poznavalec Simon. Odločili smo se, da bomo opravili

Risala: Barbara Žižic

»pravo alpinistično dejanje« in se povzpeli še na Vrh nad Škrbino, zato smo odvečno opremo strpali v nahrbtnike, ki so neokusno težki nekoliko kazili sproščeno pohajkovanje po osončeni plošči. Sem in tja je pokvaril razpoloženje tudi kak siten prestop izključno na trenje. To mi ni bilo nikoli preveč pogodu, ne glede na težavnost. In če sem že lahko izbirala, sem vedno raje zavila v svet, bogat z razčlembami, ki so ponujale dobre možnosti varovanja, kot pa da bi mi pot čez popolnoma gladke plošče kazala ravna vrsta bolj ali manj na redko posejanih svedrovcev. Že res, da so se v poklinah prav divjaško razbohotali šopi porumenele ostre trave in da linija plezanja ni bila v maniri direttissim, ampak – menda mi ja ne bodo svedrovci ukazovali, naj se plazim po gladkem, če so tu in tam le kak skromen meter stran prvovrstne naravne razčlemba ... Tako smo pač izkoristili naravne danosti in napletli nekaj variant izvirne smeri, ki se imenuje Izpolnjena želja (V/III-IV) in je novejšega datuma (2003). Avtorja smeri, Marko in Petra Novak, sta se za svedrovce odločila zaradi »v ploščah ponekod težavnega nameščanja varovanja«, smer pa sta opremila »od spodaj«. Z oceno smeri sta nekako zanikala trditve pionirjev plezanja v Škrbinski plošči, ki so njene strmali ocenili z največ četrto stopnjo. Pri tem so nemara imeli v

mislih plezanje po izrazitih razčlembah. Detalj omenjene smeri je namreč prehod čez gladko ploščo v četrtem raztežaju, ki se mu seveda lahko izognemo po okoliških počeh. Če torej iščemo težave, jih bržkone lahko najdemo tudi v Škrbinski plošči. Glede na možnosti, ki jih ponuja skala, se zdi opremljanje smeri v plošči s svedrovci nepotrebno posiljevanje; res pa je, da bi bili navadni plezalski smrtniki brez njih prikrajšani za kak lep detalj. Če ste ljubitelji plezanja na trenje, seveda. Da so stari plezalski mački kak tak detalj prelezli že pred desetletji, in to brez svedrovcev, pa skoraj ne dvomim.

Škrbinska plošča pa na ponuja užitek le plezalcem, temveč tudi drugim športnikom. V radodarnih zimah z dobrimi razmerami jo je mogoče tudi presmučati. Prvi so se po njej leta 1988 spustili Miranda Ortar, Simon Čopi in Marko Berginc. Naklonina je ponekod dosegla 50 stopinj. Pred leti mi je prišla na uho tudi neverjetna štorija o domnevnem kolesarskem spustu po plošči. Rada bi spoznala tega junaka, če res obstaja in ni zgolj plod domišljije tistih, ki so me hoteli potegniti za nos ... Na adrenalinske odvisneže drugih vrst (sankače, kotalkarje, ...) pa plošča še čaka.

Dostop: S Planine Razor (do tam iz Tolminskih Raven – 1,5 ure – ali s Planine Kuk – 1 uro) po poti proti Komni, ki pelje tik pod steno (dobre pol ure).

Sestop: Ob vzhodnem robu plošče nazaj pod steno. Zaradi razgleda se je vredno povzpeti na Vrh nad Škrbino, od tam pa lahko sestopimo po markirani poti nazaj na Planino Razor (dobra ura) ali pa se odločimo za brezplačno grebensko prečenje do prevala Globoko (2 uri, do Planine Razor po markirani poti še 1).

Vodniška literatura:

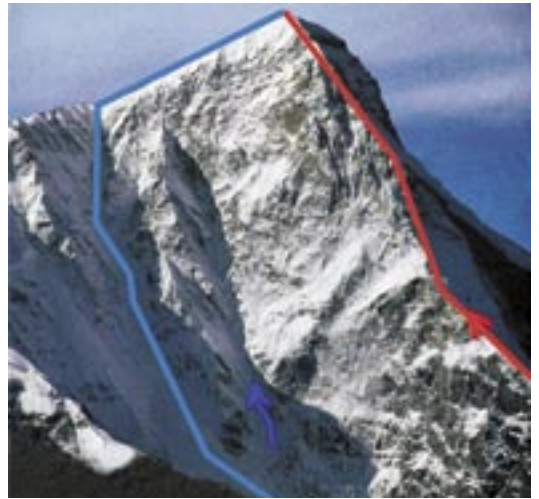
- Marko Šurc, Lojze Budkovič, Janko Humar. Plezalni vodnik vzhodne Julijske Alpe – Bohinjske stene. PZS, Ljubljana, 1981.
- Janko Humar, Edo Kozorog. Na sončni strani Julijcev. Plezalni vodniček. Tolmin, 1986.
- Spletna stran Suzane in Viktorja Relja: <http://users.volja.net/relja/index.htm>

Opomba: Podatki o smereh so povzeti po (zelo) stari vodniški literaturi in spletnih straneh. Možno je, da je v Škrbinski plošči še kaka smer več. ○

novice iz vertikale

Dve novi smeri v Tibetu

Sredi septembra je v Tibet odpotovala 7-članska odprava PZS: Marko Prezelj (vodja), dr. Damijan Meško (zdravnik) ter Rok Blagus, Tine Cuder, Matej Kladnik, Samo Krmelj in Boris Lorenčič: z letalom do Pekinga, z vlakom do Lase in s tovornjakom do baznega tabora pod Čomolharijem (7326 m) pri butanski meji. Po aklimatizaciji in pripravah so popolnoma uresničili načrt – dve prvenstveni

smeri, obe na alpski način. Po štirih dneh plezanja in treh bivakiranjih v Severnem ozebniku so 14. oktobra dosegli vrh Rok Blagus, Tine Cuder, Matej Kladnik in Samo Krmelj, 16. oktobra pa sta po še težjem Severozahodnem razu dosegla vrh Boris Lorenčič in Marko Prezelj; za to sta potrebovala šest dni plezanja in pet bivakiranj. Vreme so imeli lepo, a zelo vetrovno. Te dni pospravljajo bazo, domov se bodo predvidoma vrnili do konca meseca.

Najtežja v Frankenjuri

Nemški plezalec Markus Bock zadnje čase polni plezalne strani s svojim zadnjim vzponom v Frankenjuri. Področje je znano po zgodnjih plezalskih začetakih in smereh, ki so dvigale težavnostno lestvico športnega plezanja. Najbolj znana smer na tistem koncu je seveda Action Directe legendarnega Wolf

ganga Güllicha; Bock jo je preplezal že lani. Letos je v odlični formi, saj je poleti ponovil Biographie (8c+) v francoskem Ceüsu. Že od leta 2003 pa mu je hodil po glavi star projekt Andija Hoffmana, splejan desno od bolj znane Burn 4 U (8c, Ron Kauk, 1995). Projekt je bil navrtan že leta 1993, Bock pa se ga je prvič lotil leta 2003. Naslednje leto se je z njim ukvarjal vso jesen, nekoliko pa tudi letos spomladi. Uspeh v smeri Biographie mu je dal novega poleta in samozavesti, a pred uspešnim vzponom v začetku oktobra je bilo vendarle potrebnih še deset dni poizkušanja. Po uspešnem vzponu je Markus dejal, da bi utegnila biti to najtežja smer v Frankenjuri, celo težja, kot je Action Directe. Poimenoval je še ni, je pa na hitro opisal razpored težav in njen značaj. »Po začetnem delu z oceno 7a sledi najtežji, močno previsni del smeri, balvanski problem (ocena: 8B). Sledi še petnajst gibov brez predaha z oceno 8b. Plezanje je podobno kot v smeri Action. Majhni oprimki in luknjice.«

Zumba spet v popolnem razmahu

Težko je dobiti kak glas o plezalski aktivnosti Janke Oprešnika – Zumbe. Glede na prispelo novico si je po vrsti zdravstvenih težav kar dobro opomogel. Začel je junija, ko je s soplezalcem Urbanom Juričem opravil 1. ponovitev smeri Hrepenenje ostane v Ojstrici (VI+/V-VI, 500 m). Nadaljeval je še isti mesec s soplezalcem Samom Supinom; preplezala sta zahtevno prvenstveno smer Rebus (VII/VII-, IV-V, 700 m) v severni steni Planjave. Za smer, ki poteka med smerema Elčeva in Fičfirič, je značilno plezanje po plateg, v katerih je nameščanje varovanja problematično. Julija je s soplezalcem Borisom Jakopičem opravil najprej 1. ponovitev smeri Garfield v Krofički (VII+, A0/VI; 150 m), nadaljevala pa sta s prvenstveno smerjo Ragada v Veliki Raduhi (VII, A1/VII-, 370 m). Smer, za katero je značilna presenetljivo dobra skala, poteka po previsnih plosčah ter kaminih in počeh med Rdečelasko in Tetino smerjo. Zadnja znana pustolovščina pa je potekala v Turški gori, v kateri sta Zumba in Jernej Gračner preplezala novo smer Krasta (VI/IV-V, 250 m). Lepo ime! Sledi anketno vprašanje: katero smer bi šli raje ponavljat – Raz tancic ali Krasto?

V Julijcih

September nam je namenil še nekaj zares lepih dni brez živčnega pogledovanja v nebo v strahu pred nevihto, le čelne svetilke so se počasi prebile v zgornje žepe naših nahrbtnikov. Kot po navadi bom začel pregled s Triglavom. Andrej Erceg (AO Črnuče) in Rok Blagus (AO Matica) sta preplezala Šlosarsko smer (VI/V, 400+ 200 m) v zahodnem delu stene. Andrej je hotel izkoristiti lepo vreme in se je takoj naslednji dan odpravil v severno steno Jerebice; z

Gregorjem Mikličem (AAO) sta preplezala Huljevo smer (VII-/VI, 400 m). Pristopila sta s Predela in pohvalila dostop. Manj naporno kot iz Loga in zelo lepi razgledi – to sta poglobitni značilnosti njune izbire. Sestopila sta s spusti po vrvi po Alijevi zajedi. Boris Strmšek se je lotil Triglava z veliko žlico. Najprej je zajel kombinacijo Peternelove in Čopovega stebra (VII-/VI, 1000 m) z Matjažem Dušičem, nato je sledila Dolga nemška smer z Dušanom Zemljčičem (vsi AAO Kozjak Maribor). Kar dvakrat se je bolj ali manj sprehajal po najdaljši smeri pri nas, Zlatorogovih stezah (IV-/I-III, dolžina pribl. 4 km). Prvič je bil v izvidnici, v drugo pa je šlo za strokovni izpit za gorskega vodnika. Poleg tega je bil še dvakrat na Triglavu, enkrat v sklopu projekta 2901, o katerem je bilo na spletnih straneh že nekaj govora. Ker je ravno naneslo, bom vseeno ponovil. Skupina desetih je ob dveh zjutraj krenila s Kredarice na vrh Triglava in se spustila v Zadnjico. Od tam je šla s kolesi do Pirana (211 km), nato pa plavala 350 metrov in se potopila do najnižje točke slovenskega morja.

8b na pogled

Angela Eiter je najbolj znana po dominaciji v tekmovalnem športnem plezanju, bila je svetovna prvakinja leta 2005 in dobitnica svetovnega pokala 2004/05. V zadnjem času se je bolj posvečala športnemu plezanju v skali kot po navadi in rezultati niso manjkali. Po hitrih ponovitvah smeri z ocenami 8b in 8b+ je sledila smer Skyline (8b) v avstrijskem Bursu, ki ji jo je uspelo preplezati na pogled. Meja v plezanju na pogled je pri dekletih trenutno 8b+, zmogla jo je Josune Bereziartu (Hydrofobia v Montsantu, 2006), a tudi z 8b se poleg Eiterjeve ponasata le še dve; Caroline Ciavaldini ter Charlotte Durif. Glede na odlično plezanje naših pa verjetno ne bo treba dolgo čakati na podoben dosežek slovenskih športnih plezalk.

Živela klasika

Istoimenska smer, ki je nastala junija letos v jugovzhodni steni Rušice, je konec septembra dobila prvo ponovitev. Kdo drug kot Benjamin Ravnik, ki ima verjetno najboljši pregled nad steno, in Anže Polajnar sta zanjo potrebovala pet ur. V veliko veselje bodočih ponavljalcev sta v njej pustila dvanajst dobro zabutih klinov. Poleg treh, ki sta jih pustila bolj škrt prva plezalca (Valič in Jakofčič), jih je zdaj razkošnih petnajst.

Na obisku pri severnih sosedih

Zdenko in Mira Zorič ter Gorazd Bunc so preplezali smer Hausegerpfeiler (V+, 400 m) v južni steni Hollenmeuerja. Smer je navrtana, a na redko. Dva dni pozneje sta Mira in Zdenko spet spoznavala

nove stene. Nad sedlom Dientenersattel sta v južni steni Hochkoeniga preplezala Jubilejno smer (IV/II-III, 1000 m). V Košutnikovem turnu sta v smeri Karantanija 2000 (VIII-/VI-VII, 280 m) neznansko uživala Andrej Erceg in Vital Pretnar. Ker je od koče do stene samo slaba ura in je tam še nekaj podobnih smeri, je stena gotovo vredna greha.

Novo v Peci

Izток Mihev, po imenih smeri sodeč velik jugonostalnik, je letos v Kordeževi rami preplezal dve novi smeri. Smeri so opremljene s svedrovci, na stojiščih sta po dva, v najtežjem raztežaju pa jih je kar štiri najst. Za smer potrebujete 14 kompletov, priporoča pa še vsaj pet dolgih najlonskih trakov. Kjer se združita zavarovana in planinska pot, zdrviš čez melišče in prečiš pod steno in že si pri prvem svedrovcu. Smer Jugoslovanski prvak Brane je na levi: 1.R: 4c, 2.R: 5c-6b boulder, 3.R: 4a-6b, 140 m. Smer Ci-

ciban seljačino je na desni. Prvi raztežaj je skupen za obe smeri 2.R: 5c-6b, 3.R: 3-5a, 85 m. Posebno oba druga raztežaja odlikujejo fantastično lepi prehodi v strmi steni. Ker je sestopa z vrha smeri nazaj na vstop, po zaslugi mehkih trav in udobnega melišča, samo za 5 minut, se da preplezati obe smeri v enem dnevu brez večjega hitenja. Smeri je Izток opremil v navezi s Katarino Radovič. Nekatere odseke je tudi očistil, tako da tudi tam, kjer bi pričakovali slabšo skalo, vse stoji na svojem mestu. Sam sem sicer privrženec bolj tradicionalnega plezanja, kjer se le da, a ti smeri bosta gotovo še marsikoga pripeljali pod Peco. Peter Mežnar in Ludvik Golob sta v soboto verjetno opravila prvi ponovitvi obeh, Peter na pogled, Ludvik tu in tam A0. Užitek brezskrbnega plezanja na soncu v kratkih rokavih je bil menda neizmeren. Oba druga raztežaja sta po njunem mnenju za en plus težja, izstopni Jugoslovana pa za en plus lažji.

Novice pripravil: Tomaž Jakofčič

prejeli smo

Resnica o Plezalnem klubu 6b in ptujskem plezanju

Zelo lepo in tudi pohvalno je, da se Plezalni klub 6b predstavlja v mediju slovenskih planincev. In ker se je predstavil v tako množičnem mediju, je članek marsikdo prebral. Seveda tudi ptujski plezalci in alpinisti.

V prispevku pa je zapisanih kar precej netočnosti. Ne vem, ali namenoma ali zaradi nepoznavanja zgodovine ptujskega plezanja in alpinizma. Naj avtorica prispevka ne zameri, toda resnica je precej drugačija. Prvič: to, da sta na Ptujju prva začela plezati Stane Zebec in Niko Kokot leta 1992, ne drži. Alpinistično šolo pri AO Kozjak v Mariboru sem obiskoval že leta 1983 in po njej sem bil sprejet za pripravnika (ne trdim, da sem bil prvi, vendar precej pred njima). Tudi takrat smo že hodili plezat v plezališča, predvsem v Kotečnik in Avstrijo. Po grajskem obzidju pa sem plezal že leta 1984. Med letoma 1987 in 1992 sem bil malo manj aktiven zaradi delovnih obveznosti. Jeseni 1992 pa sem skle-

nil, da se bomo pri ptujskem planinskem društvu začeli ukvarjati tudi z alpinizmom, in v ta namen je bil decembra povabljen na pogovor alpinistični prijatelj Ljubo Hansel iz AO Kozjak Maribor. Na občnem zboru društva marca 1993 smo sprejeli sklep, da se ustanovi alpinistična sekcija v okviru mentorstva AO Kozjak. 8. aprila 1993 se je začela alpinistična šola na Ptujju in od takrat lahko govorimo o »organiziranem« alpinizmu na Ptujju.

Še o uspehih. Za kratko obdobje do leta 2000 jih je bilo veliko: 1994. Mont Blanc, 1995. Matterhorn, 1997. Šiša Pangma (slovenska odprava - Sandi Vaupotič), 1998. Fitz Roy (Sandi Kelnerič in Boštjan Šterbal) in številne kvalitetne preplezane smeri.

No, plezalne stene takrat res še nismo imeli, smo pa prvo postavili septembra 1997 ob dvorani Mladika v okviru meseca športa. Decembra istega leta smo jo postavili v telovadnico OŠ Breg. Po novem letu smo začeli plezati in uvedel sem vadbo otrok; prva je bila Mina Markovič. Jeseni smo se udeležili prvih tekem mlajših kategorij (Mina Markovič in Kaja Solina). »Alternativci« pa so nas hitro našli, saj se je hitro širil glas,

da je na Bregu stena. Ob novem letu smo jo dogradili do višine 8,5 metrov in takšna je še zdaj. Leta 1999 smo zgradili tudi prvo malo steno na šoli Breg in organizirali prvo tekmo osnovnošolcev SV Slovenije. Žal pa nas je sprememba namembnosti prostora (deve-tletka) prisilila, da smo malo steno umaknili; po pol leta iskanja smo dobili »začasno« lokacijo na OŠ Grajena. »Začasno«, kajti v obnovi je bila OŠ Olge Meglič in steno in vadbeni prostor smo želeli prestaviti v središče mesta. Za plezalni prostor v OŠ Olge Meglič pa si pridržujem pravico izjaviti, da je predvsem moja zasluga (obiski na športnem zavodu in pri projektantu), kajti v prvotnem projektu telovadnice ta prostor ni bil predviden. Še vedno hranim dokument o tem, ki ga je 19. januarja 2004 podpisal Stanko Glažar. Plezalno steno v OŠ Olge Meglič so res delali člani plezalnega kluba, vendar moramo povedati, da je material (les) zanjo (pa tudi za vse prejšnje) priskrbel Tone Purg iz PD Ptuj in da so skoraj vsi oprimki in vijaki na steni last PD. Torej lahko govorimo o solastništvu. Prostor je bil z dokumentom dodeljen PD, kajti plezalnega kluba še ni bilo.

Še nekaj besed o Plezalnem klubu 6b. Pobudnik zanj sem bil jaz; 2. maja 2004 sem zaradi nesoglasij z novim vodstvom PD sklical ustanovni sestanek športnih plezalcev. Bil sem eden izmed podpisnikov in prvi predsednik in sem tudi izpeljal sprejem kluba v polnopravno članstvo pri PZS. Člani plezalnega kluba so po večini nekdanji člani športnoplezalnega odseka pri PD Ptuj.

Kot sodnik pri športnem plezanju na tekmah slišim, da športna plezalka Mina Markovič nastopa za PD Ptuj.

Danilo Šegula

pisma bralcev

Kruha in iger – samo da se bo delal denar

Mislím, da se vsi planinci strinjamo s pismom gospe Bizjak, ki je bil objavljen v PV št. 9. Naj povem, da je na Norveškem obvezno imeti s seboj spalno vrečo ali spalno rjuho. Tu na severu sem se naučila, da moram imeti v planinah vedno s seboj spalno rjuho, kjer koli prenočujem; saj ne tehta več kot pol kilograma. Planinska društva bi morala obveščati planince, naj nosijo s seboj spalne rjuhe. Sprva bi bilo gotovo nekaj »godrnjanja«, ampak sčasoma bi se že navadili in se zavedeli, da je tako prav.

Zato, spoštovani gorniki, varujmo naravo in se zavedajmo, da nismo zadnji, ki jo uživajo – za nami pridejo nove generacije planincev.

Amalija Kovačič

Novo na zahodu

Rastlinstvo Breginjskega kota, Boško Čušin, Založba ZRC, Ljubljana, 2006 in Baški zbornik, Tolminski muzej, Tolmin, 2006.

Vsi, ki bi radi malo več vedeli o krajih in poteh, po katerih se potepajo, bodo z veseljem vzeli v roke novi publikaciji, ki obravnava zahodni, posoški del Slovenije. Prva je Rastlinstvo Breginjskega kota, nastala pa je na tipkovnici botanika Boška Čušina, dobrega poznavalca posoške cvetane. Res je, da so kar tri četrtine knjige, ki ima skoraj 200 strani, namenjene seznamu rastlinskih vrst, ki jih najdemo v Breginjskem kotu (kar 1036 jih je); to je za povprečnega popotnika morda suhoparno, čeprav – za tiste, ki jih rastlinstvo vsaj malo zanima – je v njem obilica koristnih podatkov o najdiščih in ekologiji vrst. Nemalo rastlin, predvsem tistih najzanimivejših, najredkejših in naj-

bolj ogroženih, je predstavljeno tudi na fotografijah. Preostali del knjige pa bodo radi prebrali tudi botanično manj zagreti raziskovalci nekoristnega sveta, saj je v njem napisano marsikaj o kamninah, reliefu, podnebjju in vegetaciji Breginjskega kota. Avtor tudi opozarja na skrb zbujujoče stanje narave v Kotu, saj pestrost rastlinstva ogrožajo opuščanje kmetijstva, nepremišljeno pogozdovanje s tujerodnimi vrstami in nenadzorovan razvoj turizma. Zadnje je najopaznejše ob Nadiži, ki v poletnih mesecih privablja trume kopalcev. Torej: strpno do narave, ko odkrivamo lepote med Stolom in Mijo.

Druga novost pa prihaja iz Baške doline. Baški zbornik je bil

sprva zamišljen kot zbornik treh alpskih mladinskih raziskovalnih taborov, med uredjanjem (Silvo Torkar in Karla Kofol) pa so dodali še prispevke s področij, ki jih na taborih niso obdelali. Tako ob branju tega domoznanskega zbornika dobimo precej celovito podobo o krajih, ki jih je med drugim zaznamovala tudi tirolska poselitev. Paleontologinja Dragica Turnšek je predstavila geološke zanimivosti Hudažužne, arheolog Drago Svolfšak je obdelal Koritnico v raznih arheoloških obdobjih, gozdar Igor Dakskobler nas popelje skozi gozdno vegetacijo, zgodovinarja Drago Trpin in France Baraga sta

20

Ljubljana
Cankarjev dom
8. - 13. novembra 2006
od 9. do 20. ure

Mladinska knjiga Trgovina
 Knjigarna Konzorcij
www.mladinska.com/fpof

pripravila prispevka o cesarskih gozdovih v 18. stoletju in vizitacijskih zapiskih župnije Nemški Rut, prav tako iz 18. stoletja. Slovenist in folklorist Janez Dolenc se je zadržal pri šegah in navadah v Rutu, Silvo Torkar je zapisal ledinska, vodna in gorska imena zgornje Baške doline, ob pomoči terezijanskega katastra in drugih virov pa je predstavil še hišne gospodarje Hudajužne in Oblok. Stara hišna imena v vaseh župnije Podbrdo je obdelala slovenistka Marta Berginc, Cveto Zgaga je predstavil zanimivo zgodbo o cesarskem gardistu Petru Kusterlu, Janko Valentinčič je pripravil zapis o narodnoosvobodilnem boju vse od konca prve svetovne vojne naprej, geografinja Marjana Barbič pa nas je seznanila z nič kaj vzpodbudno demografsko sliko. Nadja Valentinčič Furlan je pripravila pregled o vizualnih zapisih iz Baške doline (ne pozabimo, da je bil tam posnet prvi zvočni

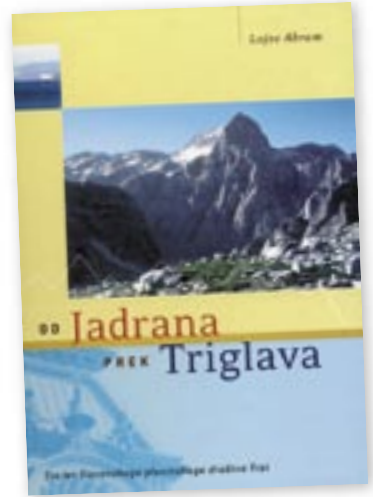
celovečerni igrani slovenski film Na svoji zemlji), Helena Bizalj pa se je sprehodila skozi zgodovino šolstva. Jasno je, da bodo izleti po Baški dolini odslej lahko ne zgolj strmenje v tla pod nogami, ampak zanimivi sprehodi skozi bližnjo ali daljno preteklost.

Igor Maher

Od Jadrana prek Triglava

Od Jadrana prek Triglava, Lojze Abram, Zbornik Slovenskega planinskega društva Trst, Trst, 2005 in Trst in okolica z Doberdobskim krasom, izletniški zemljevid, SPDT, Trst, 2004.

Novica o publikaciji zamejskih planincev prihaja med bralce Planinskega vestnika nesramno pozno, vendar si knjiga Od Jadrana prek Triglava, ki jo je že lani izdalo Slovensko planinsko društvo

Trst v počastitev stoletnice svojega delovanja, zasluži, da jo omenimo na straneh revije slovenske planinske organizacije. Pisanja knjige, nekakšne društvene kronike, se je lotil Lojze Abram, dolgoletni predsednik društva, ki je zbral velikansko količino dokumentov ter starih in manj starih fotografij, oblikovalec pa je vse skupaj čudovito zložil.

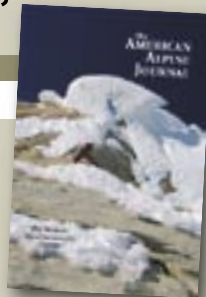
Knjiga z dobrimi dvesto stranmi nam prinaša sprehod skozi stoletje planinstva na Tržaškem, vzpone in padce, nenehen boj za obstanek na meji slovenstva. Prav v odgovor na nemško-italijansko potujčevanje je bila leta 1904 ustanovljena tržaška podružnica Slovenskega planinskega društva. Pestre aktivnosti, med katerimi so bile najpomembnejše označevanje poti, urejanje kraških jam in izletništvo, je najprej grobo pretrgala prva svetovna vojna, nato pa še fašistični teror. Požig Narodnega doma, s katerim je društvo izgubilo sedež, sredstva in arhiv, stalno oviranje delovanja ter večkratna razpustitev so društvo potisnili v ilegalno, v kateri je začel tleti upor proti fašistični oblasti. Obdobje druge vojne planinstvu ni bilo naklonjeno, šele njen konec je prinesel novo upanje in veliko vneto na vseh področjih, vendar sta ju zamorila hladna vojna in priključitev Trsta Italiji. Šele v 60-tih letih je društvo znova zaživelo. Zelo priljubljeno

Iz Mladinske knjige Trgovine, KNJIGARNE KONZORCIJ, Slovenska 29, Ljubljana

John Harlin:

AMERICAN ALPINE JOURNAL:

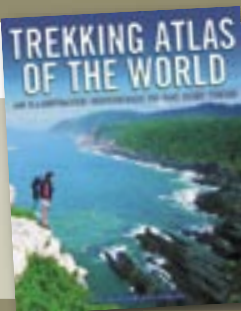
The World's Most Significant Climbs
Mountaineers Books, avgust 2006
(mehka vezava, 519 strani, barvne in črno-bele fotografije, cena 8.036,00 sit)
Letno poročilo o izjemnih dosežkih s področja alpinizma. Izhaja že od leta 1929.

Več avtorjev:

TREKKING ATLAS OF THE WORLD:

An Illustrated Reference to the Best Treks
New Holland, oktober 2006
(trda vezava, 300 strani, barvne fotografije, cena 15.122,00 sit)
V knjigi je predstavljenih 54 trekingov z vseh kontinentov sveta. Avtorji so dobri poznavalci trekingov in izvrstni pisci tovrstne literature.

je bilo – in je še – izletništvo, močna je smučarska sekcija, aktivni so jamarji in markacisti, tudi alpini zem si je pridobil privrženec. Po časi so se začeli ozirati po svetu, organizirali so pohode in odprave. Razvejena planinska dejavnost, ki v zamejskem prostoru nikakor ne more biti omejena zgolj na rekreativno preživljanje prostega časa, ampak ima vedno tudi kulturno, socialno razsežnost, je še kako pomembna za ohranjanje slovenstva. Predstavljena knjiga pa je lep spomenik vsem tem prizadevanjem v okolju, ki težko razume pojma strpnost in sožitje med narodi.

Še na en tiskan izdelek, ki je izšel ob obletnici, se spodobi opozoriti: dvojezični izletniški zemljevid Trst in okolica v merilu 1 : 25.000. Izdala ga je založba Tabacco, uredili pa so ga tržaški planinci, katerih delo je usklajeval Andrej Cunja. Predstavljena je celotna Tržaška pokrajina, dodan je tudi Goriški Kras (Doberdobska planota). Vrisane so markirane pla-

ninske poti po Krasu, tudi Via Alpina in Vertikala. Verjetno se bo šele z leti pokazal pravi pomen karte, ki je prava zakladnica slovenskih ledinskih imen. Zdaj, na vrhuncu jeseni, ko je Kras najlepši, tako nimamo izgovora, da se ne bi odpravili na kraška »potja in brezpotja«.

Igor Maher

Človek v Alpah

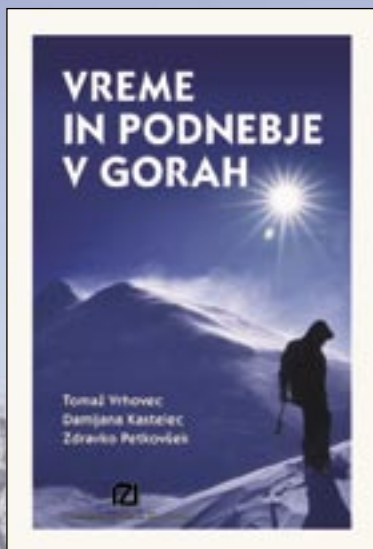
Človek v Alpah. Desetletje (1996–2006) raziskav o navzočnosti človeka v Slovenskih Alpah. Cevc, Tone idr. Založba ZRC SAZU, Ljubljana, 2006.

Na Veliki planini nad Kamnikom in na drugih predelih slovenskih Alp so arheologi in drugi že prej po naključju našli številne ostanke naselbin in bivališč kamnodobnih lovcev in kamnitega orodja mezolitskih. Ta zadnji zbornik pa prinaša 19 znanstvenih razprav z najnovejšimi od-

kritji o iskalcih rud in selitvah prazgodovinskih pastirjev s planine na planino nad naravno gozdno mejo z ugotovitvami, da so bile visokogorske planine tudi v zgodnjem srednjem veku poseljene s staroselskimi Lahi, njihovo dediščino pa so sčasoma prevzeli novi naseljenci, Slovani.

Članki v zborniku govorijo o odkritjih iz različnih zgodovinskih obdobj. Jana Horvat piše o arheoloških raziskavah in sledovih v

244 barvnih strani,
14 × 21 cm

ISBN 86-365-0630-1

Cena: 7.187 SIT (29,99 EUR)

Tomaž Vrhovec, Damijana Kastelec, Zdravko Petkovšek VREME IN PODNEBJE V GORAH

Knjiga o vremenu in podnebjju v gorah avtorjev dr. Tomaža Vrhovca, dr. Damijane Kastelec in dr. Zdravka Petkovška, treh meteorologov in planincev, je napisana s temeljitim meteorološkim znanjem in bogatimi planinskimi izkušnjami. Tako smo dobili praktično naravnano knjigo z opisi, nasveti in seveda razlagami vremenskih dogajanj. V knjigi se ob opisih in razlagah ves čas vrstijo tudi opozorila: opazujte dogajanje okrog sebe, bodite pozorni na lokalne vremenske znake. Zato bo knjiga pozornemu bralcu lahko v veliko pomoč pri odločitvi za krajše ture, ko se vremenskim nevšečnostim lahko izognemo tudi v nestanovitnem vremenu. Zadnje poglavje pa je namenjeno podnebnim značilnostim gorstev po svetu, da laže izberemo najprimernejši čas za zahtevnejše vzpone.

Avtorji so na svojih turah tudi veliko fotografirali, tako je večina posnetkov njihovih. Besedilo in fotografije pa spremljajo tudi skice in diagrami, predvsem klimatski.

Člani Planinske zveze Slovenije imajo ob naročilu knjige 10-% popust.

NAROČANJE:

- na brezplačni telefonski številki: **080 17 90**
- prek spletne knjigarne na: www.tzs.si

Tehniška založba
Slovenije

MODRA ŠTEVILKA

slovenskem visokogorju od prazgodovine prek rimske dobe do srednjega veka. Miran Bremšak piše o načrtnem odkrivanju arheoloških najdišč, France Malešič pa o naključni najdbi na Lepi glavi (1756 m). Boštjan Odar piše o ledenodobnih lovcih, ki so prebivali v jamah in zijalkah. Matija Turk opisuje najdbe sledov mezolitskih lovcev pod Krnom. O rudarjenju v Julijskih Alpah piše Janez Bizjak, o arheoloških raziskavah v Bohinju in Blejskem kotu, na Zadnjem Voglu in Kalu ter na Kleku, Vodenih Rupah, Pečani in Krmu pa Marija Ogrin. Tone Cevc nam postrže z dokazi o gorskem pašništvu v prazgodovini in rimski dobi ter planšarjenju v srednjem in novem veku. Isti avtor nam v poglavju o verovanjih v Alpah omenja posvečene kraje, mesta za sežiganje obrednih darov in domnevna svetišča na Veliki planini in na planini Na stanu pod Kamniškim sedlom. Timotej Knific piše o najdenih železnih zvoncih v Kamniško-Savinjskih Alpah. Andrej Pleterski govori o petih izkopih, v katerih so bili najdeni ostanki zgodnjersrednjeveške poselitve (Na Bleku pod Krvavcem), Luka Peršič analizira hišno lončevino s Krvavca, Katarina Predovnik pa govori o srednjeveški in novoveški lončevini s planin v Kamniško-Savinjskih Alpah. Janja Železnikar poroča o najdbi najstarejše ovalne bajte na Veliki planini, Benjamin Štular pa o prostorih, na katerih so stale blejske planine v srednjem veku. Ob koncu zbornika Tone Cevc opisuje še sirarjenje v planinah, Andrej Breznik pa kulturno dediščino v alpskem parku na Krvavcu. Članki v zborniku imajo povzetke v nemščini. Veliko bogastva in veliko lepega je v teh predmetih, ki bi jih lahko razstavili na enem mestu na ogled domačim in tujim turistom ter prihodnjim rodovom. Številnost in pomembnost vseh teh najdb in ugotovitev postavlja Slovenijo kot enakovredno v vrsto alpskih narodov.

Ciril Velkovrh

Mednarodni evropski gorniški tabor - EAC 2006

»Spet smo zmagali!« se je slišalo po hodnikih OŠ Sostro, ko je naša ekipa GRS iz PD Ljubljana Matica. zopet zmagali na MIG-u. Tako smo si zopet prislužili glavno nagrado. Tokrat smo se odločili, da gremo v Avstrijo, na »Evrope alpin camp 2006«, kot se je tabor imenoval v originalu. Čakalo nas je torej enotedensko bivanje v Visokih turah v Avstriji. Deževno Ljubljano smo zapustili že zgodaj zjutraj. Z osebnim avtomobilom smo se odpeljali čez Ljubelj do znanega parka Minimundus pri Celovcu, kjer je bil zbor udeležencev. Vseh nas je bilo okoli trideset. Poleg nas udeležencev je bilo na avtobusu tudi 5 članov vodstva, med njimi tudi mentor naše ekipe Jože Drab. Avtobus nas je pripeljal do kraja Innerfragant. Dež se je še zmeraj zlival z neba, a nas to ni preveč motilo. Našo prtljago hitro spravili pod streho spodnje postaje žičnice in odhiteli proti koči, 500 m višje.

Koča Fraganter Jugendherberge na višini 1777 metrov se je za en teden spremenila v naš dom. Ugotovili smo, da je koča dobro

opremljeno, WC-ji dobro urejeni, voda pa topla. Ker je ponehalo deževati, smo se odpravili do bližnje jase (pol ure hoda). Tam smo se spoznavali z ostalimi udeleženci. Skupinske igre so bile odlične način spoznavanja. Noč je prehitro minila. Treba je bilo vstati. Ta dan nas je čakala uvodna tura. Povzpeli smo se na Makerni Spitz (2644 m). Pred odhodom smo se razdelili v 3 hirtrostne skupine. Vrh smo dosegli po 3h hoje. Veseli smo bili, da se je tabor uspešno začel. Po kepanju na vrhu (včerajšnje padavine na tej višini so bile v obliki sneg), smo si ogledali vrhove, katere smo nato osvojili v naslednjih dneh. Vrh smo izkoristili tudi za javljanje v domovino, saj v koči in njeni okolici ni bilo signala. Pot navzdol je bila lažja. Po dolini, prek travnikov in pašnikov in mimo krav. Pred kočo smo zopet pozdravljali in šele nato lahko odšli na večerjo. Igre po večerji so bile na urniku vsak večer. Z njimi smo se zblížali in dobro zabavali. Spat smo šli ob pol enajstih. Navidez lahek dan nas je doobra izčrpal.

Z vremenom nismo imeli sreče. Vsak drugi dan je padal dež. Marsikatera aktivnost je bila prestavljena ali pa celo odpovedana. Tako smo imeli ta dan namesto ture različne delavnice in predavanja. Izurili smo svoje znanje o

prvi pomoči, se naučili izdelovati zaplestnice iz vrvic, obdelovali zelo mehke kamne in se učili vozle, z balkona pa smo se spuščali ob vrvi in po zunanji steni plezali nazaj gor, na koncu pa smo imeli še predavanje o osebnosti. Velika atrakcija pa je bil turnir v igri »Človek ne jezi se!«. Zmagala je predstavnica Nemčije Lena drugi pa je bil naš Blaž. Kosilo nas je presenetilo saj smo dobili palačinke. Pojedli smo jih zelo veliko in kuharica Gundi je bila nad nami nadvse navdušena.

Naslednji dan je bila na sporedu tura. Najdaljša in najtežja v celem tednu. Razdelili smo se v dve skupini, prva na daljšo turo, druga pa malo krajšo. Seveda smo mi šli v prvo. Začetek je bil lahak a že po dobrih 20 minutah smo začeli gristi kolena. Prilezli smo do grebena in razgledne točke na 2371 m. Tukaj pa se je pot šele dobro začela. Čez dolg greben nas je pot vodila proti našemu oddaljenemu cilju - Sandfedkopf-u (2919 m). Greben je bil na trenutke snežen in zelo izpostavljen, varoval pa nobenih. Končno smo dosegli škrbino v grebenu. Čakal nas je 300 m spust po zasneženi izpostavljeni potki, nato pa prav toliko vzpona na široko zasneženo sedlo. Zadnjih 300 metrov do vrha se je zelo vleкло. V snegu (na poti je bilo 20 cm snega) in mrazu (termometer je kazal 0 stopinj celzija) smo se v počasnih serpentinah povzpeli do križa, ki je označeval vrh. Vsi zadovoljni, da je pol poti za nami smo se toplo oblekli in poslikali nekaj dokaznih posnetkov. Seveda nas je čakala še dolga in zahtevna pot nazaj. Predvsem to, da bo dolga smo ugotovili kaj kmalu. Po kosilu nad sedlom nas je čakala pot čez nametane granitne skale proti vrhu Rote Wand. Sneg je naredil skale še bolj spolzke in načrtovanih 20 minut za pot do škrbine pod tem vrhom se je spremenilo v dobro uro. Ko smo končno dosegli škrbino se je večina utrujenih in premraženih odpravila na drugo stran navzdol proti jezeru. Medtem smo se trije udele-

ženci (Daniel, Fabian in jaz) pod vodstvom Jožeta Draba povzpeli še na bližnji vrh Rote Wand, ki je le 8 m nižji od Triglava. Ostale člane naše skupine smo ujeli še preden so sestopili do bližnjega jezera Rudensee, ki leži malo višje od naše Kredarice. Šli smo tudi na Sadnig, 2745m visok vrh. Pot je bila zelo zanimiva, saj je poleg lepega razgleda pot polepšalo še nekaj jeklenic in skal. Do vrha nas je pospremil veter. Po skupinski fotografiji smo se spustili za kakih 200 m nižje k manjšemu jezeru, kjer smo imeli kosilo.

Naslednje jutro nas je zopet zbudil dež. Odpadlo je pripravljanje mega spusta po vrvi imenovano »flying fox«, kjer bi se zapeljali po 200 m vrvi dolini naproti. Ponovno so nas rešile družabne igre. Po večerji smo imeli še razglasitev rezultatov in zaključni večer. Pripravili smo skeče, peli in se zabavali. Nato smo zunaj pred kočjo zakurili ogenj. Pozno ponoči smo se odpravili spat. V glavah smo že ugotavljali, da je bil teden nadvse zanimiv in uspešen. Poleg novih prijateljev smo izboljšali tudi svojo angleščino.

Anže Birk

Otvoritev prenovljenega Poštarskega doma

Planinsko društvo Pošte in Telekom Ljubljana upravlja s priljubljeno planinsko postojanko Poštarski dom na Vršiču, ki je znana po dobri oskrbi in ponudbi, zaradi česar je bila večkrat izbrana za najboljšo planinsko postojanko v sredogorju. Pred več kot petdesetimi leti so marljivi planinci na ostankih nekdanje obmejne stražnice na Vršiču zgradili prvo Poštarsko kočjo, ki so jo petindvajset let zatem razširili in posodobili v prijeten planinski dom. Zaradi vse strožjih zahtev po varovanju okolja so njihovi nasledniki leta 2005 pri domu zgradili biološko čistilno napravo, prvo

na Vršiču in med prvimi v območju Triglavskega narodnega parka. Letos so prenovili še kuhinjo in sanitarije ter napeljali toplo vodo in centralno ogrevanje - vse to pa za izboljšanje udobja in ponudbe obiskovalcem naše planinske kočje.

Prireditve z uradno otvoritvijo prenovljenega doma je bila v nedeljo, 17. septembra 2006. Kljub slabemu vremenu se je pred Poštarskim domom zbralo več kot sto članov društva, navzoči so bili tudi predstavniki prijateljskih planinskih društev in sredstev javnega obveščanja. V kratkem nagovoru se je predsednik društva Stane Tomšič zahvalil prizadevnim članom odbora za ekološko sanacijo, izvajalcem in tistim članom ter prijateljem društva, ki so največ prispevali k uspešnemu dokončanju prenove, še prav posebej pa vsem, ki so velikodušno priskočili na pomoč pri financiranju zahtevne investicije.

Predsednik gradbenega odbora Boris Lazar je v svojem poročilu navedel glavne podatke o obsegu in poteku del. V dveh mesecih je bila izvedena popolna prenova vseh odtokov, električnih in vodovodnih inštalacij z napeljavo vroče vode in centralnega ogrevanja v gostinskih prostorih in sanitarijah. Na novo sta urejeni sušilnica planinske opreme in prha za goste. Obenem s popolno prenovo točilnice in kuhinjske opreme v skladu s predpisi sta bila zgrajena nov dimnik in štedilnik na drva z vgrajenim

Popravek

V letošnji oktobrski številki smo pomotoma objavili, da je avtor skic Jezernikovega stanu na strani 16 ing. Vlasto Kopač. V resnici je skice narisal Gregor Lobe. V članku Dan slovenskih planincev 2006 v letošnji oktobrski številki smo napačno zapisali, da je Jože Dobnik častni predsednik PZS. V resnici je častni član PZS. Za napaki se opravičujemo.

Uredništvo

toplotnim izmenjevalcem za pravo vroče vode in centralno gretje. Zaradi prerazporeditve prostorov so bili zamenjani pretežni del notranjega stavbnega pohištva ter stenske in talne keramične obloge. Izvedenih je bilo tudi precej dodatnih nujnih del.

Pretežni del stroškov investicije, ki je vredna preko 40 milijonov tolarjev, je društvo pokrilo iz lastnih rezervnih sredstev, ustvarjenih s skrbnim gospodarjenjem doma v preteklih desetletjih. Znatno delež je bil pridobljen tudi na javnem razpisu za sofinanciranje izgradnje športnih objektov pri Fundaciji za šport in z donacijami. Čakamo pa še na obljubljeni pomoč Občine Kranjska Gora, Planinske zveze Slovenije ter Ministrstva za šolstvo in šport.

V imenu predsednika Planinske zveze Slovenije je navzoče pozdravil Miro Eržen, član upravnega odbora PZS in predsednik PD Mojstrana, ter posebej poudaril velik pomen sodobnega pristopa k varstvu gorske narave, ki mu je med prvimi sledilo PD Pošte in Telekoma Ljubljana. Iz prijateljskega planinskega društva Kamnik je prinesel pozdrave član UO Stane Simšič. Predsed-

nik PD Brežice Tone Jesenko pa je izrazil ponos, da prijateljstvo z uspešnim ljubljanskim društvom dviga ugled tudi njim. V krajšem kulturnem programu je oskrbnica Magda Jevnikar povedala svoji pesmi, ki sta nastali na Vršiču, nastopili pa sta tudi Ana in Nika, najmlajši članici društva.

Stane Tomšič

Sedmi pohod po Loško-zbelovski poti

V nedeljo, 17. septembra 2006, je potekal 7. pohod po Loško-zbelovski planinski poti. Kljub slabemu vremenu se je na pot podalo več kot sto pohodnikov, ki so skupaj z organizatorji tvorili kar lepo številko. Pri Poslovnem centru Kračun so se zbrali pohodniki, ki jim za bolj turbobno vreme ni bilo mar. Prišli so prijatelji, s katerimi smo loški planinci vandrili po Makedoniji in tako obdržali stike, in pa planinci iz ožje in širše okolice. Pohodniki so se podali na 21 kilometrov dolgo pot proti Mlačam, kjer pa je bilo že vedreje. Tam so jih članice Turističnega društva Mlače pričakale z dobrim zajtrkom, pri Šrotovih

pa so poskrbeli za tekoča zelišča z raznimi dodatki. Pohodniki so se nato preko Zbelovega povzpeli na Ljubično. Sledili sta malica in posebna slovesnost. Franc Štefanič je s šopkom v roki pričakal bodočo sokrajanko Andrejo in njenega fanta, domačina Jožeta. Andreji je zaželel prijetno bivanje v njihovih koncih in vsi navzoči so lepo gesto nagradili z aplavzom. Na Zbelovski gori je pohodnike pričakal Stanek Kolar s svojo ekipo in jim natočil »pospeševalca«, kajti pot do kmetije Črešnar je bila še dolga. Postaja je bila tudi pri planinsko-lovskem domu in kaj kmalu tudi v zidnici Čakševih v Kraberku, kjer je bila osrednja postaja Rdečega križa. Bolj kot za rane so tam skrbeli za želodce. Poleg postaje Rdečega križa je po terenu krožilo tudi gasilsko vozilo in v njem Vili Kovačič ter Oto Gumzej, ki sta nadzirala situacijo na terenu. Vsekakor je na koncu kolone hodila zaščitna skupina (Rudi, Janko in Silvo). Pri Krošlovih je bil naslednji postanek in nato še pri Grajskih. Pri kmetiji Lopan v Ločah so pohodniki prejeli medalje in se okrepcali.

Jože Gumzej

Radio HIT na vrhu Triglava

V začetku septembra je prišel za Hitovo budilko prav poseben konec tedna. Čeprav smo se v preteklosti lotili že veliko norih izzivov, kot so oddajanje iz balona, s čolna na morskii gladini Piranskega zaliva in z mestnega avtobusa, je bil projekt Triglav že vnaprej označen za najzahtevnejšega doslej. Beseda je dala besedo in pojavila se je ideja, da bi poskušali oddajati kar neposredno z naše-ga očaka. Projekt, ki je zahteval veliko priprave, predvsem pa tudi kar nekaj prostovoljcev, ki so nam pomagali pri prenosu opreme. Startali smo z Rudnega polja in lahko verjamete, da naši 20-članski odpravi med hojo ni bilo dolgčas. Ker je bilo med nami kar

nekaj začetnikov pri hoji v gore, so nam na naše veselje na pomoč priskočili tudi vodniki Planinskega društva Moravče. Jurček, Urša in Edita so nam pomagali z marsikaterim planinskim nasvetom, tudi takrat, ko se je članici odprave s pohodnih čevljev odlepil podplat. Prvi resni postanek smo imeli pri Vodnikovi koči, nato smo se odpravili naprej v upanju, da bo tudi pot do Doma na Planiki tako prijetna. Nekaj več strmine je pripomoglo, da smo toliko bolj uživali, ko smo le dosegli svoj cilj. Del ekipe pa se je že prvi dan odpravil tudi na vrh. V Aljaževem stolpu nas je zjutraj že čakala oprema. Prvi topli

obrok in sveža postelja v Planiki sta bila mamljiva nagrada za ves vložen trud in grizenje kolen. Še večji izziv je sledil v noči z nedelje na ponedeljek. Na vrh Triglava smo se namreč odpravili ob tretji uri ponoči. Ker se Hitova Budilka začne ob 5.30, smo morali kreniti toliko prej, da premagamo vse kline, postavimo na vrhu improviziran studio in začnemo živi program. Zgolj z naglavno lučko sredi noči lesti na najvišjo goro je pri marsikom vzbudilo nekaj adrenalina. Urša je bila odgovorna za to, da smo kljub trdi temi našli pot in varno prilezli na 2.864 m nadmorske višine. Živo oddajanje vse tja do 10.00 ure je bilo tako pestro in nabito s čustvi, da je minilo kot hip. Opazovanje sončnega vzhoda na najvišji točki v Sloveniji pa je sploh posebno doživetje brez primere. Sledila je še pot navzdol, ki se je pri marsikom izkazala za težjo kot pot v klanec. Po dveh dneh hoje, zgodovinskem oddajanju z vrha in vseh drugih doživetjih smo vsi že kar malce nestrpno čakali, da uzremo obrise avtomobilov. Polni novih vtisov in svežih izkušenj smo se razšli v upanju, da bomo podobno ekspedicijo še kdaj ponovili. Za konec le še iskrena hvala spremljevalcem Planinskega društva Moravče in vsem članom odprave, ki ste nam pomagali spraviti na vrh vso opremo, tudi 13 kg težki agregat. Zastavljeni projekt je uspešno prebil svojo prvo preizkušnjo.

Špela Močnik

Stanko Dolenc – 80-letnik

Letos oktobra Stanko Dolenc praznuje 80 let uspešnega in plodnega življenja. Tudi njegovi planinski prijatelji se veselimo z njim in smo počaščeni, da smo lahko sodelovali z njim.

Stanko Dolenc se je rodil 26. oktobra 1926 v delavski družini v Zgornji Lipnici pri Radovljici. Osnovno šolo je obiskoval in končal v Kamni Gorici. V NOV se je vključil 28. januarja 1944 kot borec Prešernove brigade. Po koncu druge svetovne vojne je ostal v enotah za zveze vse do demobilizacije leta 1952. Tam je opravil tudi šolo za zveze in ustrezne tečaje. Takoj po demobilizaciji se je zaposlil v Mestni tt sekciji Maribor kot referent za gradnjo in vzdrževanje zunanjih tt naprav. Kot referent in kasneje vodja gradnje in vzdrževanja zunanjih tt naprav je bil v Podjetju za PTT promet Ljubljana zaposlen do upokojitve leta 1982.

Stanko Dolenc je od ustanovitve 29. septembra 1953 neprekinjeno član Planinskega društva PTT Ljubljana – sedaj Planinskega društva Pošte in Telekomov Ljubljana. V društvu in na posameznih odsekih je opravljal in še opravlja številne odgovorne naloge. V letih 1984 in 1985 je bil predsednik, od leta 1979 do 1984 in od 1986 do 1988 pa podpredsednik društva. Od leta 1989 do 1996 je bil predsednik častnega sodišča, od tedaj naprej pa njegov član. Dolga leta je vodil tudi komisijo za priznanja. Posebej opazno sled je zapustil na področju izletništva. Od leta 1965 do 2006 je bil neprekinjeno član odbora izletniškega odseka, čepprav je že od leta 1955 v njem sodeloval pri organiziranju izle-

Obvestilo članom A

Spoštovani.

Vsem, ki nameravate tudi naslednje leto plačati članarino kategorije A, priporočamo, da to storite že na začetku leta (do 31. januarja 2007). Le tako boste Planinski vestnik dobivali neprekinjeno, zagotovili pa si boste tudi neprekinjene zavarovalne ugodnosti.

Uredništvo

tov, pohodov in drugih društvenih prireditvev. Kot član odbora izletniškega odseka je sodeloval pri programiranju, načrtovanju, organiziranju in vodenju izletov, pohodov, zborov, srečanj ipd. Bil je planinski vodnik A-kategorije. Organiziral in vodil je več kot 550 izletov in pohodov in tudi sam prehodil številne transverzale in poti: dvakrat Slovensko planinsko pot, enkrat Razširjeno slovensko planinsko pot, devetkrat Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije, enkrat Planine Jugoslavije ter številne druge. Za prehojene poti je prejel ustrezne značke in priznanja. Dvajsetkrat je vodil zimski pohod na Porezen, 23-krat na Snežnik, 24-krat na Tisje in 34-krat na Dražgoše ter tudi za to prejel ustrezna priznanja.

Še posebej se je angažiral pri nastanku, vzdrževanju in obnavljanju Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Že od leta 1967 je sodeloval pri trasiranju, označevanju in markiranju te poti, ki se je tedaj imenovala Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije na območju Podjetja za PTT promet Ljubljana. Od njenega odprtja leta 1969 pa vse do upokojitve je bil član odbora za organizacijo Transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije, od tedaj pa je sodeloval in še sodeluje pri obnovi, vzdrževanju in markiranju. Tudi sam jo je devetkrat prehodil. Za vse to obsežno in dolgoletno delo ga je Odbor za organizacijo Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije imenoval za svojega častnega člana. Več kot 25 let pa je tudi prizadeven član Odbora za propagando in kulturo Planinskega društva Pošte in Telekomu Ljubljana, v katerem skrbi, da so v propagandni omarici na Trgu OF št. 16 v Ljubljani vedno sveže novice in nove fotografije o društvenih izletih, pohodih in drugih društvenih prireditvah. V seniorskem odseku je že od njegove ustanovitve leta 2000 aktiven kot podpredsednik, sodeluje pri vseh aktivnostih odse-

ka, posebno pa pri načrtovanju izletov in drugih prireditvah.

Vse to bogato in obsežno delo ni moglo ostati neopaženo. Zasluzeno je prejel številna odlikovanja in priznanja. Odlikovan je bil z medaljo delo, z redom dela s srebrnim vencem in z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki. Med številnim priznanji naj navedemo le nekatera. Planinsko društvo Pošte in Telekomu Ljubljana ga je imenovalo za

častnega člana, Planinska zveza Slovenije pa mu je podelila najvišje priznanje spominsko plaketo in svečano listino. S svojim delom je v društvu pustil neizbrisani pečat, še vedno pa je eden od njegovih najbolj prizadevnih in odgovornih članov. S svojim delom je veliko prispeval tudi k promociji in ugledu društva. Ob njegovem visokem jubileju našemu slavljenju iskreno čestitamo.

Lojze Cuznar

IN MEMORIAM

Ivko Bergant 1931-2006

Spoštovani, dragi Ivko!

*»Tja, kjer visoke so planine,
skrita sila vleče me,
tam, kjer rododendron raste,
naj bi pokopali me ...«*

*(je zapisal naš rojak
Marjan Perko)*

Prepričana sem, da te besede sežejo vsakemu planincu, gorniku prav do srca, še posebej, kadar jih slišimo ob slovesu od planinskega prijatelja. Srce pa je tisto, ki ustvari ljubezen, tudi do gora. In kdor se jim zapiše tako, kot si jim bil vdan ti, dragi Ivko, jim pripada za vedno.

Zibel, položena ob vznožje hribov, je bila le začetek. Ljubezen do narave ti je bogatila vse življenje. Kdor ljubi in spoštuje naravo, je dobrih misli. S sodelovanjem v upravnem odboru PD Tržič in z vodenjem društva od leta 1992 do 1998 si zapustil nepozaben pečat tržiškim planincem. Koliko planinskih šopkov si nam poslal preko valov Radia Tržič! V njih si zbral najlepše cvetje. In kolikokrat si planinske navdušence vodil po poteh, ki jih sicer ne bi nikoli pre-

hodili! Spomini so zelo živi in takšni bodo tudi ostali. Hvala ti! Gore se velikokrat pokažejo v temačni luči in samo ti veš, kako težko ti je bilo, ko je ljubljani sin Borut ostal v daljni Himalaji. Pa si vseeno pogumno dopustil, da je življenje teklo naprej, in užil lepote gora z novo življenjsko izkušnjo. Odhaja poletje in prihaja čas žetve. Požel si svojo njivo, tvoje sadove pa bomo uživali še dolgo, dolgo ... Bogastvo in neprecenljiva dota bosta za vedno ostala. Nisi storil le tega, kar si moral, temveč vse, kar si resnično zmožel, in še več. Čeprav te ne bomo več srečevali na planinskih poteh, boš na nek skrivnostni način vedno z nami. Dragi Ivko, mirno počivaj ob vznožju ljubljanih gora.

Tvoji planinski prijatelji

Kako poznamo naše gore?

Na goro na sliki ni markirane poti, pa vendar je kar pogosto obiskana. Katera gora je to? Tokrat bo za nagrado aktivna športna majica Tremates, kratek rokav, ki ga ponuja spletna trgovina z gorniško opremo www.kibuba.com. Pravila naše igre smo objavili v januarski številki. Odgovore sprejemamo do 25. 11. 2006. Če boste odgovarjali po elektronski poti, jih pošljite na naslov uganka@pzs.si.

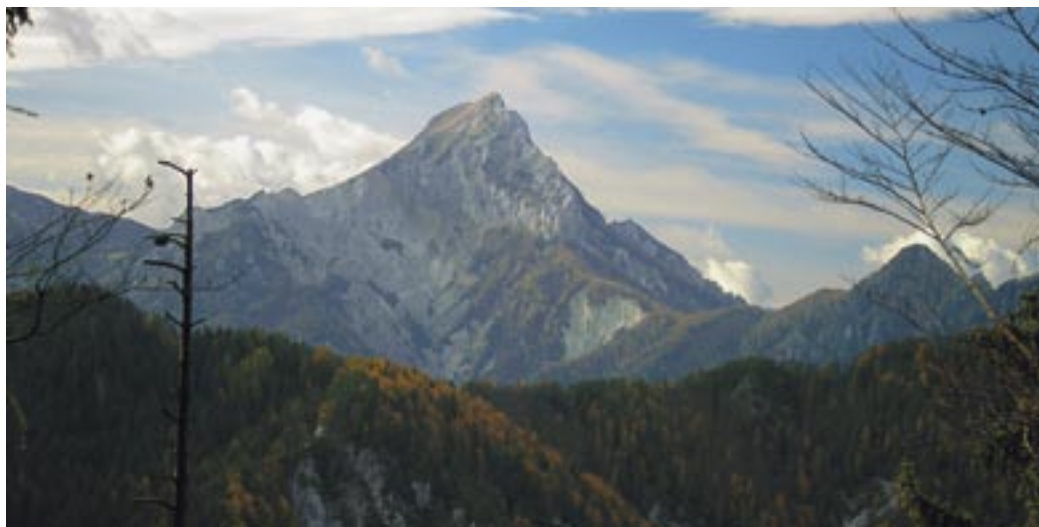
Rešitev iz prejšnje številke:

V oktobrski številki smo objavili sliko okna v Zadnjem Prisojniku ali tudi Zadnjega Prisojnikovega okna, skozi katerega je speljana Jubilejna zavarovana

pot. Slikano je bilo z južne strani s teleobjektivom z grebena Kanceljnov, kamor le redko kdo zaide in je zato ta pogled malo znan. Prejeli smo 35 odgovorov in prav nihče se ni zmotil. Izžreban je bil Stane Poljak, ki je tudi zelo dobro ocenil odkod je bila slika posneta. Spletna trgovina www.kibuba.com mu bo podarila vodnik Karnijske potepanja.

Andrej Stritar

Irena Mušič

Zbiramo predhodne ponudbe za digitalizacijo vseh letnikov Planinskega vestnika

Kmalu bomo zaključili izdelavo spletnega kazala vseh letnikov naše revije. Naslednji korak bo digitalizacija (skeniranje) vseh izvodov in njihova povezava s spletnim kazalom. Tako bo vsakdo lahko poiskal članek, ki ga zanima, in takoj prišel do njegove digitalne kopije.

Projekt digitalizacije obsega:

Skeniranje vseh revij od januarja 1895 do julija 2002.

Pretvorba v format, primeren za uporabo na spletu, tj. ki bo imel zadostno resolucijo, primerno kakovostne fotografije in čim manjšo velikost (najverjetneje pdf).

Optično prepoznavanje skeniranega besedila (OCR).

S predhodnimi ponodbami želimo dobiti oceno potrebnih sredstev. Projekt bomo lahko izvedli šele potem, ko bomo dobili sredstva od sponzorjev in donatorjev, predvidoma v letu 2007.

Takrat bomo s ponovnim razpisom izbrali najugodnejšega ponudnika.

Prosimo, javite se nam na elektronski naslov pv@pzs.si.

Uredniški odbor

MAMMUT

www.mammutsportsgroup.ch

ABSOLUTE ALPINE

V času, v katerem si modni trendi vedno hitreje sledijo, stavi Mammut na trajnost in največjo možno uporabnost. "Absolute Alpine" pomeni zavezanost goram in strastem, dosegati vrhove. "Absolute Alpine" pomeni tudi popolno zaupanje v opremo, s katero so izjemni rezultati šele mogoči. Že več kot 140 let prevzema Mammut izziv ponujanja čim boljših proizvodov. Stalna izmenjava izkušenj z vrhunskimi alpinisti, jamči za brezkompromisno testirano kvaliteto.

Uvoznik in zastopnik

TERRA MSG d.o.o.

Partizanska cesta 13a, 2000 Maribor

02/250 09 66

www.terra-sp.si

terraclimb@siol.net

KARIBU

www.karibu.si

kdry
TECHNICAL
UNDERWEAR

K-DRY Bioaktiv perilo

- srebrni ioni s svojim antibakterijskim delovanjem trajno preprečujejo nastanek neprijetnega vonja
- poleti ohranja suh občutek, pozimi dodatno termično izolira
- dvoslojni način pletenja zagotavlja prenos potu s kože na zunanjo stran perila
- izjemno hitro sušenje

Prodajna mesta po Sloveniji: Hervis, Iglu šport, Manufaktura, Velo Center Idrija in ostale dobro založene trgovine.